

ОДБРАНА

Година X ■ Број 210 ■ 15. јун 2014. ■ цена 100 динара ■ 1,20 евра

**ВОЈСКА
У ОБРЕНОВЦУ**

**ТРЕЋА
МИСИЈА
НА ДЕЛУ**

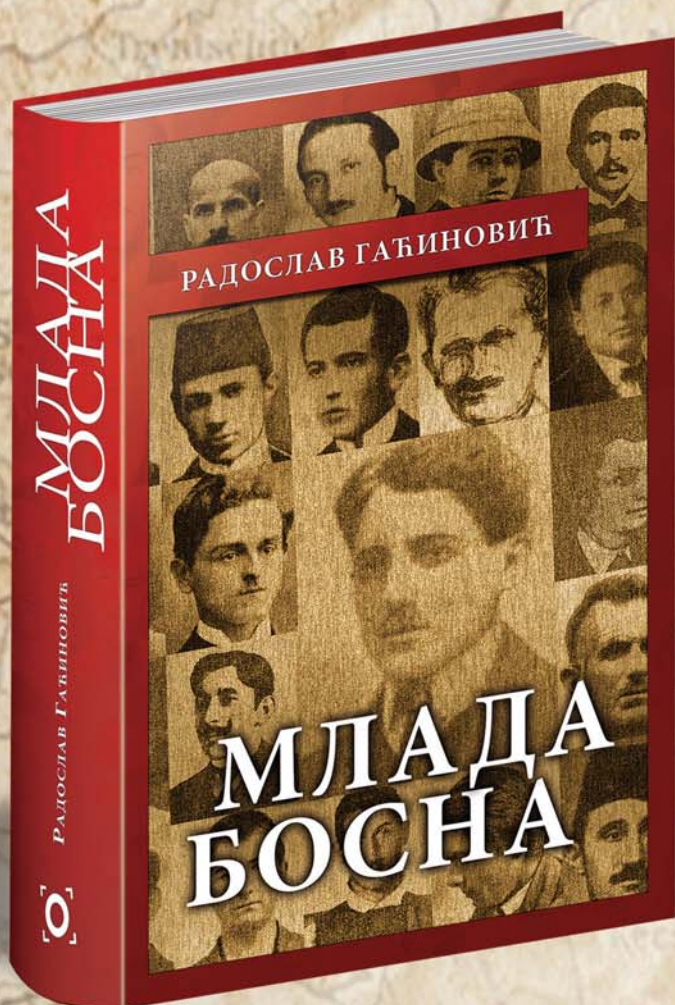
АРСЕНАЛ
90

Радослав Гаџиновић

МЛАДА БОСНА

НОВО

Проф. др Радослав Гаџиновић настоји да интердисциплинарно осветли дубинске димензије догађаја с почетка XX века који су, уз велике жртве, променили ток историје. На основу исказаних чињеница, може се јасно утврдити да је организација „Млада Босна“ била омладински ослободилачки покрет који су чинили припадници свих народа у Босни и Херцеговини, те да је тај покрет настао искључиво у Босни и Херцеговини, као одговор на деценијско брутално насиље које је спроводила Аустроугарска монархија.

Монографија даје аргументе за тврдњу да Србија није одговорна за атентат у Сарајеву и чињенично доказује да би Аустроугарска напала Србију и да Сарајевског атентата није било.

Књига је обogaћена бројним фотографијама учесника и места на којима су се одвијали описани догађаји, као и факсимилима значајних докумената.

Тврди повез, 596 стр. / Шифра: 111301 / Цена: 880,00 дин.

Медија центар „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
e-mail: komercijala@odbrana.mod.gov.rs
www.mod.gov.rs

ОДБРАНА

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
УПРАВА ЗА ОДНОСЕ СА ЈАВНОШЋУ • МЕДИЈА ЦЕНТАР „ОДБРАНА“
НАРОДНИ МУЗЕЈ КРУШЕВАЦ

КОСОВСКА БИТКА

са историјским освртом на браћу Мусић

МАЛА ГАЛЕРИЈА ДОМА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ • 18. ЈУН – 5. ЈУЛ 2014.

„Одбрана“ наставља традицију „Рајника“, првог војног листа у Србији, који је изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Медија центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19
medijacentar@mod.gov.rs

Директор

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Главни и одговорни уредник

мр Раденко Мутавцић

Заменик главног уредника

Владимир Почуч, потпуковник

Уредници

Мира Шведић, Душан Глишић, Славица Лужник

Новинари

Сања Анђелковић

Владимир Вјештић

Мирјана Крстовић, потпоручница

Биљана Миљић

Александар Петровић, капетан

Стални сарадници

Станислав Арсић, др Себастиан Балаш,

др Славиша Влацић, Милосав Ц. Ђорђевић,

др Милан Мијалковски, др Зоран Миладиновић,

др Миљан Мишкић, Кршман Милошевић,

Никола Остојић, Никола Оташ, Александар

Радић, Влада Ристић, Будимир М. Попадић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликковни уредник),

Станислава Струњаш, Марија Марић,

Слободан Михаиловић

(технички уредници)

Фотографија

Стефана Савић (уредница),

Горан Станковић, Душка Стефановић,

Јово Мамула, Даримир Банда (фоторепортери)

Језички редактор

мр Наташа Николић, Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Бјеловук

Документација

Радован Поповић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор 3241-258; 23-809

Главни и одговорни уредник 3241-257; 23-808

Секретар редакције 3201-809; 23-079

Прелом 3240-019; 23-583

Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765

Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

odbrana@mod.gov.rs

redakcija@odbrana.mod.gov.rs

www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-312849-56 МЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РСЦ

месечно 160 динара. За претплатнике преко

Поштанске штедионице месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд,

ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења
војних новинара

БРОЈ 210

Припадници Војске Србије
отклањају последице поплава
у Обреновцу

Снимио Даримир БАНДА

САДРЖАЈ

■ ДОГАЂАЈИ

6 Обреновац 2014.

ВОЈСКА У СВАКОМ ДВОРИШТУ

■ ИНТЕРВЈУ

14 Пуковник Звонко Стојковић, командант Мешовите артиљеријске бригаде

ИМПУЛС ВАТРЕНОЈ МОЋИ

■ ТЕМА

20 Српски ратни ветерани и посттрауматски стресни поремећај

ЉУБАВ И МРЖЊА КРОЗ ГУСТИ ФИЛТЕР

Зову га и вијетнамски, вуковарски или косовски синдром. То је психички поремећај или група психичких тегоба који настају након што је особа доживела тешку трауму, претњу смрти или виђење нечије смрти и повређивања, која је произвела осећање интензивног страха, немоћи и ужаса. То се десило многим који су били у рату, али и онима који су присуствовали саобраћајним несрећама или природним катастрофама.

24 Безбедносни форум у Будви **ОДГОВОРИ НА НОВЕ ИЗАЗОВЕ**

■ ОДБРАНА

26 Најбољи батаљон Копнене војске **ПЕШАДИНЦИ ОД РАШКЕ ДО ЛИБАНА**

Специјални прилог **АРСЕНАЛ**

Прилози о наоружању
и опреми код нас и у свету

30 Прва класа војних гимназијалаца обележила 40 година матуре **ПОНОВО У КЛУПАМА**

■ ТЕХНИКА

32 Из активности Војнотехничког института **ДА СЕ ЗНАЊА НЕ ЗАБОРАВЕ**

■ КУЛТУРА

35 „Ноћ музеја“ 2014. **ВОЈСКА ЗА ЛИЧНИ ДОЖИВЉАЈ**

■ ФЕЉТОН

38 Контрoверзе о узроцима Првог светског рата **ЗАШТО РЕВИЗИЈА?**

Из нове књиге др Милета Бјелца „1914–2014: Зашто ревизија? Старе и нове контроверзе о узроцима Првог светског рата“, коју је објавио Медија центар „Одбрана“, доносимо изабране делове који ближе осветљавају стварне узроке Првог светског рата и данашње покушаје ревизије историјских чињеница.

■ СПОРТ

44 Војска Србије помаже српским параолимпијцима **ШИРЕЊЕ ОПТИМИЗМА**

На терену Дома за одрасла инвалидна лица у Земуну, одржава се двонедељна манифестација „Олимпијски дани“, на којој и ове године учествују припадници 224. центра за електронска дејства

Реч уредника

Вежба „Плави одговор 2014“ најновија је потврда спремности Војске Србије за ангажовање у све три њене мисије, с резултатима који потврђују висок степен оперативне и функционалне способности. На тактичкој вежби учествовало је око 500 припадника Речне флотиле, Прве бригаде Копнене војске, Специјалне бригаде и 204. ваздухопловне бригаде В и ПВО, с 14 разних типова бродова и пловних средстава, четири авиона, амфибијским транспортерима, скелама, реморкерима и транспортним и теренским возилима. Треба нагласити да је на вежби потврђен висок степен обучености припадника и јединица Војске и да је успешно проверено њено наоружање и техника.

Ова активност, као и непрекидно присуство припадника Војске Србије у свим фазама одбране од поплава, доказ су да се на војску може рачунати као на најпоузданију снагу одбране и заштите. Наравно да из свега тога треба извући и поуке о пропустима и новим могућностима, што је у Војсци већ отворено као транспарентан процес, управо због очувања и учвршћења поверења грађана.

Али, оно што је хиљаде припадника војске урадило на бројним локацијама у најкритичнијим данима поплавих таласа, посебно у Шапцу, а у Обреновцу и у фазама отклањања последица, лечења становништва у две пољске болнице, асанацији терена и омогућавања повратка исељеног становништва, показује да народ и држава заиста могу да рачунају на своју војску као сигурну помоћ и заштиту од ризика и претњи.

Не треба заборавити и узоран рад припадника Војске Србије у мировним мисијама. Тренутно 205 припадника учествује у шест мултинационалних операција Уједињених нација, а још девет је ангажовано у две мултинационалне операције Европске уније. С надлежним службама УН и ЕУ преговарача се о упућивању медицинског особља у мисију УН у Централноафричкој Републици (MINUSCA) и медицинског особља у мисији ЕУ у Централноафричкој Републици и Малију (EUFOR RCA и EUTM Mali). Такође, Министарство одбране и Војска Србије спремни су да повећају и ниво ангажовања у Либану (UNIFIL), у саставу италијанског контингента.

Уз све ово, Србија на низу међународних форума и у билатералним контактима потврђује да је „сидро стабилности на Балкану“, што јој олакшава започете европске интеграције и подстиче привредни опоравак и бржи економски и сваки други напредак. ■

Раденко МУТАВЦИЋ

Обреновац 2014.
трећа мисија на делу

Војска у сваком дворишту

– Активности Војске Србије у поплавом погођеном Обреновцу одвијале су се у три фазе. Прва, од 16. до 21. маја, била је усмерена на спасавање и евакуацију становништва из угроженог подручја. Друга фаза, која је трајала до 3. јуна, подразумевала је координацију служби безбедности и јавних служби на терену, док од 4. јуна до данас траје отклањање последица поплава – каже командант Штаба за отклањање последица поплава генерал-потпуковник Александар Живковић. Грађани истичу да су великим ангажовањем припадника наше војске и осталих служби створени основни услови за постепен повратак угроженог становништва и нормализацију живота и рада у тој београдској општини.

Војска Србије остаће у Обреновцу све док је грађанима тог поплавом погођеног града потребна помоћ – став је државног и војног руководства, који је поновио и председник Владе Александар Вучић током обиласка те београдске општине почетком протекле седмице, када је најавио да ће се доношење одлуке о престанку ванредне ситуација разматрати у понедељак 16. јуна.

Обезбеђени услови за повратак становништва

Подаци које је (у понедељак 9. јуна) командант Штаба за отклањање последица поплава изнео премијеру Александру Вучићу, министру одбране Братиславу Гашићу и начелнику Генералштаба, генералу Љубиши Диковићу, говоре да је на санацији последица поплава у том граду ангажовано укупно 1.914 лица, од чега 1.079 припадника Министарства одбране и Војске Србије, 264 припадника Полицијске управе за Град Београд, 67 припадника Жандармерије, 21 припадник Сектора за ванредне ситуације МУП-а, док је из осталих цивилних структура у радовима учествовало 483 лица. Војска Србије ангажовала је 87 возила и радних машина, Жандармерија осам, Сектор за ванредне ситуације 14, а остале цивилне институције 239.

У касарни „Бора Марковић” у Обреновцу обезбеђени су услови за смештај 650 лица, а Војска је поставила две пољске болнице у којима су прегледана 574 лица. Војне јединице учествовале су у изношењу 13.555 тона каба-стог отпада, уклоњено је 13.336 метара кубних фекалног отпада и 7.565 килограма отпада животињског порекла. Биолошки је дезинфиковано 1.695 ари јавних површина, опрано 246.000 метара квадратних улица и покошено 120 хектара травнатих површина.

Ангажовањем припадника наше војске и осталих снага одбране на организовању и извођењу радова у отклањању последица поплава у Обреновцу створени су основни услови за постепен повратак угроженог становништва и нормализацију живота и рада.

Министар Гашић координатор активности

Активности Војске Србије у Обреновцу интензивирани су у уторак, 3. јуна, у дану када је Влада одлучила да министар одбране Братислав Гашић координира свим активностима на отклањању последица поплава и пружању помоћи грађанима.

15. јун 2014.

Председавајући првом седницом Штаба, он је представио усаглашене активности и за исто вече најавио почетак акције чији је циљ стварање услова за повратак становника Обреновца.

– Већ од сутра ујутро више од сто шлепера биће на улицама града, а грађанима ће у изношењу и утовару смећа помагати 1.000 војника Војске Србије – рекао је министар одбране и најавио постављање две војне пољске болнице, стационарање ветеринарских служби, дезинфекционе блокаде, уз укључивање свих потребних АБХО ресурса да би што пре била извршена асанација и дезинфекција терена.

Војска рашчишћава град

Војска Србије, у координацији с МУП-ом, Црвеним крстом и локалним и градским јавним службама, те управама градова који су упутиле у Обреновац део своје механизације, кренула је у велики посао. Корак по корак, од извлачења фекалне канализације, склањања џакова песка и изношења непрегледних гомила смећа и шута, који су затрпали град, до помоћи грађанима у кућама и двориштима око свих послова. Радило се на ефикаснијој организацији пунктова за поделу хране, обезбеђивању цистерни с водом и горивом за механизацију. Рониоци су санирали прилаз колектору како би се што пре оспособила канализациона мрежа.

– Шта бисмо да није вас – чули су више пута репортери „Одбране” речи иначе ћутљивих људи, упућене војницима, који су вредно помагали од куће до куће.

Обреновац је подељен у секторе из којих су јединице Војске убрзано уклањале огромне количине смећа и уништеног намештаја, изнетог у међувремену на улице.

Ангажовано је више од 1.000 припадника јединица Министарства одбране – Војномедицинске академије и Копнене војске, Команде за обуку, ВиПВО, Специјалне бригаде, Прве бригаде, Батаљона АБХО, Батаљон војне полиције, 250. ракетне бригада за ПВД, 333. инжињеријског батаљона В и ПВО и осталих јединица и састава.

Лака пољска болница за сигурност Обреновчана

Развијањем Прве лаке пољске болнице код Основне школе „Јефимија”, Обреновчани су поново добили основну здравствену заштиту. Истичући значај те чињенице, министар одбране Гашић поручио је здравственом особљу да ће моћи да осете колико народ у њих има поверења и како им већ сазнање да су стручњаци с ВМА ту – улива сигурност.

Командант болнице потпуковник др Мирослав Броћић истакао је да је у њој ангажовано око 30 лекара и медицинског особља.

– У болници се обављају једноставније хируршке интервенције, рендген дијагностика, лабораторијске претраге, интернистички, ортопедски и други преглед, док се сложенији медицински случајеви упућују на виши ниво здравственог збрињавања.

Дан касније, преко пута Спортско-културног центра, постављена је и Друга пољска болница с хирургом, специјалистима интерне медицине и психијатрије.

Истовремено с активностима на отклањању последица елементарне непогоде, у сарадњи с општинским властима, Црвеним крстом и Центром за социјални рад Обреновца, убрзано су стварани услови да касарна „Бора Марковић” у Обреновцу прими расељена лица чији су домови поплавлени, па су у петак 6. јуна око подне, пристигли први грађани. Дочекујући евакуисане, командант касарне, у којој војске нема од 2007. године, мајор Никола

РАД БЕЗ ПРЕДАХА

Александар Ђукановић из насеља Рвати, чија је породична кућа била поплавлена до крова, каже да је помоћ припадника Војске у претходим данима била изузетна.

– Раде без предах, одмора и гунђања. Не само ја, и комшије су презадовољне њиховом помоћи. Помагали су у изношењу апарата и намештаја из дворишта и с улице где је била огромна гомила кабастог отпада – рекао је Ђукановић.

Командир Другог помоћног одељења у Командној чети Командног батаљона Команде за обуку с Топчидера старији водник прве класе Зејак каже да су свакодневно ангажовани од 7 до 18 часова, и да помажу немоћним Обреновчанима у изношењу ствари.

Мисаиловић рекао је да је циљ тим људима вратити веру и наду, „јер смо свесни чињенице да су много тога изгубили, а војска је, као и увек, уз народ“.

Војска у ритму града

Посебно угрожене делове града и ангажоване јединице, редовно је обилазио начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић. Командант Штаба за за отклањање последица поплава генерал-потпуковник Александар Живковић информисао га је о ангажовању припадника Војске Србије и механизације на територији Обреновца.

Свакодневни задаци припадника Војске Србије пратили су нови ритам Обреновца, па су на дневни ред, осим уклањања кабастог смећа и шута, дошли кошење зараслих травнатих површина и прање и дезинфекција улица.

Јединице Војске рашчишћавали су бараке Термоелектране „Никола Тесла“ и припремали их за пријем нове групе расељених лица.

„Духови“ у граду који више није град духова

Прошле недеље, Обреновац је дочекао Духове, своју крсну славу, у знатно бољем стању него претходних дана.

ЛАКЕ ТЕЛЕСНЕ ПОВРЕДЕ

Новинарска екипа „Одбране“ на терену је затекла припаднике Прве лаке пољске болнице, која је дошла на позив једног до грађана чија је мајка имала здравствених проблема. Био је то повод да општег хирурга мајора Дејана Вељковића питамо каква је ситуација с здрављем грађана Обреновца и које су њихове најчешће здравствене тегобе.

– Према нашем протоколу, до сада смо обавили око 600 прегледа. Углавном је реч о лакшим телесним повредама, насталим приликом изношења смећа, али доста је и интернистичких стања и прегледа, хипертензија, мада и психијатар има посла. Можемо рећи да је наша лака пољска болница оправдала своје постојање и пацијенти су имали прилике да, практично у комшилуку, остваре основну здравствену заштиту.

ВОЈИН У АКЦИЈИ

11

– Ангажовани смо у Обреновцу да помогнемо људима на рашчишћавању ствари, од којих је највећи део потпуно уништен – каже старији водник Предраг Влацић, један од 35 припадника 126. бригаде ВОЈИН ангажованих у Обреновцу.

– Сви војници дају максимум како би помогли људима које је задесила велика несрећа. Припадници наше јединице су током поплава били ангажовани и у Шапцу, Дреновцу и у Моровићу.

Честитајући им, с жељом да славе које долазе више никада не буду под околностима као што су ове, министар одбране Братислав Гашић рекао је да су припадници Војске Србије учинили све да се ситуација у том граду после катастрофалних поплава нормализује.

– Сваког дана овде је све више наших припадника, који у сарадњи с Жандармеријом и цивилним структурама раде на отклањању последица поплава. У току су послови на оспособљавању колектора, заменили смо уништене цеви, за шта је Београд издвојио око осам милиона динара, радови на дезинфекцији градских улица се настављају, а велики део посла сада очекује градске службе Београда и Обреновца које, током наредних дана, очекује такође велики посао на нормализацији живота, нарочито у најкритичнијим деловима града.

Министар Гашић истакао је да је епидемиолошка ситуација у Обреновцу под контролом, без опасности од заразе и инфекција, канализација је у функцији јер је урађен „бај пас“, а у наредних шест дана биће враћена у првобитно стање. Такође, подсетио је да је грађанима подељено више од 200 комплекта заштитне опреме, а да је ситуација са снабдевањем храном нормализована. ■

Владимир ВЈЕШТИЋ

Снимили фоторепортери *Одбране*

Захвалност Словенији на помоћи током поплава

Крајем маја, министар одбране Братислав Гашић са-стао се са министром одбране Републике Слове-није Романом Јакичем. Министар Гашић захвалио је на помоћи коју је Словенија, међу првима, упутила нашој земљи за превазилажење последица поплава, истичу-ћи да се у таквим неприликама „намеће потреба за со-лидарношћу и сарадњом, коју су земље региона заи-ста испољиле”.

У непогоди која је задесила Србију помоћ је пружало 45 припадника словеначке цивилне заштите, с 14 возила, четири чамца, шест пумпи и два агрегата, а министар Гашић истакао је да „посебну захвалност дугујемо за слање специјалног војног хеликоптера, који је помагао у спасавању људских живота, као и словеначком тиму који је учествовао у заштити електроенергетских капацитета наше земље – термоелектрана Никола Тесла и „Колубара”.

Министар Јакич нагласио је да је Словенија и даље спремна да помогне свим расположивим капацитети-ма, а „формирана је и међународна ресорна група, намењена за прикупљање помоћи за Србију, као и Босну и Херцеговину”.

Двојица министара усагласили су се да су билатерални војни односи Србије и Словеније у успону, посебно у области одбране од 2010. године. ■

„Јумко” наставља сарадњу с Војском

Четврта бригада Копнене војске и комбинат „Јумко” у Врању били су 31. маја домаћини министру одбране Братиславу Гашићу и његовим сарадницима.

У касарни „Први пешадијски пук књаза Милоша Великог”, министар одбране обишао је спомен-собу те јединице, у којој се, према речима команданта бригадног генерала Зорана Лубуре, налазе имена 5.440 људи који су дали живот за слободу земље у времену од 1878. до 2003. године.

У Холдинг компанији памучном комбинату „Јумко” министар Гашић обишао је погоне фабрике у којима се производи војничка маскирна униформа М-10. Приликом сусрета са вршиоцем дужности генералног директора Гораном Ђорђевићем разговарао је о наставку сарадње те компаније с Министарством одбране и Војском Србије. ■

Седница Одбора за одбрану и

Министар одбране Братислав Гашић представио је 4. јуна пред Одбором за одбрану и унутрашње послове Скупштине Србије план активности Министарства и Војске Србије до краја године и одговарао на питања чланова тог тела. Детаљно је образложио предстојеће тежишне активности, уз посебан осврт на актуелне догађаје и ангажовање Војске Србије приликом санирања последица поплава.

Такође је истакао да су припадници Војске током поплава евакуисали 10.299 лица, највише састави Копнене војске и В и ПВО, чији су ваздухоплови летели 551 пут, уз

Допринос међународном миру

Стална координаторка Уједињених нација у Србији Ирена Војачкова Солорано и шеф Канцеларије у Београду Питер Дуео боравили су 2. јуна у Министарству одбране, где су се састали са министром Братиславом Гашићем.

Министар је захвалио на помоћи и брзом укључивању УН у решавање проблема насталих због поплава у Србији и информисао саговорнике о првим проценама штете на инфраструктурним и другим објектима, у електроенергетском и пољопривредном сектору.

Саговорницима је пренео забринутост Владе због одлуке привремених институција у Приштини о формирању оружаних снага Косова.

– Међународно присуство сматрамо гарантом безбедности на Косову и Метохији, па због тога с бригом пратимо процес смањења међународних снага – истакао је Гашић. ■

УНУТРАШЊЕ ПОСЛОВЕ

195 часова летења, а да је до грађана допремљено 428.000 килограма намирница и воде.

На питање чланова Одбора о набавци акумулатора за потребе нашег ваздухопловства, министар Гашић најавио је скори завршетак процедуре, која је због *Закона о јавним набавкама* била успорена, тако да ће авиони МиГ 29 ускоро бити потпуно оспособљени за извршење задатака. Истакао је да су нетачне информације да је реч о набавци вредној десет хиљада евра, већ о две варијанте од којих једна износи 89.000 а друга 84.600 евра. ■

Ванредна ситуација зближила комшије

У децембру 2014. године биће одржана прва билатерална симулациона вежба војски Србије и Хрватске – „Заједнички одговор 14“, као круна сарадње две земље у области одбране, закључили су министар одбране Братислав Гашић и амбасадор Хрватске у Београду Гордан Маркотић, на састанку 5. јуна. Током сусрета двојице званичника било је речи и о последицама поплава на територији две државе.

Министар Гашић захвалио је на несебичном залагању тимова Државне управе за заштиту и спасавање Хрватске, који су помагали угроженим људима у Србији и на хуманитарној помоћи коју су суседи упутили у нашу земљу. Оцењено је да у будућности треба размишљати о заједничким вежбама и обуци јединица и тимова за ванредне ситуације, као и оружаних снага у мисијама помоћи цивилном становништву. ■

Сусрет са амбасадором Италије

13

Са италијанским амбасадором у Београду Ђузепеом Манцом разговарао је 10. јуна министар одбране Братислав Гашић. Захвалио је на помоћи коју је Италија упутила у Србију током поплава. „Србија цени залагање Италије за што брже напредовање наше земље у европским интеграцијама и од велике помоћи би нам била њена подршка при прелажењу поглавља у преговорима с Европском унијом“, посебно током италијанског председавања Унијом, рекао је министар Гашић.

Он је истакао да „Србија сматра да је КФОР једини одговоран носилац безбедности на Косову и Метохији и партнер Војсци у обезбеђењу административне линије“. Како је нагласио, постоји забринут за безбедност грађана Србије после усвајања „Стратегијског прегледа сектора безбедности“ привремених институција у Приштини, којим се стварају услови за трансформацију Косовских снага безбедности у такозване Оружане снаге Косова.

Саговорници су се сагласили да традиционално добри дипломатски односи две земље утичу и на квалитетну сарадњу у области одбране. ■

Србија цени спољну политику Кине

Наша земља захвална је Народној Републици Кини на подршци коју је та земља упутила Србији током катастрофалних поплава, поручио је на састанку 3. јуна министар одбране Братислав Гашић кинеском амбасадору у Београду Жанг Ваншуу. Министар Гашић нагласио је да Србији тек предстоји период отклањања последица и збрињавања становништва на делу територије која је највише погођена непогодама.

– Ценимо спољну политику Кине, засновану на поштовању принципа мирољубиве коегзистенције и уважавању свих чинилаца у међународним односима. То се потврђује и подршком Кине у решавању статуса Косова и Метохије – рекао је министар одбране Србије. ■

Пуковник Звонко Стојковић,
командант Мешовите
артиљеријске бригаде

Импулс ватреној моћи

Очекујем да се наредне године опремимо системом за звукометријско извиђање – „хемера“, који се користи за гађања у условима ограничене видљивости. Ради оспособљавања људи за рад на формацијским дужностима, упутили смо 143 лица на 93 курса, док су се команде и јединице Бригаде оспособљавале за задатке прве мисије на 19 вежби. Унапредили смо и ниво обуке ратних јединица и постигли да нам резервни састав равноправно учествује на бојевим гађањима на терену.

У Србији постоји традиција квалитетног оспособљавања и усавршавања артиљеријског кадра, која траје од Танаска Рајића па до данашњих дана. Припадници Мешовите артиљеријске бригаде на-

ше војске имају данас кључну улогу, не само у обучавању командира артиљеријских састава, нишанџија, топографа, рачунача и осталих специјалности у роду артиљерије, већ и за извршавање задатака артиљеријске ватрене подршке јединица-

ма Копнене војске, на територији целе земље.

Пуковник Звонко Стојковић, примајући дужност команданта Мешовите артиљеријске бригаде пре две године, истакао је да ће најважнији циљеви у његовом раду бити оспо-

соблавање, развијање другарства и тимског рада, те одржавање високог степена исправности артиљеријског наоружања и опреме. Занимало нас је како су и у којој мери реализовани постављени циљеви, како раде припадници те нишке артиљеријске јединице и које промене уопште у артиљерији можемо очекивати у будућности.

Q *Артиљеријске припреме и артиљеријска подришка су и даље значајни чиниоци савремених ратова, али су данас, у односу на претходни период, много строжи захтеви у виду брзине, прецизности и селективности ватре. Шта се у Мешовићој артиљеријској бригади чини како би се усавршило људство за модификоване начине рада и примену нових стандарда?*

– Наша јединица једина је артиљеријска бригада у земљи и сасвим је природно што се од нас редовно тражи да будемо ангажовани у стручним консултацијама из области артиљерије на нивоу Војске Србије. Такође, учествујемо у изради нових правила и упутстава артиљерије, а радом Савета рода артиљерије и стручних тимова, и на модификацији и изради нових система артиљерије, попут претпројекта Командно-информационог система снага ватрене подршке, лансера ракетног самоходног вишецевног модулрног „морава“ и система за звукометријско извиђање „хемера“.

Q *Како оцењујете укућну особљеност људства за реализацију додељених мисија у свим временским, земљишним и борбеним условима?*

– У протеклом периоду тежиште обуке у Бригади било је на оспособљавању људства за рад на формацијским дужностима и оспособљавање команди и јединица за извршавање задатака, пре свега у оквиру прве мисије Војске. Ради оспособљавања љу-

ди за рад на формацијским дужностима, упутили смо 143 лица на 93 курса, док су се команде и јединице оспособљавале за извршавање задатака прве мисије планирањем и реализацијом 19 вежби. Све вежбе планиране су како би се припадници Бригаде обучили и увежбали за извођење борбених дејстава дању, ноћу, при ниским температурама, на киши, снегу, расквашеном и брдско-планинском земљишту.

Очекујемо да се наредне године опремимо системом за звукометријско извиђање „хемера“, који се користи за извођење гађања у условима ограничене видљивости. У јединици, у саставу артиљеријско-извиђачке батерије, већ имамо осматрачки радар СНАР 10, импулсног типа, који је намењен за извиђање покретних и непокретних циљева на земљи и води, те за потребе артиљеријског гађања. Наглашавам да су прошле и ове године, наше радарско-метеоролошке и топографске јединице учествовале у реализацији вежби с бојевим гађањем и у саставу осталих артиљеријских јединица Копнене војске, што је, наравно, додатно утицало на њихову обученост.

Q *Јединица којом командујете у поштиности је професионализована, а штећину састава чине официри и подофицири. Од каквог је значаја шта чињеница за укућне оперативне способности јединице?*

– Поносан сам на старешински састав којим командујем, поготово што део официра има богато ратно и радно искуство, које се прожима с ентузијазмом млађих старешина. Основна мисија нас старијих и искуснијих јесте да радом, обуком и реализацијом свих обавеза пренесемо своје знање и вештине млађима. То и чинимо у свакодневном раду. Посебно бих нагласио високу мотивисаност старешинског састава, врло коректне ме-

ГАЂАЊЕ НА СКРАЋЕНОМ РАСТОЈАЊУ

Q *Познато је да лансери ракетни самоходни четвороцевни – ЛРСЧ – 262 мм „оркан“ имају огромну ватрену моћ и да оруђа у вашем саставу могу за само десет секунди да покрију површину од 37 хектара, избаце 6,4 тона челика и погоде циљеве удаљене десет километара? Како се реализује обука на тим борбеним средствима, јер у нашој земљи не постоје полиго-ни на којима би се изводила бојева гађања са њима?*

– Како домет поменутог оруђа не дозвољава извођење бојевих гађања на тренутно доступним полигонима у Србији, у сарадњи с Војнотехничким институтом и Техничким опитним центром развијен је и у употребу уведен уређај вежбовни 128 мм за гађање на скраћеном растојању из лансера ракетног самоходног четвороцевног 262 мм „оркан“. Иако је уређај вежбовни, он, заправо, задовољава све постављене и захтеване услове за извршење бојевих гађања и у потпуности је у функцији обуке јединице. Важно је рећи да се гађа ракетама 128 мм, које су раније коришћене на систему „пламен“, а послуга има осећај да су све мере и поступци које предузимају исти као да гађају ракетама 262 мм, само што је њихов домет мањи. У прошлој и овој години извели смо неколико таквих гађања.

Људске односе и солидарност, која се свакодневно испољава у колективу. Инсистирамо на перманентном раду са људима и познавању људи, што је сигурно допринело да у претходном периоду нисмо имали нарушавања међуљудских односа. Када се све ово узме у обзир, онда се може закључити да је то добар темељ за морално чврсте и јаке војне колективе у нашој јединици.

У последњих годину дана интензивно смо радили на побољшању квалитета попуне професионалним војницима, пре свега пажљивом селекцијом кандидата. Успешно смо окончали три конкурса, реализација четвртог је у току, а очекујемо и расписивање још једног средином ове године. Биће то још једна прилика за младе људе жељне доказивања да конкуришу и постану припадници Мешовите артиљеријске бригаде.

О Све чешиће се обука, вежбе, гађања и покрећна логоровања реализују заједно са припадницима резервног састава. Колико су, у овом штренишћу, резервисти заиста војнички оспособљени?

– Прошле године смо с три ратне јединице реализовали обуку и око 250 људи из резервног састава том

приликом извело је гађања из пешадијског наоружања, у оквиру индивидуалне обуке. С две ратне јединице извели смо и колективну обуку на терену, у логорским условима, реализовали гађања из наоружања рода, у оквиру извођења тактичких вежби с бојевим гађањима. У једној ратној јединици припадници резервног састава распоређени су у већ постојеће јединице, тамо где им је по формацији место, а реализовали су заједничке вежбе и гађања, док је батерија лансера ракета самоходних вишецевних 128 мм, популарних „огњева“, састављена искључиво од војних обвезника, успешно реализовала батеријску вежбу и извела артиљеријска гађања на којима су остварили врло добре и одличне резултате.

Одговорно тврдим да смо прошле године знатно подигли ниво обуке ратних јединица и постигли да нам резервни састав, у оквиру наших јединица, равноправно учествује у извршењу бојевих гађања и осталих сложених активности и задатака на терену. Обуку припадника резервног састава започели смо индивидуалном обуком и тада смо реализовали оне садржаје које су они после служења војног рока делом заборавили, као што су основна тактичка обука, гађа-

ња из пешадијског наоружања и рад с колективним наоружањем. У другој фази, на терену смо реализовали практична бојева гађања из „огњева“ и топ-хаубица 152 мм НОРА, на којима су резервисти били ангажовани у свим улогама – од извиђача, рачуначача, везисте и послужеоца на оруђу, до логистичких специјалности.

Припаднике резервног састава на терену обишао је командант Копнене војске генерал-потпуковник Александар Живковић, разговарао са њима, одао им признање на дисциплини, професионализму и одговорности при извршавању задатака и нагласио да су они на вежби доказали војничке вредности.

О У артиљеријским јединицама година се дели на период пре гађања и после гађања, што говори о томе колико су све активности значајне за артиљерце. Колико је јединица којом командујете реализовала вежбе на терену и бојевих гађања у прошлом периоду и какве сте резултате остварили?

– Вежбе на терену су засигурно најсложенији и најтежи облик обучавања јединица ранга дивизиона, али то је и једини поуздан начин да утврдимо у којој су мери наши команданти јединица, командири батерија, водова и одељења, нишанције, рачуначи, везисти, топографи и припадници осталих специјалности спремни да изврше задатке ефикасне ватрене подршке борбених јединица. Ради унапређења и одржавања врло доброг стања обучености наших јединица, у прошлом периоду, извели смо две вежбе дивизиона и девет батеријских вежби на терену, две батеријске и једну тактичку вежбу с бојевим гађањем. У оквиру извођења вежби реализована су артиљеријска бојева гађања, на којима су постигнути врло добри и одлични резултати.

Најважнија вежба коју смо реализовали прошле године на полигону за обуку и Интервидовском полигону „Пасуљанске ливаде“ свакако јесте „Удар 2013“. Тада смо организовали и покретно логоровање, на ко-

Увежбавање послуга за рад с моћним системом ЛРСЧ 262 мм „оркан“

ОТЕЖАНО, АЛИ РЕДОВНО ОДРЖАВАЊЕ

Осавремењивање и одржавање високог степена исправности артиљеријског наоружања и опреме неки су од Ваших приоритета у раду. Каква је ситуација на њом пољу, ако знамо да нам данас за то мања финансијских средстава?

– Одржавање исправности артиљеријских оруђа, опреме и моторних возила одвија се отежано, уз рестриктивне мере штедње, али редовно. Велика заслуга за висок ниво исправности артиљеријског наоружања и опреме у нашој јединици јесте, заправо, заслуга врло добре обучености и одговорности наших старешина и војника. Од почетка године до данас имали смо два предлога за модификације на оруђима топ-хаубица 152 mm М-84 НОРА и ЛРСЧ 262 mm „оркан“, које би требало да унапреде њихову исправност и одржавање. Предлоге је прихватио Савет рода артиљерије и очекујемо њихову практичну реализацију.

ме је учествовао и резервни састав, а вежбове активности пратили су кадети Војне академије и слушаоци за резервне официре. На том покретном логоровању учесници су постигли одличне резултати на бојевом гађању. Такође, успешно су реализовали промене логорских просторија и сложене супозиције на маршу и у борби. Била је то својеврсна круна оспособљавања артиљеријског дивизиона, који је, по својој структури, тренутно најјачи у погледу снаге и ватрене моћи у Војсци Србије.

Припадници Мешовиће артиљеријске бригаде учествују у акцијама помоћи цивилном становништву. Да ли сте задовољни постигнутим степеном сарадње?

– Припадници наше јединице ангажовали су се на бројним активностима у оквиру цивилно-војне сарадње и, на тај начин, знатно допринели развоју односа с цивилним друштвом и исказали изузетну солидарност у различитим областима. Акцијама на више локација на територији Ниша уређени су Хумски поток и Рујничка река, чиме се превентивно деловало на то да се вода не излије и поплави насељена места на територији града.

Гашењем шумског пожара, током летњих месеци на територији општине Гаџин Хан, припадници јединице доказали су да и у том сегменту ло-

кално становништво може рачунати на нас. Више од 280 припадника јединице добровољно је дало крв. Лекарски тим Бригаде, у сарадњи с Војном болницом из Ниша и Домом здравља из Алексинца, у више наврата реализовао је акцију „Војни лекар на селу“ и том приликом пружио медицинску помоћ мештанима више села на територији општине Алексинац. Тамо је становништво, које нема услове да самостално посети локалне медицинске установе, показало велику заинтересованост за прегледе код војних лекара. Ових дана ангажовали смо се, због обилних падавина, на спречавању изливања реке Моравице у општини Алексинац и на водоснабдевању у општинама Гаџин Хан и Свилајнац.

Сигално истичете неопходност тимског рада и другарства у артиљерији. Зашто су они толико важни?

– Извршење једног ватреног задатка артиљеријске јединице зависи од великог броја старешина и војника, различитих специјалности. Уколико они не функционишу беспрекорно, као тим, тај задатак биће доведен у питање. Зато су у артиљерији тимски рад и другарство основа на којој се гради и кохезија војних колектива и реализација најсложенијих тактичких и ватрених задатака. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ
Снимио Владимир ЦВЕТКОВИЋ

Припадници 1. шововско-хаубичког дивизиона нишке бригаде на ватреном положеју

Пример својој генерацији

Почетком јуна, у присуству помоћника министар одбране Милоша Јанковића, гимназијалаца, породица, професора и старешина, одржана је свечаност поводом завршетка школовања 38. класе ученика Војне гимназије.

– Имали сте самодисциплину и зрелост која је ишла испред ваших година и такви сте остали све до краја. На пријемном испиту за Војну академију постигли сте најбољи резултат од свих класа пре вас. Постали сте зрели људи, пример својој генерацији – рекао је начелник Војне гимназије пуковник Милан Стевић, честитајући матурантима.

Тројица најбољих ученика 38. класе – Давид Тривуновић, Божидар Лазовић и Стефан Коварбашић – награђени су сатом с посветом, док су следећа тројица у рангу Стефан Ђурић, Душан Миљковић и Мирослав Живковић добили књиге.

Најбољем ђаку генерације додељена је и годишња награда Фонда „Потпоручник Борко Никитовић“, коју је уручила Зора Никитовић, мајка потпоручника чије име Фонд носи, а који је погинуо у борбама код Вуковара 1991. године. ■

Помоћ за Николу Ћаласана

Помоћник министра за људске ресурсе Милош Јанковић уручио је 4. јуна новчану помоћ Зорану Ћаласану, цивилном лицу запосленом у Управи за телекомуникацију и информатику Генералштаба, коју су прикупили припадници Министарства одбране и Војске Србије за лечење његовог шеснаестоогодишњег сина оболелог од немалинске миопатије.

Помоћник министра изразио је наду да ће прикупљени новац породици Ћаласан барем мало олакшати борбу с болешћу и истакао да је поносан што су припадници система одбране још једном показали да имају велико срце. У хуманитарној акцији, коју је средином маја покренула Управа за традицију, стандард и ветеране, сакупљено је 1.493.000 динара. ■

15. јун 2014.

Протоколи о донацији Данске

Управи за међународну војну сарадњу 10. јуна потписани су протоколи о донацији информатичке опреме Краљевине Данске нашем систему одбране и Протокол о пројекту електронског архивирања досијеа персоналних података. Протоколе су потписали пуковник у пензији Курт Рефсгард и начелник Управе за телекомуникације и информатику Генералштаба Војске Србије бригадни генерал Предраг Симовић и начелник Управе за кадрове Сектора за људске ресурсе бригадни генерал Драгосав Лацковић. Вредност донације износи 105.000 евра. ■

Конгрес војне медицине у Београду

Од 2. до 6. јуна, у организацији Министарства одбране, у Београду је одржан Трећи паневропски конгрес војне медицине. У фокусу 200 војних лекара, из 26 земаља, била је ратна хирургија, основна истраживања трауме и сепсе, новине у превентивној медицини, менталном здрављу и ветерини.

Почетку Конгреса присуствовали су министар одбране Братислав Гашић, председник паневропске радне групе при Међународном комитету војне медицине бригадни генерал Јохан де Граф, бригадни генерал Маријан Новаковић, начелник ВМА, потпредседник паневропске радне групе и начелник Управе за војно здравство бригадни генерал проф. Зоран Поповић, директор овогодишњег конгреса, те представници Министарства одбране и Војске Србије.

После четири дана предавања и дискусија, учесници Конгреса били су сагласни да су разменили значајна искуства и успоставили добру сарадњу. ■

Подршка Уједињеног Краљевства

Помоћник министра за политику одбране Мирослав Јовановић примио је 4. јуна делегацију Министарства одбране Уједињеног Краљевства, коју је предводио директор за међународну безбедносну политику Стив Меркарти. Помоћник министра захвалио је за помоћ нашој земљи током поплава, пре свега за донацију техничке опреме која ће олакшати санирање последица.

Према речима помоћника министра, иако се сарадња тежишно одвија у четири пројекта – реформа сектора безбедности, односи с јавношћу, учење енглеског језика и НАТО Поверилачки фонд – може се рећи да је квалитативно и квантитативно унапређена покретањем активности и у областима војне медицине, ваздухопловства, људских ресурса и доктрина, те у домену изградње интегритета. ■

Јачање односа с Пољском

Заступник начелника Управе за међународну сарадњу пуковник Милан Коњиковац примио је 30. маја изасланика одбране Републике Пољске пуковника Јиржија Шчепанчика. Том приликом потписали су План билатералне војне сарадње између два министарства за 2014. годину.

Као тежишне области сарадњи у будућности профилисале су се војнообразовна сарадња, сарадња у домену ваздухопловне медицине и верске службе.

Министарство одбране очекује помоћ Пољске у преношењу искустава у вези с безбедносним и одбрамбеним аспектима прикључења Европској унији. Ценећи богато искуство припадника Оружаних снага Пољске из учешћа у мировним мисијама, Министарство је заинтересовано за размену искуства у обуци и учешћу у мултинационалним операцијама. ■

Допринос миру

Државни секретар Министарства одбране Зоран Ђорђевић примио је 6. јуна помоћника генералног секретара Уједињених нација за мировне операције Едмонда Мулета. Сагласили су се да ангажовање Србије у мировним операцијама УН представља конкретан допринос очувању мира и безбедности.

– Унапређена је комуникација с Департманом за мировне операције и Департманом за подршку на терену, што доприноси активнијем учешћу наших капацитета у мировним операцијама – рекао је државни секретар.

Помоћник генералног секретара Мулет изразио је задовољство због високог степена професионализма, обучености и опремљености припадника Војске Србије ангажованих у мировним операцијама. ■

Сарадња Србије и Турске

Анализе сарадње у области одбране између министарства одбране Турске и Србије у претходном периоду, као и финално усаглашавање и потписивање Плана билатералне војне сарадње, биле су теме састанка одржаног 11. јуна у Београду.

Као доминантне области сарадње истакнути су обука и учешће у заједничким вежбама специјалних снага, сарадња у оквиру регионалних безбедносних интеграција и иницијатива, школовање, обука и војноекономска сарадња. Две стране су констатовале да постоји потенцијал за унапређење сарадње у домену војне медицине разменом и усавршавањем лекара. ■

Размена искустава са Словенијом

У Министарству одбране 9. јуна одржан је састанак на коме се анализирао сарадња у области одбране између Србије и Словеније у претходном периоду. Том приликом потписан је и План билатералне војне сарадње две земље за 2014. годину. Планиране активности омогућавају наставак сарадње у областима размене искустава из процеса формирања подофицирског кора, сарадње војних архива, војнообразовних институција и у области буџетирања и финансирања, те успостављање сарадње у домену обуке специјалних јединица. ■

Љубав и мржња кроз густе филтер

На Клиници за психијатрију ВМА чести су пацијенти с посттрауматским стресним поремећајем или неким од поремећаја који је везан за њега, а најчешће су депресивни. Типичан је следећи случај. Човек је доскора некако функционисао у својој средини, међутим, неки додатни стресни фактори су га избацили из равнотеже. Постао је нефункционалан, тражи помоћ на клиници, где буде хоспитализован, одакле га углавном поновно враћају у јединицу у нади да ће „ухватити корак“. После неколико хоспитализација лекари схватају да су такви људи исцрпели своје капацитете за даље радно функционисање, тако да су, како истиче професор Шпирић, понекад принуђени да их пензионису.

Иако је од рата протекло доста времена, очигледно је да последице нису прошле.

– Код наших ветерана усталио се израз – ратни синдром. Многи избегавају дужу формулацију и често га зову стресним или постстресним синдромом, а чини се да лагано нестају из употребе називи као што су вијетнамски, вуковарски или косовски синдром и да све чешће људи то називају правим именом – посттрауматски стресни поремећај или скраћеницом ПТСП. Он настаје након што је особа доживела неку тешку трауму која је била тог нивоа, да је код човека који данас пати од ПТСП-а, произвела осећање интензивног страха, немоћи и ужаса, што је типично за многе учеснике рата. Код неких се синдром развио, а код неког ни-

је. Ко ће оболети, односно где је праг који их раздваја од оних који неће, питање је за истраживаче. У одговору на ту недоумицу спекулише се низом фактора, међу којима су постојање раних траума у детињству, уз садејство са склопом личности. Нисмо исти. Посттрауматском стресном поремећају су склонији анксиозни или страшливи, далеко више од оних стабилнијих – каже Шпирић.

Типични трауматски догађаји

Веровајмо много тога зависи и од врсте трауматског догађаја...

– Тиме смо се посебно бавили. Једно време се сматрало да је најстрашнији приказ који се може видети – погинули који је раскомадан после експлозије, а да је најтеже било онима који су скупљали лешеве после борбе, јер се код њих заиста често уочавао ПТСП. Такође, приметили смо да такозвано пасивно трпљење у акцији може да произведе овај поремећај, на пример када је човек у некој незавидној ситуацији која нема излаза, у непријатељском окружењу. Сетимо се опкољених касарни. Када је човек под сталном ватром, а не може ништа да предузме. У борбеном окршају војник има утисак да може да одлучује о исходу борбе, али то није случај када пасивно трпи снајперску или неку другу ватру. И лишавање или недостатак хране и воде, као и екстремни климатски услови могу да доведу до развоја посттрауматског стресног поремећаја.

Зову га и вијетнамски, вуковарски или косовски синдром. То је психички поремећај или група психичких тегоба који настају након што је особа доживела тешку трауму, претњу смрти или виђење нечије смрти и повређивања, која је произвела осећање интензивног страха, немоћи и ужаса. То се десило многим који су били у рату, али и онима који су присуствовали саобраћајним несрећама или природним катастрофама. Ми се бавимо људима који су доживели ратну трауму и преживели је, али су имали интензивни осећај страха и беспомоћности, који су оставили последице – каже заступник начелника Клинике за психијатрију проф. др сц. мел. Жељко Шпирић, и подсећа да су три веома битне ствари о којима треба да размишља држава и друштво кад је реч о ратним ветеранима – признање, поштовање и брига.

На ПТСП упућују најмање три групе симптома. Прва је поновно преживљавање свих трауматских сцена невољним сећањима, такозваним флешбековима. Иако обављају своје свакодневне послове који немају везе с околностима рата, људима одједном „дођу слике“, толико интензивне да понекад могу и да осете „мирис спрженог меса“, како умеју да кажу, сведочи професор Шпирић.

Кад год се код нас појави нека велика несрећа у породици, са смртним исходима, увек је прво питање да ли је реч о човеку који је учествовао у рату. И онда, као констатација обично следи да је то разлог таквог понашања и да је ратни ветеран опасан по своју околину.

– Могу чак да чују, имају у глави неку врсту халуцинација, као да су поново у тој ситуацији. Толико је то живо... Следећа ситуација је то што се многим, код неких скоро сваке ноћи, у сну јављају фрагменти трауматског догађаја, одређеног дешавања, нечија погибија, често ратног друга. То су све симптоми које ми називамо – поновно преживљавање трауме.

Друга група симптома односи се на избегавање ситуација које су налик на трауме и људи који их на њу подсећају. То може бити окружење у коме су присутне униформе, оружје, гледање ратних филмова... Избегавају се сусрети са ратним друговима, јер све то евоцира и може да покрене лавину сећања на оно што се десило и онда они, поготову првих месеци борбе са симптомима, покушавају да избегну било шта што ће их подсећати на трауматски догађај. Истовремено, јавља се нека врста емотивне отупелости, као да им емоције нису више тако јасне, не могу да осете ни љубав ни мржњу, нити било које осећање. Све је као кроз неки густ филтер. Као да су анестезирани.

– Такво стање зовемо отупелост или некаква врста отуђености. Оно је најгоре за породицу, која има утисак да се њихов ближњи повлачи у себе, да га „губе“. Није то више онај човек који је учествовао у свему, плакао и смејао се са својима.

Помаже ли разговор, суочавање, с обзиром на то да се управо разговор избегава. Уопште, да ли је добро или лоше суочавање с искуством тих траума?

– Они избегавају, али ми у терапијском процесу настојимо да ух управо „проведемо“ кроз све то, полако, постепено... Наравно, за оног ко може да издржи причу, којој пажљиво приступамо, знајући колико је за њих рањива. За неке је то и благотворно, па макар им било и емотивно неугодно јер је доживе као неку врсту катарзе, мада то није чест случај, јер по пра-

Заступник
начелника
Клинике за
психијатрију
проф. др
Жељко
Шпирић

Снимио Даримир БАНДА

вилу избегавају и разговоре о томе, као и сећања. Разговор им дође као нека ретрауматизација – објашњава Шпирић.

Залегну због петарде

Трећу групу симптома ПТСП-а карактерише претерана раздражљивост. Људи који су били стабилни у својим реакцијама, одједном претерано реагују на најмањи повод. Професор Шпирић каже да се су неки од ветерана знали да залегну кад неко баца петарду, јер и тај мали звук код њих производи велику реакцију.

– Шкрипа врата или када нешто падне, све је то иритантно за њих, лако плану због ситнице, по принципу реакције „кратког споја“. И то врло оптерећује породицу, и често као последицу изнедри и породично насиље.

Ипак, што и даље не даје за право њези да су ветерани „буре баруџа“, која их годашно стигматизује?

Актуелни пострауматски стресни поремећај међу ратним ветеранима има 8,8 одсто, а још 20 одсто људи га је имало у неком периоду од рата наовамо, али су га преболели

– Не волим тај израз, а људи су понекад баш неопрезни у квалификацијама. Кад год се код нас појави нека велика несрећа у породици, са смртним исходима, увек је прво питање да ли је реч о човеку који је учествовао у рату. И онда, као констатација обично следи да је то разлог таквог понашања и да је ратни ветеран опасан за своју околину. То води у потпуно погрешну страну. Уместо да се бринемо за ратне ветеране, да имамо саосећања за њихове тегобе, ми им „лепимо етикете“ да су опасни, непредвидиви. Наравно, и да у вези са њима треба бити опрезан.

Дакле, јесу ли непредвидиви?

– Разговарао сам са вероватно хиљаду и више људи који испољавају такве проблеме и рећи ћу вам да је веома мали број оних који не могу да контролишу своје поступке. Највећи број ветерана је сасвим у реду, с тим да треба рећи да су раздражљивији од осталих, и да ће можда на неку ситуацију пре реаговати него други. С друге стране, важно је рећи да је велики број људи у међувремену престао да има симптоме, а такав ПТСП, преболели, уз актуелни, нама је врло значајан. Министарство

УТИЦАЈ СТРЕСА НА ТЕЛЕСНО ЗДРАВЉЕ

– Током вишегодишњих истраживања на ВМА установили смо да пацијенти с хроничним посттрауматским стресним поремећајем имају израженије телесне сметње и физичке тегобе. Имају поремећен метаболизам угљених хидрата и масти, повишен притисак и остале проблеме с здрављем, који су израженији него код њихових вршњака. Очигледно да је дугогодишњи хронични стрес производио последице по телесно здравље. Пре пет-шест година били смо позвани да учествујемо у великом истраживачком пројекту са још десет научних центара из шест држава, који је финансирала Европска унија и који се управо односи на процене параметара физичког здравља код људи који имају ПТСП. Ових дана објављујемо резултате те студије.

рада и социјалне политике је 2007. године ангажовало неколико наших стручњака да учествују у пројекту који је обухватио велики број ратних ветерана. Пројекат је трајао седам месеци, а том приликом испитали смо 2.300 људи, од којих је 600 узето као узорак, с којима смо професор Самарцић, мој претходник на месту начелника, и ја обавили директан раз-

Једно време сматрало се да је најстрашнији приказ који се може видети – погинули који је раскомадан после експлозије, а да је најтеже било онима који су скупљали лешеве после борбе јер се код њих заиста често уочавао ПТСП

говор да бисмо установили какве проблеме и евентуалне психичке сметње имају. Установили смо да актуелни посттравматски стресни поремећај међу ратним ветеранима има 8,8 одсто, а још 20 одсто људи га је имало у неком периоду од рата наомамо, али су га преболели.

Криза против Ветеранског центра

Према речима професора Шпирића, пројекат је замишљен као увод у решавање низа проблема с којима се суочавају ратни ветерани и које је требало, уз обезбеђење додатних средстава, решити новим пројектима, чији би циљ била брига о тим људима – побољшање њиховог статуса, нарочито у пружању одговарајуће здравствене и психијатријске помоћи. У Министарству за рад и социјалну политику, по угледу на такве установе на Западу, урађен је елаборат о „Ветеран центру“, међутим, све је остало слово на папиру, дошла је криза 2008. године и смањење буџетских расхода.

– То никако не значи да смо одустали. Мрежа центара је сјајно решење које постоји готово свуда. У Америци је умрежено 200.000 корисника, а за те сврхе држава издваја 4,5 милијарде долара годишње. Ми, наравно, нисмо упоредиви с

Такозвани мировњаџи ветеранима поручују: Ви сите рајини злочинци, треба вас у Хаг. Други им кажу да су били млакоње, да су изгубили рат: Ви сите губитници! У средини су они којих има највише, који не би да се сећају тог времена.

њима, они су велика сила која често шаље људе у рат, али постоје начини да се ствари и код нас промене. Уопште, три су веома битне ствари о којима треба да размишља држава и друштво, кад је реч о ратним ветеранима. То су признање, поштовање и брига. Признање да су били у рату, да им је то уписано у војну књижицу и да држава потврди да одређена особа због тога има последице. Ту спада признање ратног стажа, ратних дневница и свега онога око чега се иначе „диже прашина“. Десет врста оружаних формација учествовало је у ратовима деведесетих, по разним основама, и држава се не односи исто према свима. Ми имамо ситуацију да Србија званично није ни учествовала у рату, осим 1999. године и не знамо тачан број људи, ни приближно – објашњава Шпирић.

Да ли је изостало и поштовање?

КЛИНИКА ЗА ПСИХИЈАТРИЈУ ВМА

Капацитет лежећег одељења Клинике за психијатрију ВМА јесте 50 пацијената, уз 30 у дневној боници, у којој се лече у процесу рехабилитације. Они долазе ујутро, имају разне видове психотерапије и радне терапије и враћају се кући поподне.

– У саставу Клинике је и Одељење за ментално здравље, које се бави превенцијом, здравственим просвећивањем и селекцијом. Клиника за психијатрију је препознатљива и по томе што од 1947. године у континуитету користимо електроколвузивну терапију, што је доста ефикасна метода у случајевима кад лекови не помажу, када је реч о дуготрајним депресијама или је по среди неки други тежак психијатријски поремећај, који не може лековима ни психотерапијом да се поправи, а пацијент више година пати.

– Изостало је, а и иначе је то прилично дефокусирано код нашег народа, јер нико не воли да се сећа за нас трауматичних догађаја. Имамо такозване мировњаке који ветеранима поручују: Ви сте ратни злочинци, треба вас у Хаг! Други им кажу да су били млакоње, да су изгубили рат: Ви сте губитници! У средини су они којих има највише, који не би да се сећају тога. На све то дође актуелна ситуација, незапосленост, корупција, криминал, разни видови социјалне патологије, и проблеми с којима се суочавамо. Ко још да брине о ратним ветеранима. А управо је поштовање то што доноси сатисфакцију. Нама су, док сам био у основној школи, за празнике доводили ветеране из Другог светског рата, да нам причају о доживљајима из рата. Ми гледамо кад се појаве онако, с ордењем. Они су уживали све повластице. Данас тога нема. Ветерани су данас код нас дефокусирана маргинална група, а у Србији их има, они сами кажу, у ветеранским удружењима, између тристо и четристо хиљада. Ми слим да их је и знатно више.

Начелник Клинике за психијатрију ВМА професор Жељко Шпирић као трећу обавезу државе и друштва према ветеранима види социјалну, материјалну и здравствену бригу и истиче да из многих удружења која их окупљају, истичу да је управо држава заказала у много видова помоћи, па чак и у здравственој.

– Они имају утисак да нису предмет одговарајуће бригае. Не бих залазио да ли је тако. Знамо да су код нас, на ВМА, увек били одговарајуће збринуте. Ветерански центри о којима смо говорили могли би да обављају ту функцију појачане бригае. Држава је много тога урадила преко различитих видова помоћи, обезбеђујући некима станове и борачко-инвалидску заштиту. Немали новац одлази на инвалидине и остале видове помоћи. Око 35.000 лица прима неки вид борачко-инвалидске заштите, од чега је 12.000 ратних војних инвалида, на шта одлази око десетине укупног буџета Министарства за рад и социјалну политику, што су подаци из 2011. године. Брига о тим људима јесте трајни задатак за друштво и државу – закључује професор Шпирић. ■

Владимир ВЈЕШТИЋ

Безбедносни форум у Будви

Одговори на
НОВЕ ИЗАЗОВЕ

Братислав Гашић присуствовао је четвртом безбедносном форуму *To Be Secure (2BS)* у Будви, који је ове године окупио око 400 учесника, представника међународних безбедносних организација, академских институција, доносиоце политичких одлука и експерте за безбедносна питања

Оцењујући значај учешћа делегације Министарства одбране на безбедносном форуму у Будви, 30. и 31. маја, министар Братислав Гашић истакао је да је веома важно учествовати на догађајима на којима се сагледава безбедносна ситуација у региону и шире. У контексту питања која су разматрана на форуму, Србија сматра да је сарадња у Партнерству за мир довољан оквир за њену сарадњу са НАТО-ом, унапређење регионалне сарадње остаје приоритет, а повећање присуства у мировним операцијама је циљ у овој години, у којој се планира учешће више од 500 припадника Војске Србије у мултинационалним операцијама УН и ЕУ. Тиме се подижу оперативне способности војске и јача међународни углед Србије.

На маргинама форума у Будви министар Гашић састао се са замеником премијера и министром спољних и европских послова Словачке Миро-

славом Лајчаком. Гашић је захвалио словачком министру на помоћи коју је његова земља упутила Србији у катастрофалним поплавама. Оцењено је да Словачка успешно испуњава своју улогу контакта Србије са НАТО-ом, а било је речи и о билатералној сарадњи, у којој је посебно наглашено учешће у мировним мисијама и сарадња у војном образовању и здравству.

У сусрету са министарком одбране Црне Горе др Милицом Пејановић Ђуришић, министар Гашић најпре је исказао захвалност за брзу и професионалну помоћ коју су тимови Војске Црне Горе пружили у одбрани од поплава у Србији и помоћи угроженом становништву. У разговору је изнето више иницијатива за унапређење сарадње, пре свега у војнообразовној и војномедицинској области, ваздухопловству и речној флотили.

Организатор Безбедносног форума у Будви је Атлантски савез Црне Горе, а на свечаном отварању четвр-

тог форума учеснике су поздравили председник Црне Горе Филип Вујановић, амбасадорка САД у Црној Гори Сју Браун и председник Атлантског савеза Црне Горе др Саво Кентера.

Евроатлантска оријентација Црне Горе

Четврти 2BS Форум под називом „НАТО у 21. вијеку: модерни изазови и нова подручја дјеловања“ бавио се највећим изазовима и претњама по међународну и регионалну безбедност. На дводневном скупу дискутовано је о НАТО политици отворених врата, кризи у Украјини, новим иницијативама Партнерства за мир, Авганистану након повлачења међународних трупа, борби против тероризма и другим важним питањима из области безбедности.

У поздравним речима на отварању форума основно питање које је по-

тенцирано јесте евентуални позив Црној Гори за чланство у НАТО на предстојећем самиту у Велсу у септембру. Председник Вујановић оценио је да „Црна Гора афирмише политику добросуседства и својим кретањем ка НАТО-у несумњиво допринио стабилности региона”.

Амбасадорка САД у Црној Гори Сју Браун оценила је да „без обзира да ли ће добити позивницу за чланство ове године или у блиској будућности, Црна Гора већ заслужује велике похвале за своју посвећеност визији евроатлантских интеграција и наставак фокусирања на реформе неопходне за испуњење стандарда за чланство у НАТО”.

У Црној Гори чланство у НАТО-у је најважнији приоритет државне политике и сагледава се пре свега у оквиру способности региона да одржи стабилност. С обзиром на то да, према процени званичне црногорске политике, регион нема поуздане механизме да одржи стабилност јер то показује и скорашње искуство, за успостављања стабилности на Западном Балкану неопходне су евроатлантске интеграције свих земаља. Зато Црна Гора на разне начине, а форум у Будви један је од таквих промотивних догађаја, показује да су вредности европске и евроатлантске заједнице пут за све земље региона Западног Балкана у постизању поуздане стабилности као основе економског и демократског развоја.

У том тону говорила је и др Весна Пусић, први потпредседник Владе и министар спољних и европских послова Хрватске. Она је истакла да Хрватска жели да и практичним саветима убрза европски пут земаља региона, јер је у њеном интересу, али и сваке државе посебно, да живе и раде у безбедном окружењу, посвећени решавању бројних развојних питања.

На панелу под називом „Будућност НАТО проширења” истакнуто је да политика отворених врата остаје актуелна, али да доношење конкретних одлука о чланству зависи од бројних фактора, међу којима су политички ипак најважнији.

У дискусији о украјинској кризи, потпредседник црногорске Владе и

министар спољних послова и европских интеграција Игор Лукшић нагласио је да је одлука Црне Горе да се придружи санкцијама Европске уније против Русије била веома тешка и да ће можда оставити одређене последице. „Али, оно што мене уверава да смо на добром путу јесте да људи разумеју... и мислим да смо се ми поделили у складу са оним што је читав наш стратешки државни пут”, истакао је Лукшић.

Нова подручја деловања

На панелу „Авганистан након 2014: успон или пад?” говорило се о даљем правцу развоја мисије у Авганистану која престаје бити борбена и постаје мисија подршке. Фокус је био на два питања: који су то највећи изазови пред НАТО и која је улога међународне заједнице у погледу мисије у Авганистану. Наглашено је да НАТО мора помоћи даљем развоју Авганистана у економском погледу, али још важније у заштити фундаменталних људских права, посебно права жена. Сузбијање корупције и криминала, решавање питања борбе са талибанима и другим криминалним групама и обезбеђивање мирне транзиције власти, изазови су који остају пред Авганистаном и међународном заједницом у наредном периоду.

На форуму један панел посвећен је Партнерству за мир, поводом 20 година од његовог покретања. Оцењено је да је овај програм помогао НАТО-у у дефинисању важних приоритета и окупљању бројних партнера, тако да тај процес данас има глобални карактер и сигурну перспективу, чије ће модалитете одредити предстојећи самит у Велсу.

Међу модерне безбедносне изазове уврштене су као теме панела и два актуелна питања, тероризам и сајбер безбедност. Експерти за ове области потврдили су да се ради о две велике претње у савременом свету које добијају различите облике и више никада не остављају безбедним – од појединаца до држава. ■

Раденко МУТАВИЋИЋ

НАЧЕЛНИК Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић састао се 10. јуна са директором J-5/J-8 Европске команде Оружаних снага Сједињених Америчких Држава генерал-мајором Рендијем Кијем у хотелу „Метропол” у Београду. Реч је о сусрету у оквиру билатералне војне сарадње током кога су генерали Диковић и Ки разговарали о досадашњој сарадњи, њеном унапређењу и о предстојећим активностима. ■

БУДУЋЕ изасланике одбране, који ће дужности започети на лето у Бразилу, Пољској, Анголи, Уједињеним Арапским Емиратима, Кини, Румунији, Алжиру и Хрватској, примио је начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић. Осморици официра, представницима Министарства одбране и Војске Србије у иностранству наредне три године, говорио је о пословима који их том приликом очекују. ■

ДЕЛЕГАЦИЈА оружаних снага Велике Британије, коју је предводио помоћник начелника Штаба британске војске за здравство генерал-мајор Џереми Роуан, посетила је 5. јуна 2014. ваздухопловну бригаду и Ваздухопловно-медицински институт Војске Србије на аеродрому „Батајница”. Том приликом разматране су могућности за успостављање и унапређење сарадње двеју оружаних снага у области војног здравства. ■

ЗА добровољно служење војске под оружјем, на 450 места колико је планирано да се упуту у јунском року, пријавило се око 3.000 кандидата. Најбољих 446, од чега 37 жена, упућено је почетком месеца у центре за обуку у Сомбору, Ваљево и Лесковцу. После основне индивидуалне обуке, која траје месец и по дана, војници на добровољном служењу војног рока наставиће обучавање у центрима за специјалистичку обуку. ■

ВОЈНИЦИ и старешине Батаљона војне полиције специјалне намене „Кобре” доставили су 4. јуна хуманитарну донацију у храни и млеку прихватном центру општине Крупањ. Према речи ма капетана Мирјане Сакић, припадници те јединице самоиницијативно су прикупили новац и неопходне намирнице како би помогли грађанима Крупања, једног од градова коме су недавне поплаве нанеле највише штете. ■

Најбољи батаљон Копнене војске

Пешадинци од Рашке до Либана

На годишњој анализи оперативних способности, 21. пешадијски батаљон Друге бригаде изабран је за најбољу јединицу тог вида наше војске. Током 2013. године знатно је допринео одржавању оперативних способности Бригаде и Војске у целини. Командант Батаљона потпуковник Ђорђе Белић истиче да су правилно планирање, добра организација и психофизички спремни и оспособљени људи омогућили такве резултате.

Тактичка вежба с бојевим гађањем – „Ресава 2013“ била је прошле године, према речима команданта 21. пешадијског батаљона потпуковника Ђорђа Белића, најбоља провера обучености за 990 припадника јединице из Рашке. Пред државним и војним врхом демонстрирали су знања и вештине за организовање и извођење борбених дејстава у одбрани и противнападу.

Вежба на Интервидовском полигону „Пасуљанске ливаде“ – „Ојачани пешадијски батаљон у одбрани с преласком у напад“, представљала је новину када је реч о обучавању припадника Војске Србије, јер су је до тада

реализовале само јединице ранга чета или батерија. Значајан садржај увежбавања било је и садејство ојачаног пешадијског батаљона с оклопно-механизованим јединицама и саставима артиљерије.

– Прва пешадијска чета Батаљона, којом командује мајор Горан Рогановић, током „Ресаве 2013“ приказала је тактичке радње на главном правцу одбране, а, затим, и на главном правцу преласка јединице у напад. Извршила је све добијене задатке, па стога, желим да похвалим нишанцију на аутоматском бацачу граната десетара Дамјана Радуловића, снајперисту далекометне снајперске пушке 12,7

мм десетара Ивана Обрадовића, десетара Марка Матовића, који је успешно дејствовао „фаготом“, и старијег водника Немању Ђуровића за одличну организацију ватре минобацачима 120 мм – наводи потпуковник Белић.

Пре „провере“ на „Пасуљанским ливадама“, јединице Батаљона извеле су 24 одељенске и тактичке вежбе вода с бојевим гађањима, на којима су остварили одличне резултате – просечну оцену 4,82. На 226 гађања из пешадијског наоружања пешадинци из Рашке добили су врло добру оцену – 4,18. Гађања су реализовали у касарни „Стефан Немања“ и на Стационарном аутоматизованом стрелишту „Зи-

ТЕРЕТАНА У КАСАРНИ

Командир стрељачког вода потпоручница Павлина Иконић, иначе репрезентативка Србије у каратеу и већ пет година првак Европе у катама и борбама, каже да у 21. пешадијском батаљону има много старешина и војника који се професионално и рекреативно баве борилачким вештинама, попут каратеа, џудоа, ММА или аикида. Припадници јединице имају могућност да у радно и ванрадно време користе теретану и салу за борење у касарни „Стефан Немања“, које су опремили захваљујући добровољно прикупљеним средствима.

мовник”. Током прошле године, припадницима 21. пешадијског батаљона додељено је 167 стимулативних мера, а њихова просечна службена оцена је врло добра – 4,17.

Ни обука резервног састава јединице из Рашке није изостала – у току 2013. године увежбавао се 141 „резервиста”, односно комплетна ратна јединица. Резервни официри, подофицири и војници реализовали су садржаје појединачне и одељенске обуке, а на вежбалишту „Варево”, током десет дана

обуке, имали су 22 дневна и ноћна гађања из личног наоружања.

Промене у начину обезбеђења административне линије према Косову и Метохији и контроле Копнене зоне безбедности условиле су и новине у раду 21. пешадијског батаљона. Друга бригада је од 5. маја преузела све базе у захвату административне линије и Копнене зоне.

Рашки батаљон, чији су припадници до тада били ангажовани у базама „Мрче”, „Мађере” и „Боранце”, у новим околностима формирао је Команду рејона „Југ” и преузео обезбеђење административне линије према Космету и у Копненој зони и с база „Цворе”, „Печено брдо”, „Добросин” и „Голема чука”. Припадници јединице распоређени су и у објекат „Ташлак”, а снаге за интервенцију јединице налазе се у Бази „Југ”.

Међу првим припадницима наше војске, који су после дужег времена ангажовани ван граница Србије, у ми-

ровним мисијама, били су пешадинци 21. батаљона из Рашке. Ове године војници и старешине тог састава су у мисији UNIFIL у Либану.

– Надам се да ће наша јединица, ранга чете, на најбољи начин представити Србију и њену војску у Либану. Наравно, биће то прилика да наши припадници стекну искуство за извршавање задатака у мултинационалном безбедносном окружењу – каже потпуковник Ђорђе Белић. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

ПРИПРЕМЕ МИРОВЊАКА

Око седамдесет одсто припадника јединице која је упућена у мултинационалну операцију UNIFIL у Републици Либан је из прве пешадијске чете 21. пешадијског батаљона. Команда чете, тим за везу, тим за подршку, три пешадијска вода и вод за подршку броје 130 старешина и војника. Од командира чете, уједно командира пешадијске чете која је отишла у Либан мајора Горана Рогановића сазнали смо да су припреме за формирање јединице започеле у августу 2013. године.

У првој фази индивидуалне обуке, часови физичке обуке и гађања, кондиционирање возача за управљање моторним возилима и обука у коришћењу система веза и система за оријентацију и навигацију, реализовани су у гарнизону Рашка. Колективна обука, предвиђена у другој фази оспособљавања мировњака, организована је у Центру за обуку јединица за мултинационалне операције, у Бази „Југ”, где је крајем марта завршена и евалуација чете.

Обуку су изводили инструктори из Четврте бригаде, који су већ извршавали задатке у Либану, а евалуацији је присуствовао и командант шпанског батаљона потпуковник Карлос Мендоза. Припадници јединице су, такође, били на извиђању у Либану, те пратили евалуацију шпанског батаљона и шпанске бригаде у Сарагоси.

– Људи су спремни и мотивисани за задатке у мисији. Имамо искуства и из операције на Кипру. Чета ће у Либану радити у другачијем окружењу, првенствено због повремених инцидентата у Сирији, верских сукоба и политичке напетости. Стога су припадници јединице детаљно информисани о свим околностима и специфичностима мисије – наглашава мајор Рогановић.

Генерал Диковић у Сарајеву

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић учествовао је на Осмој конференцији начелника генералштабова балканских земаља, која је одржана 4. јуна у Сарајеву. Скуп је отворио начелник Заједничког штаба оружаних снага Босне и Херцеговине генерал-мајор

Анто Јелеч, а учесницима се обратио и заменик министра одбране Босне и Херцеговине за управљање ресурсима Живко Марјанац.

На конференцији су представљени делатност, капацитети, параметри способности и досадашњи пројекти Техничког ремонтног завода Крагујевац, као регионалног центра за демилитаризацију убојних средстава.

Током сусрета у Сарајеву, генерал Диковић разговарао је са генералом Јелечом и са командантом Здружених снага НАТО-а из Напуља адмиралом Брусом Клинганом.

На овогодишњој конференцији као гости учествовали су председавајући Војног комитета Европске уније генерал Патрик де Русије, заменик председавајућег Војног комитета НАТО-а генерал-потпуковник Марк Шислер, командант Здружених снага НАТО-а из Напуља адмирал Брус Клинган, начелник Генералштаба Оружаних снага Словеније генерал-мајор Добран Божич, те представници оружаних снага Хрватске, ЕУФОР-а и Штаба НАТО-а у Сарајеву. ■

Мулет у Генералштабу

Заменик начелника Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Јовица Драганић састао се у Центру за мировне операције са помоћником генералног секретара Уједињених нација за мировне операције Едвардом Мулетом.

Генерал Драганић изразио је захвалност због свега што помоћник генералног секретара чини за развој мултинационалних операција УН широм света. Такође је истакао да је сусрет прилика да се представе капацитети Центра за мировне операције и начин припрема наших снага.

Како је навео помоћник генералног секретара Мулет, из прве руке имао је прилику да се увери у професионалност и компетентност припадника српске војске ангажованих у мировним операцијама широм света. ■

Иницијатива SEDM у Београду

Састанак заменика начелника генералштабова у оквиру Процеса сарадње министара одбране земаља југоисточне Европе – SEDM започео је 11. јуна у хотелу „Метропол“ у Београду. Скуп је отворио државни секретар у Министарству одбране Зоран Ђорђевић, а учествовао је и заменик начелника Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Јовица Драганић. Државни секретар истакао је да поплаве које су задесиле нашу земљу показују да делимо исте безбедносне ризике.

– Представници војних власти из 15 држава и високи представници из међународних организација УН-а и НАТО-а састали су се да разговарају о питањима од заједничког интереса и од важности за политичко-војну сарадњу у региону – нагласио је државни секретар румунског министарства одбране Валерија Никута, чија је земља преузела председавање иницијативом од Италије. Такође, указао је на значај јачања регионалне сарадње, препознајући њен допринос у трансформацији Југоисточне Европе, а пре свега њене безбедносне структуре и комплекса. ■

„Плави одговор 2014”

Завршетку тактичке вежбе с бојевим гађањем Речне флотиле и садејствујућих снага – „Плави одговор 2014”, присуствовали су 11. јуна у Тителу министар одбране Братислав Гашић и начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић.

Јединице су увежбавале „ватрену подршку снага Копнене војске на и у захвату унутрашњих пловних путева и формирање десантног и скелског места преласка”. Демонстрирали су ваздухопловну ватрену подршку речног десанта, артиљеријску подршку речног десанта, лажни речни десант, бродску ватрену припрему речног десанта, затим, борбено трагање и спасавање и три таласа речног десанта.

– Уверили смо се у оспособљеност наше војске, што демантује оне који тврде да Војска није материјално и технички опремљена. Честитам свим учесницима на одлично изведеној вежби – рекао је министар Гашић и најавио модернизацију и Речне флотиле и В и ПВО. ■

„Покрет 2014”

Припадници Мешовите артиљеријске бригаде из Ниша извели су на полигону „Пасуљанске ливаде” артиљеријска бојева гађања из топ-хаубица 152 mm НОРА и ЛРСЧ 262 mm „оркан”, тачније из вежбовног уређаја за гађање на скраћеном растојању из тог система, као и ноћно гађање, синхронизовано и у садејству с колегама из Четврте бригаде КоВ. Завршетак вежбе пратили су начелник штаба Команде Копнене војске бригадни генерал Жарко Лазаревић, представници Генералштаба, Војне академије и Савета рода артиљерије.

Био је то врхунац периода интензивне обуке и десетодневног покретног логоровања – „Покрет 2014”, које су припадници Бригаде реализовали на локацијама „Петлово бојиште” код Пирота, Ртњу и на „Пасуљанским ливадама”. ■

Припреме за Тенковски биатлон

На полигону „Међа” код Ниша већ више од две недеље трају припреме тенкиста Војске Србије, који ће од половине јула до половине августа учествовати на „Тенковском биатлону” у Руској Федерацији.

Генерал-мајор Милосав Симовић, заменик команданта Копнене војске, начелник Штаба Команде КоВ бригадни генерал Жарко Лазаревић и командант Треће бригаде бригадни генерал Желимир Глишовић обишли су тенкисте и сагледали ниво њихове обучености.

Пуковник Жељко Кузмановић и потпуковник Горан Марковић, командант и заменик команданта нашег тима, реферисали су о току припрема, а тенковске посаде демонстрирале савладавање стазе за возњу тенкова и полигона за проверу физичких способности. ■

„Копље 2014”

У Центру за обуку путем симулација у Београду, 6. јуна завршена је петодневна вежба Противтерористичког батаљона Специјалне бригаде Војске Србије – „Копље 2014”. Основни циљ вежбе, подржане рачунарском симулацијом, био је да се команде батаљона, чета и тимова увежбају за доношење одлука приликом узимања талаца. ■

Противпожарна вежба Прве бригаде

Припадници Прве бригаде Копнене војске извели су 5. јуна у гарнизонима Нови Сад, Бачка Топола и Сремска Митровица вежбе у руковању средствима противпожарне заштите и гашењу пожара. Вежбом у касарни „Тврђава”, коју је организовао 19. логистички батаљон, руководио је мајор Владан Игњатовић.

Учесници су демонстрирали употребу формацијских средстава за гашење пожара, разне врсте противпожарних апарата и ватрогасне опреме. Такође, приказали су рад унутрашње службе приликом уочавања пожара, практичну примену апарата и средстава, те ангажовање ватрогасног одељења с навалним возилом приликом локализовања и гашења пожара малог и средњег обима. ■

Прва класа војних гимназијалаца обележила 40 година матуре

Поново у клупама

Последње суботе маја, после четрдесет година, ходнике, учионице и сале Војне гимназије у Београду испунио је жамор оних који су је давне 1974. године напустили, спремни за нове животне изазове и победе

Разредним часом, којим су обележене четири деценије од матуре првих војних гимназијалаца, руководио је генерал у пензији Петар Ђорнаков, један од тројице најбољих ђака у класи. Уместо звона за почетак часа, минутом ћутања одата је пошта свима који су заувек напустили некадашње другаре, као и онима чија је вера у креирање официра интелектуалца била животна мисија. Пре свега, то су, према речима Ђорнакова, најзаслужнији за оснивање и трајање Војне гимназије – генерал Виктор Бубањ, некадашњи начелник Генералштаба ЈНА, и први директор Гимназије Душан Вујић.

– Привикавање на живот у интернату, прихватање правила и захтева у школи, размишљање о будућности, све то добијало је смисао после сусрета и разговора с ова два великана. Војна гимназија, у то време, била је полазна тачка за отварање хоризонта. Учило се много и квалитетно, а

нам основ за школовање на Војној академији – истакао је Ђорнаков.

Већина је наставила наслеђе завршене средње школе и животни пут пронашла на траси коју им је она поставила. Међу онима који су позив потражили у цивилном сектору данас има много лекара, правника, економиста, инжењера, привредника, али свима су заједничке те четири године на адреси Петра Чајковског 2. Због тога им ни после четрдесет година није било тешко да превале хиљаде километара, помире непомирљиве границе узроковане ратовима деведесетих, само да би поново били заједно. А заједнички живот и толеранција били су прва лекција коју су морали да науче. Чак и пре званичног почетка школовања. Баш оног дана давне 1970. када се 209 свршених ђака основних школа из свих крајева СФРЈ, у пратњи родитеља, запутило ка Београду и Хумској улици број 22, с жељом да у Војној гимназији пронађу пут који ће их одвести до испуњења младалачких снова.

– Били смо различити у много чему – навикама, понашању, одевању, пореклу, говору и језичким проблемима разумљивим за тадашњу мултинационалну државу. Ипак, представљали смо веран одраз различитих друштвених средина и региона бивше Југославије. Збуњене, пуне дечијих страхова и несигурности, дочекали су нас сјајни професори Десете београдске гимназије, који су наше слабости трансформисали у стваралачку енергију и ученичку жељу, а од наше гимназије створили место где смо стекли општа знања и вредносна опредељења која нас прате целог живота – закључио је генерал у пензији Петар Ђорнаков. У име прве класе, садашњој управи Гимназије, поклонили су слику Ђорђа Ивановца, једног од њених ученика. ■

Н. ДРАЖОВИЋ

ТОЛЕРАНЦИЈА – ПРВА ЛЕКЦИЈА

Војна гимназија имала је задатак да створи официре интелектуалце, који ће служити на част домовини, али и да им подари сигурну будућност. Били су различити у много чему – навикама, понашању, одевању, пореклу и говору. Заједнички живот и толеранција били су њихова прва лекција.

сваки ученик могао је да исказе и развија своје способности. Усавршавали смо се учећи лекције о античкој историји и формалној логици, Аристотеловој филозофији, страним језицима, природним наукама. Учили смо да размишљамо и будемо критични према стварности. Систем образовања имао је циљ да од сваког од нас створи официра интелектуалца и подари

ВЕСТИ

31

СПОРАЗУМ о сарадњи Универзитета одбране Србије и Свеучилишта из Ријеке, који ствара услове за страније односе две институције, преvasходно у области образовања и научноистраживачког рада, потписали су 11. јуна у Београду ректори генерал-потпуковник Миодраг Јевтић и проф. др Перо Лучин.

ДВОЧЛАНИ радни тим Оружаних снага САД боравио је 10. јуна у 204. ваздухопловној бригади на Батајници, где је учествовао на тродневној радионици о употреби опреме за летење ноћу. Командант 890. мешовите хеликоптерске ескадриле потпуковник Мирослав Зечевић информисао је госте о организацији, задацима и намени ваздухопловне бригаде и задацима које извршава његова јединица.

ПРИПАДНИЦИ Треће механизоване чете 48. механизованог батаљона Четврте бригаде КоВ извели су колективну обуку војних обвезника на полигону „Боровац“, од 19. до 30. маја. Тест обучености била је дневно-ноћна вежба на тему „Механизовани вод у одбрани“. Седамдесет војних обвезника, рода оклопних јединица, успешно су савладали колективну обуку.

КОМИСИЈА Министарства одбране и Војске предала је 28. маја Клуб Војске Србије општини Пирот, сходно уговорима закљученим између Републичке дирекције за имовину Србије и општине Пирот. Скупштина општине прихватила је пренос права јавне својине Републике у јавну својину општине уз накнаду од 843.853,50 евра, у динарској противвредности.

КОНТРОЛНО-тренажно гађање циљева у ваздушном простору реализовано је 4. јуна у 250. ракетној бригади за противваздухопловна дејства. Обука је изведена на мирнодопским локацијама јединица, у садејству с 204. и 98. ваздухопловном бригадом, по стварним циљевима, а ватрено дејство имитирано је електронским гађањем циљева. ■

Инжињерци Прве бригаде у Никинцима

Брана од пројектила

Температура у кабини утоваривача пење се и до 45 степени, али и поред тога припадници инжињеријске јединице имају вољу да раде у Центру за испитивање НВО Техничког опитног центра јер су резултати и те како видљиви. За 24 радна дана и 350 сати рада свих машина и возила, уз пређених око 2.000 километара, успели су да изграде одговарајући хватач пројектила и уреде банке унутрашњих путева на полигону у дужини од 97 километара.

Припадници 18. инжињеријског батаљона и инжињеријског вода 15. тенковског батаљона из састава Прве бригаде већ месец дана раде у Центру за испитивање НВО Техничког опитног центра у Никинцима на реконструкцији једног и изградњи новог хватача пројектила и машинском чишћењу банка на унутрашњим путевима на том полигону.

Хватач пројектила је, уствари, насип од око 50 метара ширине, 25 метара дубине и 10 метара висине, што је око 10.000 кубних метара земље, и налази се на око 3.500 метара даљине од линије с које се гађа.

Десет инжињераца, којима командује старији водник прве класе Милош Герачић, урадили су значајан посао за кратко време. Дозерима, инжињеријским машинама за припрему материјала за утовар, које гу-

рају испред себе и до осам кубних метара растресите земље, а за један радни сат припреме и до 150 кубних метара материјала за утовар, рукују десетари Синиша Полић и Жељко Цвијановић. Десетар Жарко Ковачевић, руковалац утоваривача капацитета 2,2 кубна метра земље, каже да се температура у кабини пење и до 45 степени.

Командир групе Милош Герачић каже да је својеврсно „брдо“ изграђено за 24 радна дана, за 350 сати рада свих машина и возила, а пређено је око 2.000 километара. Ту спада и уређење банка унутрашњих путева на полигону у Никинцима у дужини од 97 километара.

„Једини проблем јесте када пада киша, јер она од плодне сремске земље прави блато по коме не може да се ради“, каже Герачић. ■

Из активности Војнотехничког института

Да се знања Н

Недавно је у Дому Војске промовисана књига „Ракетни мотори са чврстом погонском материјом – изабрана поглавља“, чији су издавачи Војнотехнички институт и Медија центра „Одбрана“. Излазак из штампе те стручне публикације, типа монографије, поклапа се са 65 година постојања и успешног рада Института, током којих је остварен низ оригиналних решења, која се дуго година успешно користе код нас и у свету.

На неке књиге у којима су похрањена деценијска стручна сазнања, дуго се чека. Тако је и са публикацијом типа монографије, „Ракетни мотори са чврстом погонском материјом – изабрана поглавља“. Иницијативу су покренули још пре десетак година професори Машинског факултета у Београду генерал Ђорђевић Јауковић, бивши директор ВТИ-а, и Бранислав Јојић. Основна намера била је да се објави стручна књига која би садржала, најпре теоретски део практикован и проверен у истраживачком и развојном раду, а затим и део у коме би били приказани поступци пројектовања и конкретно изведена решења ракетних мотора, која су реализована развојним радом на ракетама борбених система, усвојених у наоружање наше војске и извожених у више земаља.

Један од аутора у тој књизи, инжењер др Никола Глигоријевић из ВТИ-а каже да је за рад на књизи био предвиђен значајан број аутора са великим искуством у областима истраживања и развоја ракетних мотора, активних и пензионисаних припадника ВТИ-а, те професора са две катедре Машинског факултета у Београду – за војно машинство и за аеро-космо технику. Међутим, време и околности нису биле наклоњене реализацији замишљеног издавачког пројекта.

– Више од половине аутора одустао је од рада на свом делу стручног текста, планираног основним концептом књиге, али је један број аутора завршио своја предвиђена поглавља, што је био драгоцен материјал из области ракетних мотора. Иницијативом и упорношћу припадника Сектора за ракетни погон ВТИ и, пре свега, захваљујући великој енергији пензионера ВТИ-а, који су се дуго бавили том проблематиком, одлучено је да се изложени материјал садржајно среди и изда под поменутиим називом, с посебном назнаком „изабрана поглавља“, што јасно указује на то да је било простора и за низ других поглавља – истиче др Глигоријевић.

На тај начин сачувана су од заборава прикупљена знања, а излазак књиге из штампе поклапа се са јубиларних 65 година постојања и рада ВТИ-а.

Базична и развојна истраживања

Ова обимна, стручна књига спојила је теоријска и практична решења на више од 650 страница, а сазнања су груписана у два дела и 11 поглавља. Глигоријевић објашњава да су базична и развојна истраживања, која чине основу књиге, реализована током више од пола века, пре свега у Сектору за ракетно наоружање Војнотехничког института, Секторима за материјале и заштиту и другим, у нашој наменској индустрији и индустрији земаља бивше Југославије, полигонима Техничког опитног центра наше војске и институцијама као што су Технички факултет Универзитета у Београду, Институт Винча, Војна академија и други.

Према његовим речима, разматрана проблематика обухвата различите научне дисциплине, почев од унутрашње балистике и гасодинамике, науке о преносу топлоте, енергетике, технологије израде и хемије пиротехничких средстава и нових специјалних материјала, теорије еластичности, науке о чврстоћи, статистике, мерења и организације експеримената, развоја различитих метода испи-

АУТОРИ

Изабрана поглавља књиге писало је осам аутора: др Никола Глигоријевић, др Славко Дивац, др Драган Лемић, мр Андреј Петрић, др Милорад Савковић, др Милош Чолаковић, др Велибор Јовановић и покојни проф. Обрад Вучуровић, великан наше ракетне технике.

ОСНОВНИ ПОЈМОВИ

– Ракетни мотор (погонска група) јесте уређај који сагоревањем претвара хемијску енергију погонске материје у кинетичку енергију гасовитих продуката сагоревања. Гасови који истичу кроз млазник стварају реактивну силу потиска која покреће ракетни пројектил. Смер дејства потиска је супротан смеру истицања гасовитих продуката сагоревања – каже др Глигоријевић и објашњава да погонско пуњење, израђено од чврсте погонске материје (горива), има прецизно дефинисане димензије и облик и смештено је у комори мотора, у којој сагорева на високој температури и под високим притиском, производећи жељену временску промену силе потиска.

тивања у статичким и динамичким условима, све до обраде и анализе резултата мерења, развоја поступака пријема елемената и контроле квалитета.

Реч је првенствено о класи мотора са чврстом погонском материјом развијаних за потребе ракетних система артиљеријских оружја, ручних ракетних противтенковских средстава, вођених противоклопних ракета, ракета противваздухопловне одбране и авионских ракета ваздух–земља и ваздух–ваздух.

Стручни садржај

Први део књиге углавном је теоријског карактера, али са приказом и практичним приступом проблемима из ове стручне области. На пример, када је реч о општој проблематици мотора са чврстом погонском материјом и дефинисању њихове концепције, приказана су специфична решења остварена на нашим вођеним ракетама ваздух–ваздух 300 mm „гром“ и земља–ваздух 136 mm „бумбар“.

У овом делу анализирани су прелазни режими рада ракетних мотора, припаљивање и гашење, утицај облика погонских пуњења и промене површине сагоревања на особине мотора, дејство спољних оптерећења и механичких карактеристика горива и поузданост и век употребе. Разматрани су елементи конструкције, врста и технологија израде чврсте погонске материје и термозаштита и специфични материјали, а и општи приступ испитивању мотора.

Када је реч о поступцима пројектовања елемената мотора, коморе и млазника, знатан део посвећен је коморама од композитних материјала које се израђују технологијом намотавања на алатима, а један посебан део разматра начин прорачуна термичког оптерећења и димензиониса-

ње термичке заштите елемената конструкције.

Теоријски приступ испитивању ракетних мотора са чврстим горивом обogaћен је приказом метода њиховог испитивања на опитним станицама. За та испитивања развијен је низ поступака, који обухватају првенствено статичка испитивања ракетних мотора, симулацију летних услова и њихов утицај на процес сагоревања у ракетним

моторима, мерење и обраду података, калибрацију мерних инструмената и давача у мерном ланцу и низ савремених експерименталних и прорачунских метода.

У другом делу књиге приказани су поступци пројектовања ракетних мотора артиљеријских ракета и ваздухопловних ракета ваздух–земља и ваздух–ваздух и искуства у развоју ракетних мотора наших познатих вишецевних ракетних система 128 mm „пламен“, 128 mm „огањ“ и 262 mm „оркан“ и ваздухопловне ракете ваздух–земља 128 mm „муња“, који се налазе у наоружању наше војске.

Дефинисана је методологија пројектовања импулсних ракетних мотора, намењених ракетама ручних ракетних противоклопних оружја и приказана су искуства стечена развојем мотора противоклопних оружја, која се такође налазе у наоружању наше војске, као што су 90 mm „оса“, 64 mm „зоља“ и 120 mm „стршљен“. Такође, приказан је начин пројектовања ракетног мотора за избациво пилотско седиште авиона и развојна искуства у освајању нових решења за авионе типа Г-4, „орао“ и МиГ-29.

– Богатство ове књиге су бројни примери различитих врста испитивања ракетних мотора са чврстим горивом, првенствено статичких балистичких испитивања на опитној станици Ракетног сектора ВТИ у Жаркову, а затим и на полигону Техничког опитног центра. У књизи су разматране и друге врсте специфичних испитивања ракетних мотора. Поред приказа методологије испитивања, материјал садржи и основне резултате опита извршених на различитим опитним столовима и инсталацијама – додаје др Глигоријевић.

Циљ ове књиге јесте да се та проблематика учини приступачна широј публици, посебно да послужи свима који раде на истраживању и развоју ракетних мотора са чврстим горивом, студентима који би требало да стекну знања у областима ракетног погона и ракетне технике, али и осталој стручној јавности. ■

Мира ШВЕДИЋ
Снимио Јово МАМУЛА

О улози Србије у Великом рату

Разјашњавајући старе и нове контроверзе о узроцима Великог рата, књига је делом одговор аутора и издавача на интересовање јавности које је подстакло фељтон о теми ревизије оцена о улози Србије 1914. године, објављиван у „Политици“, током децембра 2013. године

У Свечаној сали Дома Војске Србије промовисана је књига „1914–2014. Зашто ревизија?“ др Милета Бјелајца, коју је Медија центар „Одбрана“ објавио поводом стогодишњице Првог светског рата.

О књизи, која прва у Србији научно и популарно полемише с трендом ревизије о улози Србије 1914. године, говорили су рецензент проф. др Милан Ристовић, директор Архива Србије др Мирослав Перишић и аутор.

Професор Ристовић је нагласио да један од начина научног и рационалног „преживљавања“ 1914. године и околности које су довеле до свега онога што је произвео Први светски рат, јесте критички отклон како бисмо поново пришли теми с што више научне рационалности.

– Био је то један од главних подстицаја аутору да на рационалном броју страница анализира феномен који је нарастао, и у међуратном периоду, у дословном смислу речи, „метастазирао“. Кључна ствар у књизи јесте уплитање различитих политика, у различитим периодима европске историје, у оно што би искључиво требало да буде научноисториографско питање – рекао је рецензент.

Директор Архива Србије истакао је да документ није историја, али да без докумената нема историје.

– Управо се то уочава и прати кроз сва поглавља књиге Милета Бјелајца. Није он први нити једини историчар, међу српским историчарима, који размислила и дискутује о овој теми, али је први и једини који је написао књигу о томе, и на тај начин направио искорак који га уводи у међународну размену знања о избијању Првог светског рата. Тема већ стотину година не напушта човечанство, а поводом јубиле-

ја посебно се обновљеном снагом тумачи на различите начине – од науке, преко виђења уметничког света до политике – рекао је др Перишић.

Према речима аутора, књига је слика нашег времена и врста полемике с трендом ревизије.

– Као и сваки писац, желео бих да сабране научне информације структурисане око неколико најчешћих места спорења, као што је мера учешћа Србије у отпочињању Првог светског рата, наши студенти, колеге и публика ипак прочитају, и да лакше препознају шта им се нуди или сугерише с рекламираним научним ауторитетом – рекао је аутор и захвалио сарадницима и пријатељима који су подржали објављивање књиге.

Присутне је поздравио и директор Медија центра „Одбрана“ потпуковник Славољуб Марковић и истакао да је књига др Бјелајца прва у Србији која научно и популарно полемише с трендом ревизије о улози Србије 1914. године.

– Због вредности публикације, одлучили смо да с овим насловом први пут изађемо на киоске, и то представља битну новину у нашем пословању, али и захтев времена о који се нисмо оглушили. На суд јавности, заједно с аутором, стављамо ново дело чиме се придружимо активностима у обележавању стогодишњице Великог рата – рекао је потпуковник Марковић. ■

С. АНЂЕЛКОВИЋ
Снимео Р. ПОПОВИЋ

„Ноћ музеја” 2014.

Војска ЗА ЛИЧНИ ДОЖИВЉАЈ

Поклоници већ традиционалне манифестације, обележене у више од шездесет градова Србије, обилазећи престоницу стазама културе и историје, уверили су се да су Медија центар „Одбрана”, Војни музеј и Музеј ваздухопловства још једном приредили програм за истинско уживање и најпробирљивијих

Добар провод у најбољем смислу те речи и истинска радост, импресије су којима је највећи број гостију галерија и салона Дома Војске Србије описао своје искуство после обиласка програма, који се већ традиционално с великом пажњом приређују поводом реномираног националног културног догађаја.

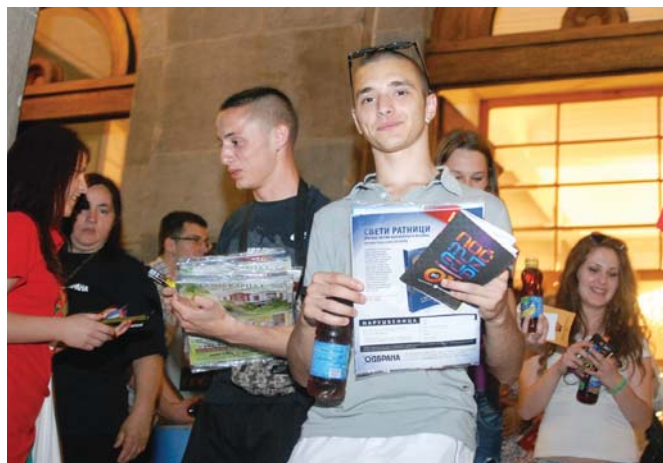
Домаћини су за „Ноћ музеја” у Великој галерији приредили јединствену изложбу слика Илије Босића, из фонда Музеја наивне уметности „Илијанум” из Шида.

Један од посетилаца, познати српски концептуалиста Драгољуб Раша Тодосијевић истиче да је Босићева изложба прворазредни уметнички догађај за Београд.

– Изложба је пун погодак! Мој лични доживљај је потпуно сентименталан и, иако сам више пута гледао те слике, поново сам усхићен. На страну што сам лично знао Илију, као и његовог сина – истакао је познати визуелни уметник

ВЕЛИКИ РАТ У МУЗЕЈУ ВАЗДУХОПЛОВСТВА

Део „Ноћи музеја” ове године био је и Музеј ваздухопловства, који је, чини се, иако просторно ван главног тока, богатим и занимљивим програмом привукао многе посетиоце. Тематски поставка била је посвећена стогодишњици почетка Првог светског рата и небу над српским фронтом. Посетиоци су, осим прегледа летелица из тог времена, могли видети падобране који, осим што чувају главу летачима, представљају и посебан вид забаве. Приказан је и развој падобранства као посебног сегмента ваздухопловства и ваздухопловног спорта.

ИШЧИТАВАЊЕ ПРОШЛОСТИ У ВОЈНОМ МУЗЕЈУ

Војни музеј је у „Ноћи музеја” отворио врата за необична ишчитавања прошлости – без књига и слова. У галерији те институције, с фондом од око 32.000 историјских предмета, приказана је атрактивна музејска збирка „Западноевропско оружје и опрема до 19. века”, коју чине 24 најлепша пиштоља из те колекције, настале у радионицама најбољих европских мајстора и уметника свог доба.

Посетиоци Мале галерије, расположени за „Читање линије”, разгледали су селекцију графичких радова из богате збирке Дома Војске, чији део су и графике аутора који су обележили југословенску уметност друге половине прошлог века.

Разноликости понуде Медија центра „Одбрана”, али и уношењу добре енергије и простора за нове уметничке форме у „Ноћи музеја”, допринела је, међу публиком веома добро примљена, изложба тродимензионалних карикатура личности из јавног живота, крагујевачког аутора Миљивоја Лије Обреновића.

На радост многобројних посетилаца током музејске ноћи, свечани салони Дома Војске Србије били су отворени за разгледање, а посебну чар својеврсној уметничкој авантури дали су гудачи камерног састава Уметничког ансамбла Министарства одбране „Станислав Бинички”. ■

В. ВЈЕШТИЋ
Снимила С. САВИЋ

Студија о аспектима
прикључења Европској унији

НОВИ ТОКОВИ БЕЗБЕДНОСНИХ ОДНОСА

Промоција књиге „Безбедносни и одбрамбени аспекти прикључења Републике Србије Европској унији“ одржана је у Свечаној сали Дома Војске, а према речима групе аутора, то је прва књига у нашој земљи која аргументовано представља новије токове безбедносних односа унутар Европске уније и њене односе с континенталним и глобалним окружењем.

О књизи су говорили министарка без портфеља задужена за европске интеграције у Влади Јадранка Јоксимовић, шефица преговарачког тима с Европском унијом др Тања Мишчевић, координаторка пројекта пуковник др Катарина Штрбац и рецензенти проф. др Владимир Цветковић и проф. др Драган Симић.

Према речима пуковника Катарине Штрбац, важност безбедносно-одбрамбеног деловања Европске уније и чињеница да чланство у њој носи одређена права и обавезе у областима безбедности одбране, у нашој земљи уочаване су постепено.

– Није спорно да је ово пионирско дело на српском језику којим се створила добра основа за даљи ток преговора у области заједничке спољне и безбедносне политике и заједничке безбедносне и одбрамбене политике – рекла је пуковник Штрбац.

Звања, знање, стручност и углед великог броја чланова истраживачког тима који је учествовао у њеној изради, јемство су вредности и значаја научног подухвата. Због тога су добијена научна и теоријска сазнања незаобилазна полазна основа за боље разумевање процеса безбедности стратешких спољнополитичких и безбедносних одређења Републике Србије. ■

С. АНЂЕЛКОВИЋ
Снимио Ј. МАМУЛА

НОВА КЊИГА

ВОЈНА ОРГАНИЗАЦИЈА СРБИЈЕ

У Дому Војске 10. јуна промовисана је књига Саве Грујића „Војна организација Србије“, објављена у сарадњи Клуба генерала и адмирала Србије и Факултета безбедности. О делу су говорили проф. др Бранко Крга, др Миле Бјелајац и проф. др Владимир Цветковић.

– Аутор се посветио анализи проблематике војног организовања крајем 19. и почетком 20. века. Дело је упоређено са савременим стратегијско-доктринарним, нормативним и планским документима наше војске – рекао је др Крга.

Према речима др Бјелајца, оваква дела упозоравају нашу савременост да свет није, и не почиње од данас. Дело је својеврстан подсетник да се упитамо да ли смемо олако да се одричемо, и институција као што је војска, и права на властиту процену безбедносних изазова.

Професор Цветковић је истакао да књига има компактност која „несумњиво може да задовољи и најпробирљивијег читаоца“.

– Обновљено издање књиге добар је показатељ сличности и разлика војног организовања Србије из 1874. године и Србије на почетку 21. века – рекао је Цветковић. Књига Саве Грујића „Војна организација Србије“ из 1874. године и почетком 21. века може да изазове примерено интересовање из више разлога. Капетан Сава Грујић, који је крајем 19. и почетком 20. века играо значајну улогу у војном и политичком животу Србије, дао је релативно целовиту анализу проблематике војног организовања. ■

ХУМАНИТАРНИ КОНЦЕРТ У ЦЕНТРУ „САВА“

На хуманитарном концерту „Guarda che luna“ уз диву Драгану дел Монако наступили су тенор Фабио Андреоти из Рима, Марио Павле дел Монако из Беча и хор АКУД „Иво Лола Рибар“. Инструментална пратња њиховим гласовима био је Уметнички ансамбл Министарства одбране „Станислав Бинички“, који је предводио диригент маестро Војкан Борисављевић. Редитељ хуманитарног концерта био је Александар Николић, а сценограф Милош Шобајић. Целокупан приход од продаје карата намењен је угроженима у поплавама. ■

ДУХОВСКИ КОНЦЕРТ У ДОМУ ВОЈСКЕ

Поводом успостављања верске службе у Војсци Србије, а у част хришћанског празника Духови, Управа за људске ресурсе организовала је Духовски концерт. Учествовали су Певачко друштво „Преображење“, Екуменски мушки хор, солиста, баритон Милан Станчић, и пијаниста Чедомир Марјановић. Диригент вечери био је Братислав Прокић. ■

ФЕСТИВАЛ У ЉУБЉАНИ

Уметнички ансамбл Министарства одбране „Станислав Бинички“ и словеначки музичар Мањифико наступили су на међународном музичком фестивалу „Друга годба 2014“, на отвореном театру Крижанке у Љубљани. Репертоар су, уз музику из филмова „Монтевидео Бог те видео“ и „Монтевидео, видимо се!“ чиниле и песме с Мањификових претходних албума. „Друга годба 2014“ један је од најзначајнијих музичких фестивала у централној Европи, који промовише музичке садржаје различитих географских територија. ■

НАГРАЂЕН ФИЛМ „ФАЦА“

На Петом београдском интернационалном фестивалу особа с инвалидитетом БОСИФЕСТ, одржаном у Дому омладине, филм о Горану Тодоровићу Фаца, ауторке Ђурђије Радивојевић, освојио је специјалну награду у такмичарском програму. Публика је била у прилици да погледа филмове који се баве животом особа с инвалидитетом или су аутори филмова особе с инвалидитетом. Горан Тодоровић Фаца, некадашњи припадник 63. падобранске бригаде из Ниша, остао је везан за колица после кобног пада крајем децембра 2003. године, када му се на висини од 1.200 метара није отворио падобран. ■

„БИНИЧКИ“ НА МИКСЕРУ

Част да свечано отвори „Миксер фестивал“ ове године припала је Уметничком ансамблу Министарства одбране „Станислав Бинички“. Ансамбл и „Миксер“ пријатељи су још из времена када је фестивал тек стасавао под зидинама Житомлина. Оркестар је под диригентском палицом мајора Игора Митровића и Павла Медаковића свирао забавну музику, хитове као што су „Can't take my eyes of you, Spanish flue“, „A man and woman“, „Soul bosa nova“, „All you need is love“ и остале. Гласовна пратња у неколико композиција била је Марија Драшкић, једна од организатора фестивала. ■

„ПРОЛЕЋЕ У БЕОГРАДУ“ 2014.

Први тродневни музички фестивал „Пролеће у Београду“ одржан је у Дворани Дома синдиката у организацији Уметничког ансамбла „Станислав Бинички“, а на иницијативу композитора и диригента Војкана Борисављевића. Фестивал је почео наступом петнаест најмлађих такмичара у пратњи музичара Ансамбла „Бинички“. Посебан део вечери посвећен је ревијалном програму у ком су наступили учесници акције Министарства одбране „Наша деца“. Победом групе „Вокал 5“ и Тијане Дапчевић окончано је друго такмичарско вече посвећено поп и забавној музици, на којој је наступило шеснаест извођача. Такмичарске песме бирао је жири у саставу Војкан Борисављевић, Радослав Грајић, Јован Адамов и Весна Шоц Тричковић. Фестивал је завршен ревијалним програмом хитова домаће евергрин музике и наступима Леа Мартина, Бети Ђорђевић, Лоле Новаковић, Микија Јевремовића, Кемала Монтена, Ђорђа Марјановића... ■

Културни водич ■■■■■■■■■■

15–30. јун 2014.

ДОМ
ВОЈСКЕ
СРБИЈЕ

37

Браће Југовића 19, тел. 3234-702

Ликовни програм

тел. 3234-712

Галерија Дома Војске Србије

(радно време: сваког дана сем недеље
од 11 до 19 часова)

28. 6. у 12, Велика галерија

Отварање изложбе „Србија у Великом рату“ у сарадњи са Историјским архивом из Пожаревца, Војним архивом и Војним музејом.

18. 6. у 18, Мала галерија

Отварање изложбе „Косовска битка уз осврт на историјску улогу браће Мусић“ у сарадњи са Народним музејом из Крушевца.

Књижевни програм

тел. 3201-728

17. 6. у 14, Свечана сала

Промоција књиге „За српску војску – једна заборављена прича“ Миле Михајловић.

О књизи ће говорити:

професор др Момчило Павловић,
др Милан Терзић и приређивач.

25. 6. у 14, Атријум

Промоција књиге „Информациони системи логистике“. Данка Јовановића.

26. 6. у 19, Свечана сала

Промоција књиге „Зоран Караниколић – у свету музике“ Станоја Јовановића.

О књизи ће говорити др Ђорђе Мазињанин, Чеда Вучковић, Живана Бачкуља, Александар Матијевић, Јован Вукотић и аутор. Промоцију ће пратити богат музички програм.

30. 6. у 17, Атријум

Промоција књига „Самострел у Европи и Србији“ и „Опсада Цариграда 1453. и рудари Новог брда“. О књигама ће говорити: Весна Пешић, издавачка кућа „Пешић и синови“, Бранко Богдановић, Душко Илић и аутор. ■

ОДБРАНА

Зашто ревизија?

Из нове књиге др Милета Бјелајац „1914–2014: Зашто ревизија? Старе и нове контрoверзе о узроцима Првог светског рата“, коју је управо објавио Медија центар „Одбрана“, доносимо изабране делове који ближе осветљавају стварне узроке Првог светског рата и данашње покушаје ревизије историјских чињеница

Пре двадесет година, приликом обележавања 80. годишњице почетка Првог светског рата, која се поклопила са новом балканском кризом, унети су нови тонови у реинтерпретацију његових узрока. Србија се почела враћати у фокус. Није то било тешко јер су у то време Срби били дежурни кривци за рат који је беснео. Одрицали су их се и бивши савезници. Тада, у академском свету, то лакше прихватају млађи историчари, неоптерећени ранијим консензусом из шездесетих година прошлог века, утемељеним на истраживањима немачког историчара Фрица Фишера и његових сарадника.

Данас, поводом 100. годишњице, много је више дела која инсистирају на српској и руској одговорности него раније. Међутим, за разлику од ранијег широког консензуса међу историчарима, овај нови тренд далеко је од тога буде опште прихваћен. Да ли ће тако и остати, видећемо. Десетак београдских

еминентних али и млађих историчара, уочило је ове трендове, анализирано поједина издања или давало други допринос расправи. Сами смо, и пре ове књиге, давали такве прилоге.

Политичко исходиште оцена о узроцима рата

Накнадним политичким оценама о узроцима избијања Првог светског рата и „Јулској кризи 1914“ претходило је обликовање јавног мњења у свим земљама учесницама. Две средњоевропске царевине, Аустроугарска и Немачка, одлучне да искористе прилику и ратом реше однос снага на континенту, морале су да добију патриотску подршку своје јавности, али и јавности у неутралним земљама. Ваљало је представити рат као изнуђен, као одбрану најпречих националних интереса, као последње средство које је остало када су се све „искрене жеље“ за миром потопиле незајажљивошћу „друге стране“. Проблем са убеђивањем јавног мњења, осим Србије и Црне Горе, имале су више-мање и друге силе.

Други корпус оцена о узроцима Светског рата и државу Немачке и Аустроугарске током јулске кризе 1914, који је имао превасходно политичко исходиште, настао је у међуратном раздобљу. У борби за оспоравање члана 231 Версајског мировног уговора и члана 177 уговора у Сен Жермену, на истом послу нашли су се актери и историчари. Пресуде Мирвоне конференције проглашене су „нечувеним неправдама“. Постојао је и страх да ће одговорни завршити пред судовима. Поред жеље нових политичких снага у пораженим државама да се одговорност за рат истражи, старе структуре организовале су се и почеле акцију прикривања оптужујућих докумената, мемоари се цензуришу, а ускоро почиње потрага по свету за оним историчарима који су били спремни да пишу у корист немачке тезе о невиности или бар подједнакој одговорности свих. Организовани су центри за пропаганду који су издавали часописе на више језика и преводили и дистрибуирали књиге страних историчара. Овај рецепт као да се поновио пред нама последњих година.

Мање у Немачкој, а више у Аустрији, постојала је перманентна потреба да се докаже да је службена Србија стајала иза Сарајевског атентата и да је Београд расприривао национализам на тлу Монархије који је њу угрожавао. Дакле, није национално питање било њен унутрашњи проблем – оно је уношено са стране.

Старо под плаштом новог

Данас, у вероватно најпознатијој и највише промовисаној књизи аустралијског историчара са Кембрица Кристофера Кларка читамо да је пуковник Апис главни архитекта атентата у Сарајеву (али он је регуларно спалио папире – каже Кларк). Пашић и влада су знали за атентат унапред, али нису ништа учинили да га спрече. „Зашто није ухапшен Апис?“, пита се аутор.

Пашић је знао за атентат јер је његов повереник био „црнорукац“ Милан Цигановић, баш онај који је атентаторима предао оружје и обучавао их. То је „извесно“, јер тако пише у својим памфлетима Милош Богдашевић. (О њему и његовој опскурној улози постоји цео одељак у књизи „1914–2014: Зашто ревизија?“). Кларк даље инсистира на тези која се не разликује од аустроугарског ултиматума да је „терористичка организација“ која је стаја-

ла иза атентата екстериторијална, дакле не ради се о организацији са територије Монархије. Српски национализам био је експанзиван и шовинистички. Апис, Пашић и Србија чврсто се држе „Начертанија“ који остаје њихов програм до 1918. године. Његови циљеви неприхватљиви за Европу морали су се прикривати. Читамо да је Гаврило Принцип био члан „Црне руке“. Аустроугарски поданици у Босни нису живели тако лоше. Монархија је донела прогрес и просперитет. Злочин из 1903. довео је до злочина из 1914. године, тврди Кларк.

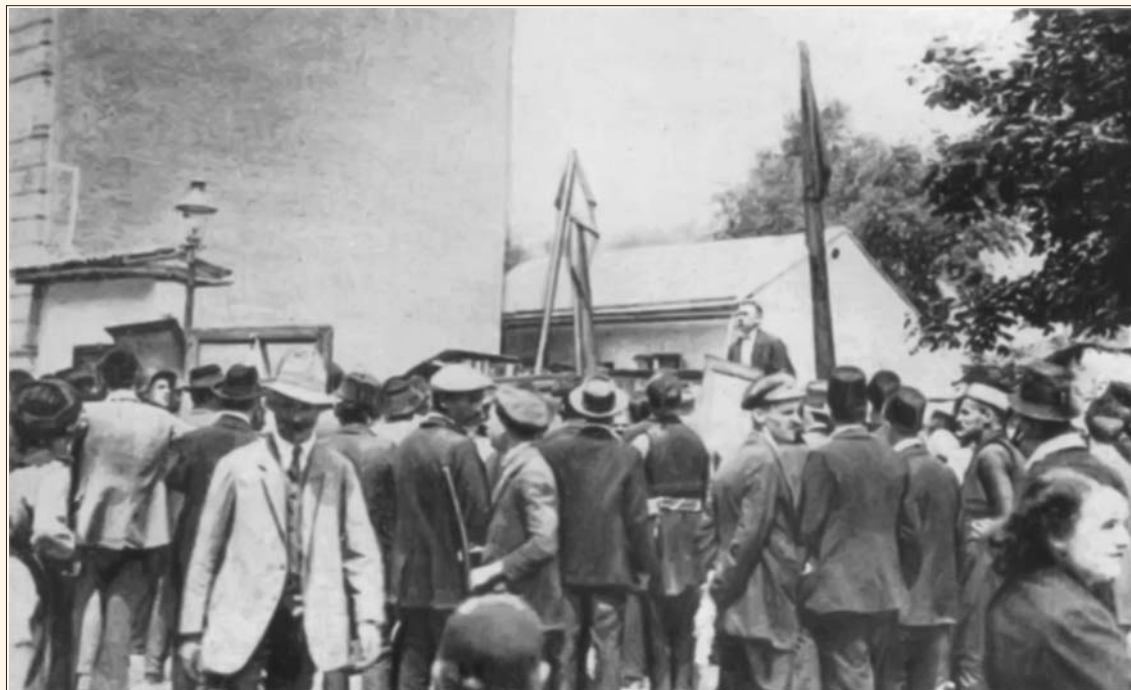
Некадашња пропаганда поражених данас је васкрсла, а једина брана су јој историчари старог кова у средњој и западној Европи, односно Америци.

Креирање неприхватљивог ултиматума

Историчар Макс Хејстингс наводи да је Владимир Гизл, аустроугарски посланик у Београду, заиста 7. јула, пре повратка на дужност, добио од свог министра Бертолда прецизне инструкције: „Како год да Срби буду реаговали на ултиматум [који се тада писао], ви морате прекинути односе и мора доћи до рата.“

Одавно су историчари, и пре Хејстингса, ово утврдили. Намерно је писан „неприхватљив“ ултиматум како би се добио повод за рат, рат који се желео. Тако су га у размени мишљења и означавали у Берлину и Бечу, после договора 7. јула да ступају заједно у овој европској кризи. Чак и историчар Кристофер Кларк признаје да је ултиматум био креиран тако да буде одбијен и да је Гизл добио инструкције да одбије српски одговор без обзира на његов садржај.

Прошестина скуйштина на улици у Сарајеву

Други то не желе да виде. Британски историчар Марк Корнвол ће у првој половини деведесетих година дати своје већементне оцене о улози Србије. Рат је, по њему, био добродошао српској влади јер ју је решио унутрашњих брига. Србија је, према „доказима“, била много тврдоглавија и независнија „него што су историчари замишљали ... у јулу 1914. Србија је била спремна да одбије аустријске захтеве који су били у супротности са статусом суверене и 'цивилизоване' државе (наводи у оригиналу – прим. М. Б.) ... Због тога је влада срочила (у оригиналу: по сопственом мишљењу – прим. М. Б.) веома помирљив одговор, који је ипак био пун резерви ... Краљевина је била спремна 25. јула да уђе у ризик локалног рата са Аустроугарском ... До краја јула 1914. године Пашић је знао да се Велика Србија може остварити само кроз огањ свеевропског рата. Сама Србија помогла је да се тај рат догоди јер током Јулске кризе није била спремна да се врати у положај аустроугарског сателита (sic!)”.

Дакле, по Корнволу, Србија је желела рат, а ми смо погрешно мислили да је то желела Аустроугарска.

Колико су ове оцене далеко од оних не само Србији наглоњених држава, већ и самих немачких дипломата оног времена и цара Виљема. „Он је одлучио да су сада сви разлози за рат отпали.” Кајзер „више није желео да Аустрија изазове рат”. Немачки посланик је јављао како су он и дипломатска заједница у Београду видели српски одговор:

„Након што смо српски одговор подробно и у миру размотрили, у кругу колега који су се сакупили код мене, владало је јединствено уверење да је барон Гизл пребрзо отпутовао. Свима нам се чинило да је Србија веома далекосежно изишла у сусрет захтевима и да је томе био несразмерно кратак рок у коме је наш аустроугарски колега проанализирао уручени му одговор. Наиме, сви смо ми сматрали да би нама требало више времена, па смо закључили да је он унапред добио налог да отпутује уколико, да тако кажем, Ултиматум не буде глатко прогутан. У међувремену је српски одговор био објављен и учврстио нас у томе да смо тачно разумели [зашто је Гизл отпутовао].”

Спорно је и време српске мобилизације – не случајно

Аустријски историчар Манфред Раухенштајнер и британски Марк Корнвол, приписујући српској влади непомирљивост у одговору, мисле да је један од доказа и мобилизација пре истека рока за подношење одговора:

„Брижљиво срочени одговор на бечки ултиматум требало је да буде прихватљив европским владама, али ни у ком случају није био безусловно прихватање захтева који су упућени Београду. Из чињеница да је Србија почела мобили-

РЕВИЗИОНИСТИ ГЛАСНИЈИ

Јасно је да изван покушаја ревизионизма постоје и у западној историографији аутори и радови који се држе професионалних и научних принципа. Међутим, иако малобројни, гласови ревизиониста су гласнији, медијски присутнији. Постоје нескривене политичке намере њихових промотера. Ипак, изгледа да ни сви медији или њихови новинари, творци ТВ серија, не прихватају у потпуности те ставове. То охрабрује.

Међу историчарима, стара гарда се и даље држи, а ревизионисти спуштају тон и настоје да убеди саговорнике да нису најбоље прочитали њихове књиге. Тако Шон Мекмикин, у анкети Би-Би-Сија (BBC) о узроцима рата, не инсистира чврсто на тези о „руском злочину”, па помиње и друге као сукривце.

Слично поступа и Кристофер Кларк, аутор познате књиге „Месечари: Како је Европа склизнула у рат 1914”, у медијским јавним дебатама када су му саговорници „Фишевовци”. Недавно је и у српској средини покушао да нас убеди да његова књига није усмерена против Србије, већ да је он поделио историјску одговорност на све актере подједнако. Његове изјаве или интервјуи просто су писца ових редова натерале да посумња у своје знање енглеског језика и у способност разумевања аргументације и садржаја једне књиге. Ипак, покушавам да се „утешим” да боља знања енглеског немају ни професори са Оксфорда и неких других британских или америчких универзитета, нити довољно знања из немачког његови немачки или аустријски крити-

чари. Наиме сви они, било да хвале Кларка или стављају замерке и критике, видели су исто што и ми – у центру дебате је Србија и њени односи са Аустроугарском, тачније дефинисање српске конспирације и малигног национализма који је, подржан од Русије, довео до катастрофе. Када Кларк покушава да се представи као историчар који је равноправно поделио одговорност на све, један његов критичар, Најџел Џонс ће не без ироније навести:

„Подједнака кривица? Не баш. Нација у центру Кларковог наратива није моћна Немачка, већ копнена балканска држава, која се недавно ослободила доминације Отоманске Турске... То је та ... конвенционално наново демонизована за свој удео у југословенским ратовима деведесетих ... мала Србија”.

Најџел уочава да се инсистирањем на акту из 1903. године жели постићи ефекат сугерисања да се ради о полу-барбарској гангстерској држави, где официрски кор (четири официра – М. Б.) на ужас Европе, демонстрира цивилизацијски ниво комадањем непопуларног монарха. Готово половина књиге посвећена је Србији, а прво поглавље или четвртина књиге директно посвећено покушају да се објасни како је сукоб Аустроугарске и Србије потпалио рат, наводи Најџел.

Такође, у Кларковој књизи сви смо видели покушаје да се прикрију или ублаже доскорашња сазнања о немачкој и аустроугарској улози, њихови планови и потези. Превише тога је испуштено, па остају неразумљиве реакције другог блока оног времена – Антанте.

Демолирана фабрика намештаја Пејтра Векића

лизацију више сати пре слања одговора на аустријски ултиматум види се да је српска влада била свесна последица свог одговора.”

Кристофер Кларк такође износи, као и Манфред Раухенштајнер, али се на њега не позива, да је аустроугарском посланику Гизлу било јасно да прихватање ултиматума „неће бити безусловно. Наредба за српску мобилизацију је била на снази од три сата тог поподнева, градски гарнизон је изашао уз велику буку да заузме брежуљке око града, Народна Банка и Државни архив су евакуисани из Београда у унутрашњост, и дипломатски кор је био већ припремљен да следи владу у Крагујевац, на путу за Ниш”.

У овом детаљу греша и француски историчар Жан Жак Бекер. И он наводи да је мобилизација у Србији била наређена 25. јула у 15 часова, чак три сата пре предаје одговора на ултиматум, јер није имала никакве илузије како ће бити дочекан њен одговор на ултиматум.

Било је гласина и процена које су стизале у Беч да је мобилизација била наређена већ 24. јула у 16 часова. Тако је јављао аустријски обавештај из Шапца, преко команде XIII корпуса у Загребу, што је примљено у 23.30 часа тог дана.

Поред ове вести, Конрад Хецендорф бележи и да је 25. јула стигла друга вест, да је у четири сата после подне наређена општа мобилизација. Ово последње личи на Гелинеков извештај који користи Кларк. Било је гласина и међу самим Србима да ће бити проглашена мобилизација или да је већ проглашена (а није била – прим. М. Б.), увек из „поверљивог” извора.

Ипак, питамо се, зар није неки српски извор првог реда био примеренији за ову осетљиву интерпретацију од простог обавештајног нагађања или накнадног дипломатског сећања. Да су тако поступили, видели би да је наредба била потписана тек иза 20 часова, после треће седнице владе тога дана, која је почела у 19 часова, пошто је стигао одговор да је аустроугарски посланик прекинуо односе. Наредба је из министарства разаслата у 21 час, а мобилизација одређена да почне 26. јула. Аустроугарска команда наредила је своју у 21.23 часа. Британски дипломата из Београда јавио је у Лондон у 22 часа са две речи: „Мобилизација наређена”. Ово су могли прочитати британски историчари. ■

(Насћавак у следећем броју)

Комеморација пријатељу Србије Рајсу у част

На Комеморативној свечаности поводом обележавања стогодишњице почетка рада др Рудолфа Арчибалда Рајса у Србији, венце су, код споменика у Топчидерском парку, положили председник Републике Србије Томислав Николић, амбасадор Швајцарске Конфедерације у Београду Жан-Данијел Рух, градоначелник Београда Синиша Мали и представници Друштва за неговање традиција ослободилачких ратова Србије. Церемонији су присуствовали представници Владе Србије, дипломатског кора, страни војни изасланици и личности из културног и јавног живота Србије.

Наглашавајући да је Арчибалд Рајс био саборац српских хероја и јунак који је голготу Великог рата прошао не као странац, већ делећи судбину српске војске и народа, остајући до смрти предан жељи да допринеси и помаже развоју Србије, председник Николић истакао је посебну захвалност Рајсу за бројне чланке у престижним европским листовима и часописима, неретко и на насловним странама, које је током рата слао као дописник. Према речима председника, у својеврсном политичком тестаменту „Чујте, Срби“, Рајс нам, с љубављу, скреће пажњу на мане, које најрадије заборављамо.

Амбасадор Швајцарске у Србији Жан-Данијел Рух подсетио је, у данима када се Србија суочава с последицама великих поплава, да је Рајсова покретачка снага управо била брига о жртвама.

У оквиру комеморативне свечаности, отворена је и изложба фотографија о животу и раду др Рудолфа Арчибалда Рајса. ■

С. А.

Годишњица смрти кнеза Михаила

У Саборној цркви у Београду 10. јуна обележена је 146. годишњица смрти кнеза Михаила, једног од најзначајнијих нововековних српских владара. Државну делегацију предводио је секретар Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања Драган Поповић. Крај саркофага кнеза Михаила представници Министарства одбране и Војске Србије положили су лаврове венце. Верски обред служио је старшина Саборне цркве протојереј Петар Лукић. ■

Танјуг

Обележавање боја на Чегру

Крај споменика војводи Стевану Синђелићу на Чегру, 31. маја обележена је годишњица боја на Чегру. Венце су положили делегације Министарства одбране и Војске Србије, Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, представници Ниша, борачких удружења и организације РВС.

У име Министарства и Војске венце је положила делегација у којој су били бригадни генерал Желимир Глишовић и пуковници Векослав Цветковић и Драган Антић. ■

АУТОГУМЕ И ДЕЛОВИ ЗА СВЕ ТИПОВЕ ВОЗИЛА

БЕЗ

ЖИРАНТА
УЧЕШЋА
ЧЕКОВА
КАМАТА

ПРОДАЈА НА РАТЕ ЗА
ПРИПАДНИКЕ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ
ПУТЕМ
АДМИНИСТРАТИВНЕ ЗАБРАНЕ

КОТИК д.о.о
 Панчево,
 Жарка Зрењанина бр.14
 Тел: 013/344-321
 Моб: 063/370-138
 Fax: 013/345-930
 E-mail: kotikdoo@gmail.com

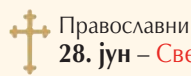
НАПОМЕНА:
 -ОБРАЗАЦ АДМИНИСТРАТИВНЕ ЗАБРАНЕ
 ДОСТАВЉАМО:
 ПОШТОМ / ЕЛЕКТРОНСКОМ ПОШТОМ
 -МОГУЋА ОРГАНИЗОВАНА ИСПОРУКА ПО ДОГОВОРУ.

У нашем широком асортиману се налазе:

бицикли, кациге, резервни делови, пратећа опрема, аутомобилске гуме, акумулатори, моторна уља, аутоделови за сва возила свих реномираних произвођача, програм „Villager“, косилице, тримери, моторне тестере, електрични ручни алат, рачунари и рачунарска опрема, бела техника и телевизори...

Верски празници

16–30. јун

Православни

28. јун – Свети мученик кнез Лазар и Свети српски мученици – Видовдан

Римокатолички

19. јун – Пресвето тијело и крв Христова (Тијелово)

24. јун – Рођење Св. Ивана Крститеља

27. јун – Пресвето Срце Исусово

29. јун – Свети Петар и Павао, апостоли

Муслимански

28. јун – Почетак месеца Рамазана, Почетак поста

СВЕТИ МУЧЕНИК КНЕЗ ЛАЗАР

Свети мученик кнез Лазар један је од српских великана који су владали српским царством после цара Душана Силног.

По смрти цара Уроша, патријарх Јеврем крунисао је тадашњег кнеза Лазара за српског цара. Лазар је слао изасланство у Цариград са монахом Исаилом и молио да се скине анатема са српског народа. Саградио је многе цркве, а најпознатије су Раваница и Лазарица. Обновио

је Хиландар и Горњак, а био је ктитор руског манастира Пантелејмон.

Лазар је стално ратовао са тада надирућом и све моћнијом турском државом, али је тек на Косову српска војска изгубила коначну битку, а турски цар Мурат посекао светог мученика Лазара. Тело му је пренето и сахрањено у његовој задужбини Раваници код Ћуприје. Када је почела сеоба Срба, народ је са собом носио и његове свете мошти и склонио их у манастир Раваницу на Фрушкој гори. За време Другог светског рата, 1942. године, његово тело пренето је у Београд, у Саборну цркву.

После централне прославе 600. годишњице Косовске битке 1989. године мошти кнеза Лазара враћене су у манастир Раваницу, најславнију кнежеву задужбину, коју је подигао као своју гробну цркву. ■

РАМАЗАНСКИ ПОСТ

Рамазан је месец умета (народа) Мухамедовог и духовне жетве. То је месец поста и интензивног исламског, дакле оданичког живљења. Отуда и радост сваког муслимана наступањем овог благог месеца, упркос томе што етимолошко значење његовог имена конотира жегу и жеђ.

Током месеца Рамазана од зоре до залаaska сунца у потпуности се апстинира од воде, хране и било какве друге телесне конзумације. Добровољне молитве и намази су ноћне и свакодневне и кључ су Божјег благослова. ■

Догађај који је променио свет

Сарајевски атентат

Иако је убиство Франца Фердинанда само једно од многобројних политичких убистава у историји Европе, оно је, због тренутка у коме се десило, имало далекосежне последице, као ни једно друго. Гаврило Принцип је у српском народу остао упамћен као национални херој и тираноубица.

Посета надвојводе Франца Фердинанда од Аустрије, престолонаследника Хабзбуршке монархије и генералног инспектора њених оружаних снага, аустроугарској провинцији Босни и Херцеговини, окончана је догађајем који је променио ток европске и светске историје. Након што је присуствовао маневрима 15. и 16. армијског корпуса у брдима југозападно од Сарајева, надвојвода је допутовао у бању Илићу, где га је чекала супруга. Према званичном програму, јутро 28. јуна започело је мисом у хотелу, а затим су возом отпутовали у Сарајево. На путу од станице према градској већници, бачена је бомба на аутомобил у коме је седео надвојвода. И поред тога, надвојвода није желео да мења утврђени програм и наредио је да се посета настави одласком у градску већницу.

Пошто је обишао официра, рањеног у атентату, кренуо је на отварање нове зграде Земалског музеја. Аутомобил се кретао великом брзином да би се отклониле или бар минимализовале могућности за нови атентат. Међутим, у тренутку када је аутомобил стигао до раскрснице, поглавар Босне и Херцеговине генерал Оскар Поћорек довикнуо је возачу да треба да настави право. Возач је, у трену, закочио и аутомобил је стао уз тротоар на коме је било пуно људи. У следећем тренутку из масе се издвојио Гаврило Принцип, припадник организације „Млада Босна“, који је пуцао на надвојводу.

Убиство надвојводе и његове супруге српска влада је одмах јавно и оштро осудила. Без обзира на то, званични кругови у Бечу су сву кривицу за атентат сваљивали на Србију, иако су све истраге, које је спровела Хабзбуршка монархија, показале да српска влада није знала за атентат. После балканских ра-

това, у којима је погинуло више од 21.000 људи и остало 22.000 тешких инвалида, Србији су, према речима премијера Николе Пашића, биле потребне деценије одмора. Уз задуженост од 920.000.000 златних франака и 43.000.000 златних динара, Србији није био потребан нови рат против царевине, која је имала 51.000.000 становника и која је могла да регрутује више војника него што је Србија имала становника (4.500.000).

Сарајевски атентат није до краја расветљен. Учесници који су преживели аустроугарске затворе никада нису желели о томе да причају, док о позадини убиства и многобројним заверама постоје на десетине претпоставки. Једна од њих јесте да Фердинанд није одговарао немачкој влади јер је хтео да осамостали Хабзбуршку монархију на спољнополитичком плану. Постоји теза да иза убиства стоји покрет који је инспирисао више атентата у Мађарској. Међу кривце за атентат могу се навести и аустроугарска полиција и генерал Поћорек, који су на дан убиства, у безбедносном смислу, учинили много пропуса. Потребно је указати и на околности везане за сам дан убиства, јер, како је британски историчар Тејлор рекао, отићи у Сарајево на Видовдан на војну параду је исто као када би британски краљ на Дан Св. Патрика шетао улицама Даблина. ■

Др Миљан МИЛКИЋ

Војска Србије помаже српским параолимпијцима

Ширење оптимизма

На терену Дома за одрасла инвалидна лица у Земуну, од 6. јуна одржава се двонедељна манифестација „Олимпијски дани“, на којој и ове године учествују припадници 224. центра за електронска дејства

Када се тринаесточлана екипа српских параолимпијца, коју је предводио селектор и тренер атлетске репрезентације Властимир Голубовић, пре две године вратила из Лондона с „Параолимпијских игара“ с две златне и три сребрне медаље, уз неколико нових светских рекорда, било је јасно да Србија у том спортском покрету поново заузима значајно место, какво није имала још од времена бивше Југославије.

Успеси атлетичара Жељка Димитријевића и Драженка Митровића осветлали су образ српског спорта уопште, али услови у којима су они

обезбедили рекорде за памћење далеко су од оних у којима тренирају њихове колеге.

Уређење терена наомак Дома за одрасла инвалидна лица у Земуну, и помоћ Војске Србије и Војне академије, на чијим су вежбаљима први пут и постављени резултати који су нас одвели у Лондон, почели су узлазне путање наших параолимпијца, а сарадња с Војском данас је већ традиционална.

– Није реч само о могућностима да се припремамо на теренима Војне академије, који су погоднији за поједине дисциплине, већ смо, почев од

2009. године, проширили сарадњу с Војском кроз помоћ и дружење током „Олимпијских дана“, манифестације коју традиционално организујемо у јуну, већ готово две деценије, од када постоји наш дом за одрасла инвалидна лица – каже Жељко Димитријевић и подсећа да су тада упутили захтев Војсци да им изађе у сусрет у организацији догађаја. Параолимпијцима су тада помогли припадници 224. центра за електронска дејства, и од тада траје сарадња, која је, како истиче, прерасла у задовољство и дружење.

– Када су се пре пет година први пут паркирали испред Дома, војници су, како су нам касније испричали, били изненађени срдчним дочеком и позитивном енергијом међу спортистима. Од тада се сваке године надмећу у томе ко ће доћи на „Олимпијске дане“ – истиче Димитријевић, и подсећа да је, у готово свим дисциплинама на двонедељном такмичењу, предвиђено учешће и особа без инвалидитета, што даје посебну такмичарску драж дружењу са припадницима Војске Србије.

Припадници 224. центра за електронска дејства, осим што учествују у организационим и спортско-рекреативним активностима, са домаћинима кувају гулаш и друже се, што је према речима Утјехе Шћекић, социјалног радника Дома, најважнији резултат те сарадње.

Властимир Голубовић, тренер атлетске репрезентације параолимпијца, ипак, посебно истиче помоћ Војне академије у тренажном процесу.

– Захваљујући сјајним људима с Академије, и уопште из Министарства одбране и Војске Србије, остварили смо велики сан. Вратили смо понос у наше спортске редове и пости-

гли то да 80.000 људи, који су свакодневно пратили Параолимпијске игре у Лондону, кличе нашим спортистима, који су оправдали и надмашили сва очекивања. Све то не би било могуће без помоћи управе, али и спортиста Војне академије, који су нам уступили своје капацитете како бисмо направили први велики резултат, а затим и наставили да нижемо успехе на другим такмичењима – каже Голубовић.

Жељко Димитријевић, који највеће наде полаже у светског рекордера у дисциплинама бацања диска, копља и кугле, Драженка Митровића, и младог Милоша Митића, будућег олимпијца, подсећа на познату максиму успеха – „крв, сузе и зној“.

– Када се постигне добар резултат, онда сви заборавимо колико је тешко да се до њега дође, а не види шта је све требало проћи до њега. Неколико пута сам на тренингу, у теретани, дословно падао у несвест од тежина и напора. Примера ради, бацање чуња делује као једноставан задатак, али људи не знају да ми немамо покрете у прстима, већ чуњ држимо између њих, а за фиксирање користимо лепак који на одређеним температурама буквално кида кожу с прстију – истиче Димитријевић и подсећа да се проблеми ту не завршавају.

– Када ти се то деси, не можеш себи приуштити чекање да ране зарасту, већ настављаш да вежбаш с отвореним ранама. Заиста, болан је то спорт понекад, али тренутак када схватиш шта си постигао и доказао себи, али и другима, да је снагом воље, борбом и уз много позитивне енергије све оствариво, значајнији је од било каквог бола.

Преношење те поруке оптимизма у свакодневном контакту са људима – мисија је српских параолимпијца, а посебно нам је драго да су је на тако леп начин прихватили наши пријатељи из Војске – закључује Жељко Димитријевић, чијих ће 26,88 метара у тој дисциплини за многе остати недосањан сан. ■

Никола ДРАЖОВИЋ

Једриличарска регата у Ливорну

Представници Министарства одбране и Војске Србије учествовали су на 31. једриличарској регати Поморске академије и града Ливорна. Екипу је предводио мајор речних јединица Милан Николић, једрилицом класе „триденте 16“ кормиларио је припадник Речне флотиле потпоручник Александар Јовановић, а у посади су били кадети Војне академије Дејан Јовановић, Филип Јовановић, Никола Попов и Душко Топаловић.

Регата у Ливорну једна је од најпрестижнијих на Медитерану. Ове године окупила је 40 екипа из 23 земље. Како је рекао командант Поморске академије контраадмирал Ђузепе Каво Драгоне, екипа из наше земље једина је која припреме за такмичење изводи на реци.

Током прве трке другог такмичарског дана, приликом маневра, повредио се потпоручник Александар Јовановић, па је улогу скипера преузео кадет Дејан Јовановић. Иако је нашој екипи ово био први излазак на море и сусрет с ветровима у Тиренском мору, освојили су пето место у групи Медитеран и Црно море, док су у свеукупном пласману заузели 16. позицију. Учесници Регате имали су прилику да обиђу и Тоскану, те посете Фиренцу, Пизу, Луку и Ливорно. ■

М. Н.

Кадети на хуманитарном турниру

Хуманитарно-спортска манифестација „Настави традицију“, у организацији Факултета за спорт и физичко васпитање, реализована је ради прикупљања новчаних средстава како би се стимулисало бављење спортом и за помоћ угроженима у поплавама. Четврту годину заредом, кадети Војне академије наступили су у три спортске дисциплине – рукомет мушкарци и жене, кошарка мушкарци и фудбал мушкарци. Женска рукометна екипа освојила је прво место, кошаркашка екипа сребрно одличје, а мушка рукометна екипа била је трећепласирана. Прва и друга фудбал екипа Академије заустављене су у четвртфиналу. ■

Г. Ч.

УНИВЕРЗИТЕТ ОДБРАНЕ У БЕОГРАДУ
МЕДИЦИНСКИ ФАКУЛТЕТ ВОЈНОМЕДИЦИНСКЕ АКАДЕМИЈЕ
расписује

ЈАВНИ КОНКУРС

ЗА ИЗБОР/РЕИЗБОР У ЗВАЊЕ НАСТАВНИКА

I Избор у звање наставника:

1. једног наставника за ужу научну област ПСИХИЈАТРИЈА у звање редовног професора;
2. једног наставника за ужу научну област ИНФЕКТИВНЕ И ТРОПСКЕ БОЛЕСТИ у звање редовног професора;
3. једног наставника за ужу научну област РАДИОЛОГИЈА у звање ванредног професора;
4. једног наставника за ужу научну област БИОЛОГИЈА СА ХУМАНОМ ГЕНЕТИКОМ у звање ванредног професора.

II Реизбор у звање наставника:

1. једног наставника за ужу научну област ПАТОЛОГИЈА у звање ванредног професора;
2. једног наставника за ужу научну област ЕПИДЕМИОЛОГИЈА у звање ванредног професора;
3. једног наставника за ужу научну област ФИЗИКАЛНА МЕДИЦИНА И РЕХАБИЛИТАЦИЈА у звање ванредног професора;
4. једног наставника за ужу научну област НУКЛЕАРНА МЕДИЦИНА у звање доцента;
5. једног наставника за ужу научну област ХИРУРГИЈА под област ОПШТА ХИРУРГИЈА у звање доцента;
6. једног наставника за ужу научну област ОРАЛНА МЕДИЦИНА у звање доцента.

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА

- 1) да је кандидат професионални припадник Војске Србије;
- 2) да кандидат није правоснажно осуђиван за кривично дело против полне слободе, фалсификовања јавне исправе коју издаје високошколска установа или примања мита у обављању послова у високошколској установи.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОНКУРСА

I За избор у звање редовног професора:

- 1) да кандидат има:
 - (1) најмање шест in extenso радова у часописима са кумулативним импакт фактором са JCR листе чија је вредност најмање три, а кандидат треба да буде најмање у два рада први аутор или носилац рада (последњи аутор), а да су најмање три рада објављена од избора у звање ванредни професор;
 - (2) најмање четири рада у часописима индексираним у SCI Expanded бази података, без импакт фактора, од тога два после избора у звање ванредни професор;
 - (3) осам радова у часописима индексираним у MEDLINE, од тога четири после избора у звање ванредни професор. Радови из категорије (2) могу бити замењени радовима из категорије (1), а радови из категорије (3) могу бити замењени радовима из категорија (1) и (2);
- 2) саопштења на међународним или домаћим научним скуповима;
- 3) статус руководиоца научноистраживачког или стручног пројекта или сарадника на таквом пројекту и најмање

пет публикација или саопштења која су проистекла из рада на пројекту;

- 4) књигу односно монографију из релевантне области или уџбеник (односно превод уџбеника) за област из које се бира;
- 5) Да је руководио израдом најмање једне докторске тезе као ментор или да је из пројекта којим руководи одбрањена најмање једна докторска теза на неком од других медицинских факултета; Да је учествовао најмање два пута у комисијама за одбрану докторске дисертације;

Уместо менторства, односно руковођења израдом докторске дисертације, може се вредновати и чланство у комисијама за оцену и одбрану докторске дисертације одбрањене до 1. октобра 2016. године, односно менторство или руковођење израдом магистарске тезе одбрањене до 1. октобра 2014. године.

- 6) остварене активности у најмање четири елемента из Табеле елемената доприноса наставника академској и широј заједници (Табела 1. као прилог Критеријумима за стицање звања наставника на Универзитету одбране у Београду – „Службени војни лист“, број 7/12).

II За избор у звање ванредног професора:

- 1) да кандидат после избора у звање доцента има:
 - (1) најмање два in extenso рада у часописима са кумулативним импакт фактором са JCR листе чија је вредност најмање 0.75;
 - (2) најмање један in extenso рад у часописима индексираним у SCI Expanded бази података без импакт фактора;
 - (3) најмање два in extenso рада у часописима индексираним у MEDLINE бази података.

Радови из категорије (2) могу бити замењени радовима из категорије (1), а радови из категорије (3) могу бити замењени радовима из категорија (1) и (2);

- 2) статус руководиоца научноистраживачког или стручног пројекта или сарадника (члан истраживачког или стручног тима) на таквом пројекту;
- 3) да кандидат од избора у звање доцента испуњава један од наведених услова:

- (1) има објављену књигу или монографију из релевантне области;
- (2) има објављен уџбеник или превод уџбеника за област из које се бира;
- (3) има објављен практикум, збирку задатака или скрипту за наставу из области из које се бира.

Наведене публикације могу се заменити са најмање два поглавља у књигама, монографијама, уџбеницима или преводима уџбеника, или уређивањем два тематска зборника радова, или уређивањем једне монографије из уже научне области за коју се бира;

- 4) саопштења на међународним или домаћим научним скуповима;

- 5) менторство за израду најмање једног магистарског рада или докторске дисертације; овај услов може се заменити учешћем у комисији за одбрану две тезе (докторске, магистарске или обе) или учешћем у комисији за одбрану једне тезе (докторска или магистарска) уз учешће у својству ментора за две здравствене специјализације (субспецијализације);
- 6) остварене активности у најмање три елемента из Табеле елемената доприноса наставника академској и широј заједници (Табела 1. као прилог Критеријумима за стицање звања наставника на Универзитету одбране у Београду – „Службени војни лист“, број 7/12).

Услови за реизбор у звање ванредног професора су идентични са условима за избор, с тим да су ти услови постигнути од избора у звање ванредног професора.

III За реизбор у звање доцента:

- 1) да кандидат поседује научни степен доктора наука из уже научне области за коју се бира и матичну здравствену специјализацију на предметима за које таква специјализација постоји;
- 2) научни односно стручни радови објављени у научним часописима или зборницима са рецензијама и то:
- (1) најмање један *in extenso* рад, као први аутор у часопису са импакт фактором са Journal Citation Report (JCR) листе чија је вредност најмање 0.75, односно више радова у часописима са JCR листе (први аутор у једном) чији је кумулативни импакт фактор 0.75;
- (2) најмање један *in extenso* рад у часопису индексираном у SCI Expanded бази података без импакт фактора;
- (3) најмање два *in extenso* рада у часописима индексираним у MEDLINE бази података.
- Рад из категорије (2) може бити замењен радом из категорије (1), а радови из категорије (3) могу бити замењени радовима из категорија (1) и (2);

- 3) остварене активности у најмање два елемента из Табеле елемената доприноса наставника академској и широј заједници (Табела 1. као прилог Критеријумима за стицање звања наставника на Универзитету одбране у Београду – „Службени војни лист“, број 7/12).

ДОКУМЕНТАЦИЈА КОЈА СЕ ПОДНОСИ УЗ ПРИЈАВУ НА КОНКУРС

Уз пријаву на конкурс кандидати треба да приложе:

1. биографске податке и доказе о испуњености услова конкурса (систематизоване према главама II, III, IV, V и VI у Обрасцу – Извештај комисије о пријављеним кандидатима за избор у звање наставника, који треба преузети са интернет адреса или www.mfvma.mod.gov.rs или у Секретаријату Медицинског факултета Војномедицинске академије);
2. библиографију објављених научних и стручних радова са копијама примерака научних радова и других публикација;
3. уверење надлежног органа МУП-а о непостојању правоснажне пресуде за кривично дело против полне слободе, фалсификовања јавне исправе коју издаје високошколска установа или примања мита у обављању послова у високошколској установе.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА

Пријаве на конкурс за избор у звање наставника подносе се на адресу **Војномедицинске академије Црнотравска број 17, Београд (преко шалтера деловодства), са назнаком „конкурс за избор/реизбор у звање наставника“**. У пријави обавезно навести адресу и телефон, ужу научну област и звање за коју се пријава подноси.

Непотпуне и неблаговремено поднете пријаве неће бити разматране.

Конкурсна документација се неће враћати кандидату.

Конкурс је отворен 30 дана рачунајући од првог наредног дана од дана објављивања. ■

NLB Dobar kredit

Da prijatelji ostanu prijatelji

Članovi porodice su vaši najbolji prijatelji.
Prijatelji su vam kao porodica.
Ne testirajte prijateljstvo,
ne mešajte drugove i dugove!

Uz NLB Dobar kredit nudimo vam rešenje da ostvarite svoje finansijske ciljeve i to po odličnim uslovima sa fiksnom ili promenljivom kamatnom stopom.

NLB Dobar kredit

Keš
i refinansirajući
KREDIT

BEZ
ŽIRANATA
i dodatnog
obezbeđenja

NLB.Banka
#dobarprijatelj
www.nlb.rs
info: 0700 655 522

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Сектор за људске ресурсе

Управа за кадрове

расписује

ЈАВНИ КОНКУРС

за попуну радних места пријемом лица из грађанства у својству војних службеника, у радни однос на неодређено време, у Управи за односе са јавношћу МО, Уметничком ансамблу МО „Станислав Бинички“:

1. музичар-виола – један (1) извршилац,
 2. музичар-виолончело – један (1) извршилац,
 3. музичар-флаута 2. – један (1) извршилац,
 4. музичар-обоа 2. – један (1) извршилац,
 5. музичар-фагот 1. – један (1) извршилац.
- Лица која конкуришу на наведено радно место потребно је да испуњавају следеће услове:

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

- да је кандидат држављанин Републике Србије,
- да кандидату раније није престајао радни однос у државном органу због теже повреде дужности из радног односа,
- да се против кандидата не води кривични поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности, односно да није осуђиван за таква дела казном затвора у трајању од најмање шест (6) месеци,
- да је кандидат здравствено способан за рад у Министарству одбране и Војсци Србије.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ ЗА ПРИЈЕМ У СЛУЖБУ НА ОДРЕЂЕНО РАДНО МЕСТО:

- завршен Факултет музичке уметности (смер – тражни инструмент);
- просечна оцена на студијама виша од 8,5 и
- радно искуство у трајању од најмање 2 године за радна места за која се конкурише.

Сагласно одредбама члана 125. Закона о Војсци Србије, између кандидата који испуњавају опште и посебне услове конкурса, првенство под једнаким условима има супружник, односно члан породице погинулог професионалног припадника Војске Србије, погинулог или умрлог од последица повреда задобијених у вршењу службе у Војсци Србије и супружник професионалног припадника Војске Србије премештеног из једног у друго место службовања. Приоритет из овог члана даје се кандидатима који имају једнак број бодова.

Пре пријема у радни однос, за кандидате који испуњавају услове конкурса и уђу у најужи избор, уз њихову писану сагласност биће извршена безбедносна провера.

УЗ ПРИЈАВУ НА КОНКУРС КАНДИДАТИ ОБАВЕЗНО ПРИЛАЖУ:

- CV или кратку биографију,
- извод из матичне књиге рођених (ако није нови образац, не старији од шест месеци),
- уверење о држављанству (не старије од шест месеци),
- оверену фотокопију дипломе о стеченој стручној спреми (оверену у суду или општини),

- уверење надлежног суда да се против кандидата не води кривични поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности (не старије од шест месеци),
- уверење надлежног органа МУП-а да кандидат није кривично осуђиван на казну затвора од најмање 6 (шест) месеци (не старије од шест месеци),
- оверену фотокопију радне књижице и
- уверење државног органа у којем је кандидат био у служби да му радни однос у државном органу није престајао због теже повреде дужности из радног односа.

Кандидати који уђу у најужи избор, пре пријема у радни однос, доставиће лекарско уверење о здравственој способности.

Сви докази о испуњености услова за пријем достављају се као оригинали или оверене фотокопије (оверене у суду или у општини).

ИЗБОРНИ ПОСТУПАК

Изборни поступак ће се спровести само међу кандидатима који испуњавају све услове конкурса за пријем на радно место на које су конкурисали.

Са свим кандидатима међу којима се спроводи изборни поступак, конкурсна комисија обавиће разговор и извршиће њихово рангирање према дефинисаним критеријумима. Позив за разговор и остала обавештења достављају се кандидату на адресу коју кандидат наведе у пријави за јавни конкурс.

Одлуку о избору кандидата донеће надлежни старешина и о њеном садржају биће обавештени сви кандидати који учествују у изборном поступку.

НАЧИН ПОДНОШЕЊА ПРИЈАВЕ НА КОНКУРС

Пријаву на конкурс, са приложеним доказима о испуњавању услова, доставити поштом препоручено на адресу: Уметнички ансамбл МО „Станислав Бинички“, Браће Југовића 19, Београд, са назнаком „За конкурс“.

У пријави на конкурс обавезно се наводи име и презиме кандидата, име једног родитеља, ЈМБГ, адреса пребивалишта, адреса на коју се кандидату достављају обавештења, број телефона, радно место на које се кандидат пријављује, досадашње радно и стручно искуство кандидата и подаци о посебним знањима и вештинама.

Неблаговремене, неразумљиве или непотпуне пријаве и пријаве уз које нису приложени сви потребни докази на тражени начин, неће бити разматране.

Рок за подношење пријаве је 15 дана од дана објављивања у неком од дневних јавних гласила које излази на целој територији Републике Србије и магазину „Одбрана“.

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Сектор за људске ресурсе

Управа за кадрове

расписује

ЈАВНИ КОНКУРС

за попуну слободних формацијских места у Центру војномедицинских установа Београд
Управе за војно здравство Министарства одбране Републике Србије
пријемом лица из грађанства у својству професионалних војника на одређено време,
место службовања Београд

1. медицински техничар – два извршиоца, место службовања Београд,
2. возач – три извршиоца, место службовања Београд,
3. стрелац – један извршилац, место службовања Београд.

УСЛОВИ КОНКУРСА

Лица која конкуришу по наведеном потребно је да испуњавају следеће услове:

Општи услови конкурса:

- да су кандидати држављани Републике Србије,
- да су кандидати пунолетни,
- да су здравствено способни за службу у Војсци Србије,
- да им раније није престајао радни однос у државном органу због теже повреде дужности из радног односа,
- да нису осуђивани на казну затвора од најмање шест месеци,
- да нису старији од 30 година,
- да су одслужили војни рок са оружјем (осим за лица женског пола).

Посебни услови конкурса:

- да се против њих не води кривични поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности,
- да су безбедносно проверени и да немају безбедносних сметњи за рад у Војсци Србије и ван Војске Србије,
- да поседују возачку дозволу „Б” и „Ц” категорије за лица која конкуришу на формацијско место возача (за радно место под редним бројем 2),
- да имају најмање четврти степен стручне спреме,
- да кандидати имају завршену средњу медицинску школу, смер медицински техничар и положени стручни испит (за радно место под бројем 1).

НАЧИН КОНКУРИСАЊА:

Уз пријаву на конкурс, која треба да садржи основне личне податке, адресу и контакт телефон, кандидати треба да доставе краћу биографију и следећа документа:

- извод из матичне књиге рођених (оригинал или фотокопија оверена у суду или општини – не старији од шест месеци уколико није нов образац),
- уверење о држављанству (оригинал или фотокопија оверена у суду или општини – не старије од шест месеци),
- доказ о стеченом образовању (оригинал диплома
- уверење о завршеном образовању или фотокопија оверена у суду или општини),

- фотокопија радне књижице или неки други доказ о радном искуству,
- уверење надлежног суда да се против кандидата не води кривични поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности (не старије од 6 месеци),
- уверење надлежног органа МУП-а да кандидат није кривично осуђиван казном затвора у трајању дужем од шест месеци (не старије од 6 месеци),
- уверење о положеном стручном испиту (за радно место под бројем 1),
- уверење о регулисању војне обавезе (издаје Регионални центар МО у коме се лице води у евиденцији)
- оверену фотокопију војничке књижице (оверена у суду или општини),
- оверену фотокопију возачке дозволе (оверена у суду или општини).

Образац Пријаве за пријем у Војску Србије у својству професионалног војника објављен је на сајту Министарства одбране (www.mod.gov.rs) и Војске Србије (www.vs.rs).

ИЗБОРНИ ПОСТУПАК

Изборни поступак ће се спровести само међу кандидатима који испуњавају услове конкурса за пријем на радно место за које конкуришу.

Кандидати који испуњавају услове конкурса за пријем у професионалну војну службу биће позивани на проверу стручних оспособљености, знања и вештина, процену физичких способности и процену психолошких капацитета.

Кандидати који са најбољим резултатима буду испунили прописана мерила за избор биће упућени на лекарски преглед ради оцене способности за пријем у професионалну војну службу и за њих ће бити извршена безбедносна провера.

Непотпуне, неблагоприятне или неразумљиве пријаве уз које нису приложени сви потребни докази на тражени начин неће се узимати у даље разматрање.

Позиви и сва писмена достављају се на адресу коју кандидат наведе у пријави за пријем. Конкурсна документација се неће враћати кандидатима.

Пријаве на конкурс са наведеним документима достављати путем поште на адресу:

Министарство одбране

Управа за војно здравство

Центар војномедицинских установа

ул. Пастерова бр. 3, 11000 Београд

са назнаком „за конкурс за пријем у службу”

Рок за подношење пријава на конкурс је 30 (тридесет) дана од дана објављивања.

Све информације везане за конкурс могу се добити на тел. 011/3203-564 ■

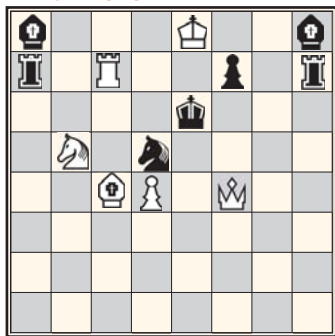

ИЗАБРАНИ ПРОБЛЕМИ

ДВОПОТЕЗИ ЛЕВА ЛОШИНСКОГ

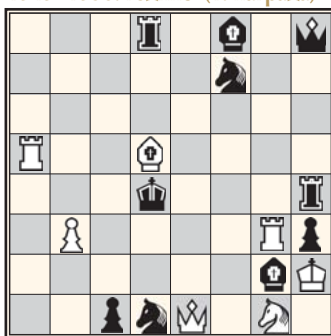
Совјетски композитор шаховских проблема Лев Иљич ЛОШИНСКИ (рођен у Варшави 1913. а умро у Москви 1976) објавио је око 500 проблема и студија, од којих је око 400 награђено а 166 је првонаграђено. Објављујемо два двоветежа – у првом, једном од најпознатијих двоветежних проблема, обрађена су три тзв. „Гримшо“ сецшита на пољима b7, g7 (топ и ловац) и на пољу f6 (између ловца и пешака). У другом одрађена је тема „Рухлис“ први пут у четири варијанте.

Проблем број 1. – Мат у 2 потеза
Лев И. ЛОШИНСКИ
– „Тијдсцхрифт“ 1930. године

Бели: Ke8, Df4, Tc7, Lc4, Sb5
пешак d4 (6 фигура)
Црни: Ke6, Ta7, Th7, La8, Lh8,
Sd5 пешак f7 (7 фигура)

Проблем број 2. – Мат у 2
позтеза Лев И. ЛОШИНСКИ
– „Меморијал М. Чигорина“
1949 -1950. године (1. награда)

Бели: Kh2, De1, Ta5, Tg3, Ld5,
Lf8, Sg1 и пешак b3 (8 фигура)
Црни: Kd4, Dh8, Td8, Th4, Lg2,
Sd1, Sf7 и пешаци c1 и h3
(10 фигура)

Припремио Владимир ШАРИЋ

У колонама и редовима, водоравно и усправно, у празна поља упишите једноцифрене бројеве од 1 до 9 који недостају. Сваки број има своје место, не сме да се понови исти број ни у усправној колони ни у водоравном реду, нити у квадрату 3x3.

С
У
Д
О
К
У

	7		4	6	8	
		9		3		
			1	4		
			3		9	
2	4				8	5
6			1			
	9	2				
	1		8			
8	6	5			4	

Решење коњићевих скокова: Тешко соколу без крила, а јунаку без вина; Опанци не чине човјека него човјек опанке.

GRAND // TOURS GRČKA Ostrvo EVIA - EDIPSOS
Tel.: 011/361 60 48, 021/422 324 www.grandtours.co.rs

СПЕЦИЈАЛНА ПОНУДА ЗА ЗАПОСЛЕНЕ У ВОЈСЦИ
Hoteli: HERMES Spa i KAPOLOS Spa - Polupansion, цена 16€ - 18€
ПЛАЊАЊЕ ДО КРАЈА ГОДИНЕ!

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Припремио: Жарко ЋОКИЋ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
17								18							19	
20									21							22
23			24							25						
26					27						28					
29						30							31			
32								33							34	
35		36							37							
38				39						40						
41					42						43					
44						45							46			
47								48								
49			50							51						

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА ВОДОРАВНО:

тракрати, карамела, Теа, Р, Словенка, ото-мотор, м, Ема, Порторож, дивизије, Тамил, цимати се, Отокар, ананаси, итинерар, коси, Баронијан, јада-ти се, УК, РС, Саватија, Ана Карина, Итали, Кракати, лабилан, гитара, несаница, Ртари, ариности, Прованса, рис, А, кантисти, циститис, Т, Ана, контисти, тањирџи.

ВОДОРАВНО:

1. Прскање на све стране, 2. Биљке пузавице, 3. Ауто-ознака Израела, 4. Мушко име, 5. Игнације одмила, 6. Роман Дервиша Сушића, 7. Халил одмила, 8. Душа (лат.), 9. Врста псеудонима (грч.), 10. Ауто-ознака Рашке, 11. Пашњак, утрина, 12. Насеље у општини Ада, 13. Продукт асимилације, 14. Николија одмила, 15. Тесарска алатка за мерење угла, 16. Деловање клеветника, 18. Базични алуминијумов сулфат, 19. Калдрмари, калдрмације, 20. Бренд аутомобила, 21. Испуштати цилик, 22. Отрован, 24. Вишеструко значајан народни празник 28. јуна, 25. Анемична особа, 27. Безводност, суша (грч.), 28. Зељаста биљка, замена за кафу, 30. Платно, тканина, 31. Становници Арике (у Чилеу), 33. Минерал који је Сима Лозанић пронашао на Авали, 34. Приче, приповести (лат.), 36. Лук (лат.), 37. Брига око коња, 39. Град у Израелу (палиндром од ТАНЕ), 40. Аријел одмила, 42. Сивомаслинаста боја (скр.), 43. Бес, јарост, 45. Термоелектрана (скр.), 46. Иницијали сликара Рјепина.

УСПРАВНО:

17. Вероисповест, 18. Луксузан стан, 19. Курјак, 20. Незаконит (лат.), 21. Оросити, поросити, 23. Савез комуниста Југославије (скр.), 24. Коленасто вратило мотора, 25. Лука у Шпанији, 26. Равна линија, 27. Оксид који обавезно садрже Al2O42- групу (хем.), 28. Руски математичар, Андреј Андрејевич, 29. Лек за болове у желуцу, 30. Засади малина, малињац, 31. Делови ланца, карике, 32. Ујединити, 33. Део разломка, 34. Старији (скр.), 35. Коњска снага (скр.), 36. Други назив за биљку милоглед, 37. Становник Макарске, 38. Прождрљив, халапљив, 39. Вршити докивање, 40. Брисачи за ноге, 41. Немачки фудбалски клуб, 42. Специјалист за статистику, 43. Болесник од чира, 44. Позnavalац тајни у струци (лат.), 45. Лимени делови аутомобила, 46. Стари Словен, 47. Узети у најам, 48. Средњовековни великаш и господар области између Шкундре и Војуже, Ђорђе Комнин, 49. Електропривреда Србије (скр.), 50. Радник на изради таблета, 51. Коцкасто, шарено на квадратиће.

НОВО

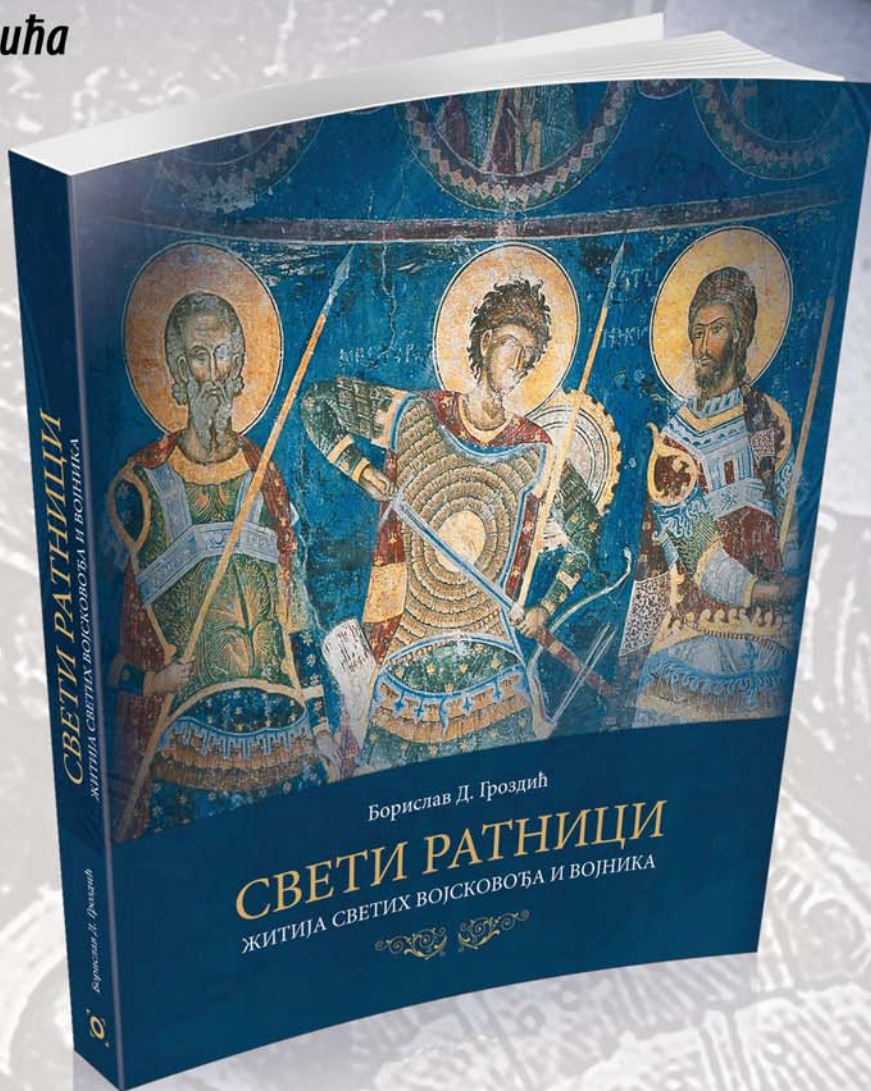
СВЕТИ РАТНИЦИ

ЖИТИЈА СВЕТИХ ВОЈСКОВОЂА И ВОЈНИКА

аутора Борислава Гроздића

Са 182 житија светих ратника аутор оживљава бисере православне духовности, етоса, мудрости и снаге, који су водили наше свете претке. Плејада светих војника кроз векове, од Христа до наших дана, потврда је да православље, у коме се мир истиче као једна од врховних вредности, није апсолутно пацифистичко становиште, јер Христос истиче љубав, а од ове љубави заиста „нема веће да ко душу своју положи за пријатеље своје“ (Јн 15, 12–13).

Броширано / ф. 22,5×26, 448 стр.
шифра: 111291
Цена: **1.760,00**

НАРУЦБЕНИЦА

МЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд,
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
Жиро-рачун: 840-312849-56

Наручујем књигу:
1. Шифра 111287/„СВЕТИ РАТНИЦИ–ЖИТИЈА СВЕТИХ
ВОЈСКОВОЂА И ВОЈНИКА“, по цени од 1.760,00 динара

Купац

ЈМБГ

Адреса становања, улица и број

Место

Телефон

Потпис наручиоца

Плаћање наручених издања врши се унапред. Доказ о улази целокујној износа доставиши МЦ „Одбрана“, након чега испоручујемо књиге. Купљена издања биће достављена поштом на шериш куйца.

ОДБРАНА

Медија центар „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
e-mail: [komercijala@odbrana.mod.gov.rs](mailto:kommercijala@odbrana.mod.gov.rs), www.mod.gov.rs

НОВО! НОВО! НОВО! НОВО!

„Прва књига у Србији која научно и популарно полемиче са трендом ревизије о улози Србије 1914.“

КАКО се на питање узрока Великог рата гледало 1914, 1919, 1927, 1930, 1947, 1951, 1964, 1994. или данас?

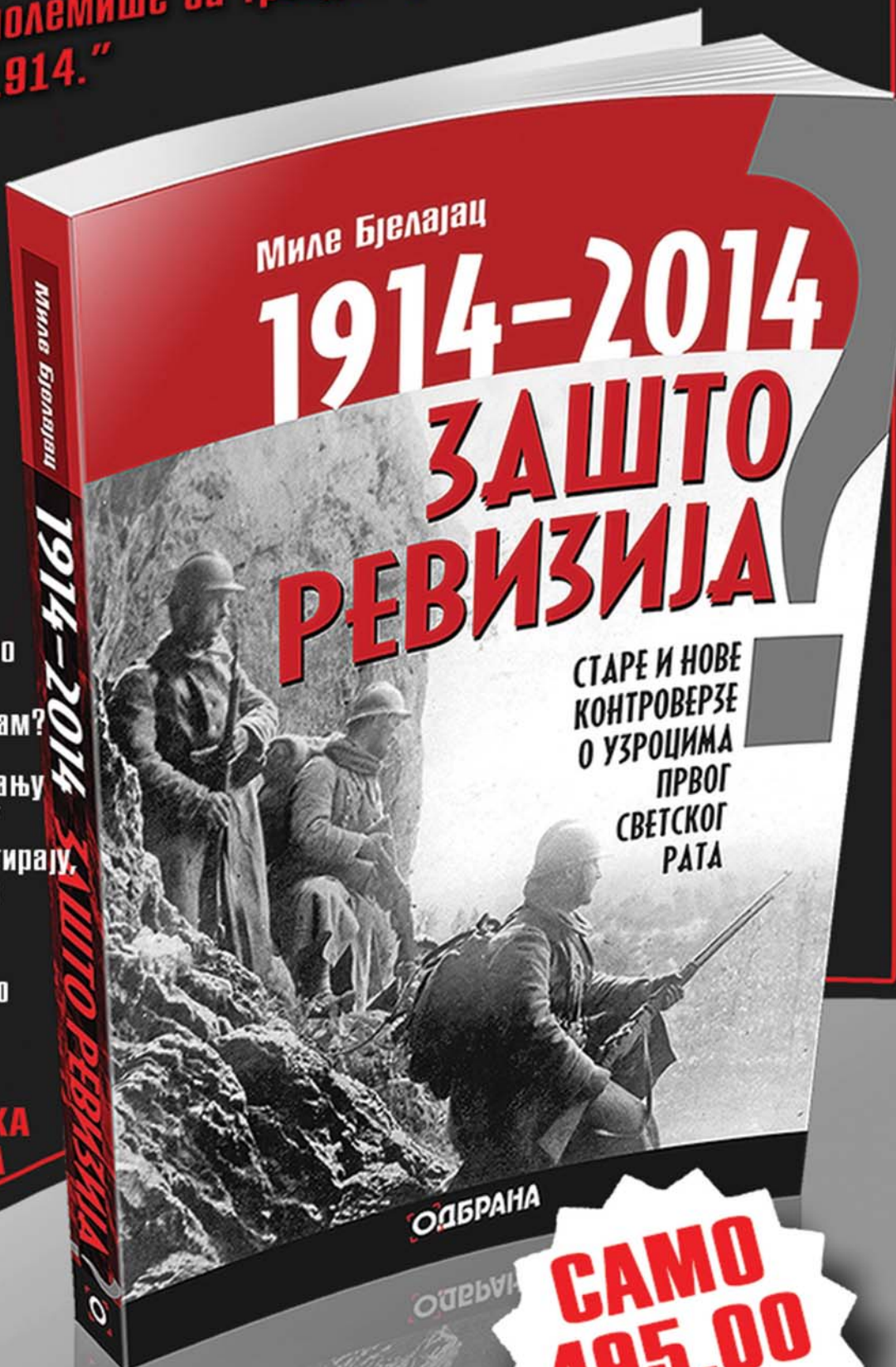
КАКО се Србија нашла у ситуацији да најгласнији трендови ревизије данас буду исти као и гласови у медијима централних сила 1914. и 1941.

КАКО то да је за Европу био „најопаснији“ мали српски национализам и империјализам?

КАКВЕ су вредности у питању које дају за „морално право“ великима да окупирају, анектирају, „цивилизују“, а у исто време то право немају и мањи?

КАКО се то цео свет вратио политичким менталитетима од пре сто година?

ПОМЕНУТА СУ САМО НЕКА ОД ПИТАЊА КОЈА КЊИГА ПОКРЕЋЕ И НУДИ ОДГОВОРЕ

САМО 495,00 ДИН.

У продавници „Војна књига“, Васина 22, Београд и продајној мрежи „Мој киоск“ широм Србије

Специјални прилог

АРСЕНАЛ 90

Напредне информационе
војне технологије
– систем BARS

ВИРТУЕЛНО БОЈИШТЕ

Борбено возило „Југоимпорта – СДПР“
8x8 категорије MRAP/MRAP

ДРУГИ ЛАЗАР

Хеликоптер С-51 у Југословенском ратном ваздухопловству

ВИЛИН КОЊИЦ

САДРЖАЈ

Борбено возило
„Југоимпорта – СДПР“
8x8 категорије MRAV/MRAP
ДРУГИ ЛАЗАР 2

Украјински тенк будућности
– FMVT
**ВИЗИЈА ИЗ ПРЕСТОНИЦЕ
ТЕНКОВА** 12

Напредне информационе војне
технологије – систем BARS (2)
ВИРТУЕЛНО БОЈИШТЕ 18

ВЕСТИ 24

Хеликоптер С-51 у
Југословенском
ратном ваздухопловству
ВИЛИН КОЊИЦ 26

Уредник прилога
Мира Шведић

ДРУГИ ЛАЗАР

Када смо у „Арсеналу“ од 15. јануара 2009. објавили текст о возилу „лазар 1“, није се очекивало да ће се 2013. појавити још бољи и сложенији систем – „лазар 2“. Иако личи на базни модел, због радикалних иновација и напредне технологије, те опремљености подсистемима нове генерације, реч је о потпуно новом возилу. Промовисан је на сајму IDEX-2013, у Абу Дабију, и на београдском „Партнеру 2013“, и одмах изазвао пажњу јавности. „Југоимпорту – СДПР“, као носиоцу развоја тог борбеног возила, упућени су комплименти војних стручњака из више земаља, а према неким изворима, већ има интересената за његову набавку.

Југоимпорт – СДПР успео је да, као интегратор развојно-производних организација српске одбрамбене индустрије

је, ангажовањем својих стручњака и инжењера из Сектора за развој, инжињеринг и техничку подршку, и Сектора за производњу, а у сарадњи са више предузећа одбрамбене индустрије

Категорије MRAV/MRAP

Србије, оствари нови подухват. Настао је „лазар 2“. Ма колико да личио на базни модел, „лазар 1“ због радикалних иновација и напредне технологије, те опремљености подсистемима нове генерације, уистину представља потпуно ново возило.

Потенцијални купци

Према неким изворима, после промоције „лазара 2“ на сајму IDEX-2013, у Абу Дабију, и на београдском „Партнеру 2013“, до сада су представници четири земље озбиљно започели преговоре о његовој набавци. На „Партнеру 2013“ своје задовољство тим новим возилом изразио је и тадашњи министар одбране Србије Александар Вучић, изјавивши: „Лазар 2“ је до три пута јефтиније него његов колега из Финске – Patria, а његове предности у

цени и опрема доказане су чињеницом да су купци већ пронађени и то, три возила су продата у Пакистану.“ (Танјуг 25. јун 2013).

Пакистанска страна требало је да наручи 15–20 возила након испитивања балистичке заштите. Према тим изворима (The Express Tribune, 17. фебруар 2014), радило се о уговору вредном око седам милиона евра. Али, наступио је застој због захтева пакистанске организације цивилног друштва, посвећене сузбијању националне корупције – „Transparecy international – Pakistan“ (огранака шире међународне организације), која је, септембра 2013. године, затражила од Владе Пакистана да се испита да ли је поштована процедура у набавци возила „лазар“, јер су, наводно, прекршени неки прописи о процедури за дозволу о куповини НВО.

Кључни моменат за опредељење пакистанске делегације да се одлучи за „лазара“ (а конкуренти су били из Русије, Украјине, Турске и САД) јесте, према изјави тадашњег пакистанског званичника делегације Синга, следећи:

„Србија је била једина земља која нам је показала практичну демонстрацију гађањем из малокалибарског наоружања и бацањем бомби на возило, док смо ми били унутра“.

ДИМЕНЗИЈЕ

Укупна борбена маса возила је код базног модела, са додатним оклопом, до максималних 28 t, а без тога нешто виша од 16,5 t (24,3 t, према „Военое обозрение“ – 2. јула 2013). Возило је дуго 7.820 mm (дуже од „лазара 1“ за око 0,5 m), широко 2.850 mm (шире од „лазара 1“ за око 0,4 m), што има одраза на повећану способност савладавања бочног нагиба. Висине је 2.320 mm (ниже од „лазара-1“ за 80 mm), са трагом точкова од 2.430 mm (код „лазара-1“ је 2.050 mm).

За одлуку представника полиције Пакистана да уђу у трговински споразум са Србијом, утицале су и знатне предности и квалитети „лазара“ у области заштите, покретљивости (независно вешање, аутоматски мењач, снажан мотор), разноврсни комплекс наоружања, високо софистицирана опрема и могућност да укрцна посада отвара ватру из личног наоружања кроз пушкарнице возила, што није случај код возила других земаља, која су истој класи, али знатно скупља.

Све то уверило је представнике Пакистана да је реч о оптималном возилу, које им је потребно за борбе против терористичких група у њиховој земљи (и огранака Ал Каиде), где иначе имају енормне губитке полицајаца, који се превозе сопственим лаким оклопним борбеним возилом (ОБВ) „Mohafiz“ (на бази „ландровера“ 4x4). Такође, процењује се да би у будућој сарадњи „лазар“ могао да се монтира и у пакистанској компанији тешких возила „HI Taxyla“, али такве процене нису потврђене. За сада се појављују информације да би „лазар 2“ могао да буде конкуренто возило за испоруку у Бангладеш, Ирак и Кенију.

Цена није јавно саопштена (негде се помиње око 600.000 евра за једно возило). Вероватно су је извори медија побркали са могућном ценом БОВ М-11 4x4. Процене неких познавалаца оклопне технике говоре да би цена требало да буде знатно већа од поменуте – од 1,3 до 1,5 милиона евра. И иначе, стручна јавност претпоставља мало строжи критеријум од оптимистичке процене нашега тадашњег министра одбране, у компарацији са „патријом“ из Финске, чије се цене, зависно од варијанте, крећу од 1,58 милиона евра (основни модел без оружане платформе), преко 2,9 до 4,12 милиона евра (комплетно возило), колико су плаћале неке европске земље из нашег ближег окружења.

Концепција возила

Суфикс у називу возила – MRAP-MRAP упућује на то да је реч о вишенаменом оклопном возилу развијеном по угледу на савремене светске трендове, намењеном за извршавање различитих борбених задатака. У категорији је вишенамених оклопних возила MRAP (Multi Purpose Armored Vehicle), истовремено и возила отпорних на минска и заседна дејства MRAP (Mine Resistant Ambush Protected Vehicle). Ради тога извршене су и модификације конструкције „лазара 1“, унапређени подсистеми и уређаји возила подесног за више оперативних намена, а уграђени су и нови подсистеми и уређаји. Због примене независног вешања ходног дела, возило више нагиње ка категорији MRAP.

Концепт „лазара 2“ и техничка решења прилагођени су јединицама пешадије и специјалним јединицама војске и полиције, у мисијама за извршавање оперативних задатака асиметричног ратовања, противтерористичких задатака, мисијама очувања мира, у облицима оружаних сукоба ниског интензитета, а и сукобима средњег нивоа. У операцијама асиметрич-

„Лазар 2“ са спуштеном рампом

ног ратовања значајна је улога овога возила у борбеним дејствима у урбаним срединама, насељима и подручјима испресецаног земљишта, против група које користе заседе, противтенковске мине (ПТМ), импровизирана експлозивна средства (ИЕС), ПТ средства за блиску борбу (типа РПГ) и друге активности и наоружање. Са наоружањем које има, „лазар 2“ може ефикасно да дејствује против живе силе

противника, на отвореном и у бункерима, против тврдих објеката, лаких ОБВ, али и против тенкова.

Концепт две класе возила, MRAP и MRAP, у једној борбеној платформи, карактеришу балистичка и противминска отпорност, висока мобилност по разноврсном земљишту и у разним климатским и температурним условима, велика ватрена моћ, могућност осматрања бојишта дању и ноћу, и деј-

ство искрцног дела посаде из личног наоружања, задржавањем заштићеног положаја у возилу.

Конструкција

Оклопно тело је независне конструкције, израђено од вишеслојног панцирног челика заварене челичне структуре, пројектовано за удобан смештај 3+10 чланова посаде са комплетом опреме и наоружања. Унутрашњи простор возила (око 16,5 м³) пројектован је према познатим војним стандардима о хуманим и ергономским условима смештаја посаде (MIL STD 1472). Заштити посаде посвећена је изузетна пажња.

ПОСТУПЦИ ИСКРЦАВАЊА

Укрцна посада улази и излази из возила кроз комбинована двокрилна врата, која се, у случају хитне потребе, спуштају у виду рампе, као јединствена врата. То омогућава различите поступке искрцавања, зависно од тактичке ситуације. Током искрцавања оба крила врата могу да остану отворена, бочно, и да штите посаду од стрељачке ватре при напуштању возила.

Концепт конструкције возила, према оствареним решењима, оптимално испуњава захтеве у погледу разноврсног амбијента, теже проходног земљишта, пустињских предела, тежих климатских услова при екстремним температурним осцилацијама ваздуха, високом проходношћу изван путева, респектабилном ватреном моћи разноврсног наоружања, оптималном балистичком и противминском заштитом за ту категорију возила.

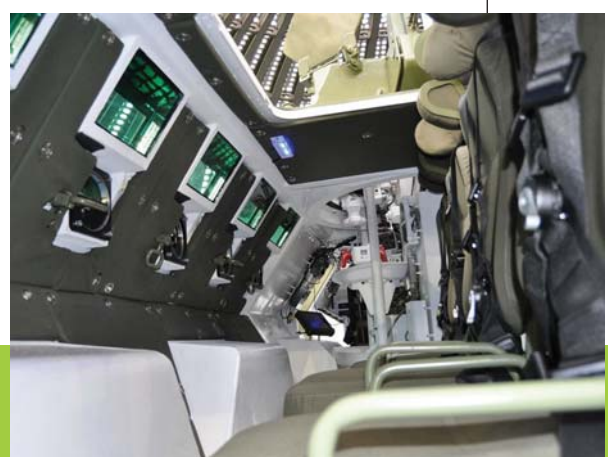
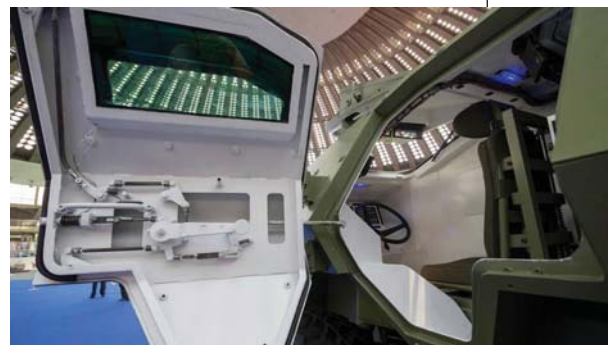
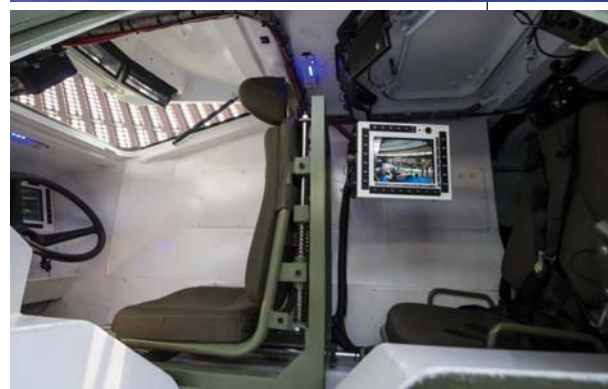
Модуларна конструкција возила омогућује уградњу више модела оружних станица, без конструктивних измена основне архитектуре возила и негативних ефеката на његову покретљивост и заштиту. У „лазару 2“, изложеном на „Партнеру 2013“, приказана је купола фамилије М-91Е-II „видра“, оригинално развијеној за модернизаци-

вано БВП М-80А1, а касније примењеној на конвертовани БТР-50ПК у амфибијски јуришни оклопни транспортер (ОТ), али знатно измењеног садржаја према наоружању и, нарочито, оптоелектронским системима и СУВ. Уколико је тако, онда су одлике те куполе следеће: борбена маса 1.782 kg, пречник 1.350 mm, лежаја 1.220 mm, висина изнад крова возила 593 милиметара.

Укрцна посада има добре услове за кружно осматрање околине, кроз заштитна осматрачка окна, чији је еквивалент заштите адекватан основном оклопу возила. Пушкарнице су испод прозора (модификоване по решењу на возило БМП М-80/М-80А), распоређене по пет на бочним зидовима и две на задњим вратима. У пушкарницама су уграђена кугласта лежишта са елементима, кроз које се поставља лично наоружање укрцног дела посаде, а имају и оптичко стакло за осматрање и нишањење. Опционо, уграђује се уређај за одвод барутних гасова и сакупљач празних чаура. Пушкарнице омогућавају посади ватрено дејство из личног наоружања, у заштићеном положају из возила, у блиској борби, када би била нападнута од пешадијских група и у заседама.

Оклопно тело конструисано је тако да омогућава члановима посаде да релативно лако и у пољским условима, замењују оштећене делове додатног оклопа. Главни склопови погонског агрегата, управљачког система, преносног система, уређаја за ослањање, његови хидрауличко-пнеуматски елементи и делови наоружања, могу, такође, да се замене у теренским условима за краће време. Сви подсистеми возила и уређаји радно су функционални на спољним температурама од -30°C до +50°C.

Користан унутрашњи простор возила и специјално конструисана седишта да ублажавају ударе и вибрације у току кретања на неравном терену, пружају удобан смештај посади и у војњи на дужим релацијама. За чланове посаде посебно је значајно ублажавање последице од дејства противтенковских

Изглед чеоне стране возила

мина и импровизованих минскоексплозивних средстава.

Унутрашњост оклопног тела

„Лазар 2” има 13 чланова посаде: три стална члана (возач, командир и нишанџија-оператор) и 10 укрцних стрелца, рачунајући и командира укрцног дела посаде. Оклопно тело обезбеђује рационалан унутрашњи простор за смештај посаде и уградњу основних агрегата и подсистема возила, изузев даљински управљане оружане станице (куполе), која је на крову (оклопљени део са наоружањем и одређеним компонентама СУВ-а).

Место возача је у управном одељењу, напред лево, у засебној кабини, у коју улази кроз бочна врата. Седиште возача подесиво је по висини и хоризонтално, такође и стуб управљача, како би се удовољило величинама свакога возача и оптимизовали ергономски услови руковања уређајима и управљања возилом са што мање напора. Возачево седиште и сва остала имају сигурносне појасеве са копчама на четири тачке.

Место командира возила је иза возача. На располагању му је главна конзола наоружања са оптоелектрон-

ским системом (ОЕС) за осматрање, нишањење и навођење наоружања.

Одељење укрцне посаде је у задњем делу оклопног тела, са довољно простора (1,3 m³ по једном члану посаде), за обављање различитих задатака. Одељење има десет осцилујућих, склапајућих седишта. Са опругама и вођицама, и еластичном везом за кровну плочу, седишта ефикасно апсорбују кинетичке ударе и вибрације, повећавајући удобност посаде у току вожње у теренским условима. Додатно ојачање оклопним плочама са доње стране седала, заједно са осцилујућим еластичним везама, повећавају заштиту од ударних таласа детонације ПТМ и ИЕС испод возила, а тиме и преживљавање посаде у борби.

Положај укрцне посаде је са стрелцима окренутим ка прозорима од панцирног стакла (по пет на обе стране), тако да може да осматра кроз прозоре и да најбрже реагује у борби, отварањем ватре из личног наоружања кроз пушкарнице. И на задњим вратима су два прозорска стакла са пушкарницама, а користе их два војника који седе поред двокрилних врата-рампе. Пушкарнице, заједно са снажним

комплексом наоружања, дају том возилу својства БВП-а, јер омогућују посади да реагује на заседна дејства не излажући се стрељачкој ватри непријатеља, што није случај код многих савремених ОБВ точкаша.

Укрцна посада улази и излази из возила кроз комбинована двокрилна врата, која се, у случају

Поглед на њог (без догађане V-плоче)

хитне потребе, спуштају у виду рампе, као јединствена врата.

На крову, иза куполе, налазе се два правоугла отвора са поклопцима, који се користе за принудни излазак-улазак или за дејство из личног наоружања и осматрање, у специфичним борбеним условима.

Балистичка и противминска а заштита

Оклопно тело „лазара 2” модуларне је конструкције, има могућности избора различитих нивоа заштите (у зависности од захтева крајњих корисника), коришћењем различитих модула сложених оклопа, укључујући плоче панцирног челика, композита и заштитних елемената од неметала. Висок ниво балистичке заштите основе возила (без уградње допунског оклопа) остварен је применом панцирног челика високе балистичке отпорности који, заједно са заштитним панцирним стаклима на прозорима, обезбеђује

основну балистичку заштиту у складу са НАТО стандардом STANAG 4569, ниво III+, са предње стране возила (AP 12,7×99 mm са 30 m даљине), и нивоа III са осталих страна (AP 7,62×54 mm API Б32 са 30 m даљине). Оружна станица (купола) обезбеђује балистичку заштиту напред нивоа IV, на бочним странама нивоа III, и задња страна нивоа II, према стандарду STANAG 4569. Применом комбинованог додатног оклопа, сложене композитне структуре, који се монтира на основни оклоп, постиже се балистичка заштита до нивоа V, са предње стране (AP25 mm APDS-T или 30 mm AP са 500 m даљине) и нивоа IV са осталих страна (14,5×114 mm В-32 са 200 m).

Возило је отпорно на експлозије свих ручних бомби и АБГ калибра 30–40 mm, а и од детонације калибра граната 155 mm (на 30 m даљине). Применом додатног оклопа типа SLAT Armor (решеткасте конструкције), преко додатног комбинованог оклопа, постиже се ефикасна заштита и од ручних ПО средстава класе РПГ. Опционо, предвиђена је примена и активне заштите, што зависи од захтева крајњег корисника.

Противминска заштита обезбеђена је израдом двослојног челичног пода возила у „V” облику и додатним челичним плочама испод седишта посаде. Ниво минске заштите је IIa (експлозија ПТМ или ИЕС од шест килограма

ТНТ, испод било ког точка или пода возила), и IIb (детонација осам килограма ТНТ испод центра возила), а и експлозија гранате 155 mm на 25 m од возила. Заштити од детонација ПТМ и ИЕС доприноси и седишта еластично овешена о кров. Те особине сврставају га у вишенаменско оклопно возило категорије MRAP.

Укупној заштити и преживљавању посаде доприноси и специјални уређаји: аутоматски протипожарни систем заштите, систем за колективну НХБ заштиту, напредни систем за кондиционирање ваздуха (LSS), заштита од штетних утицаја испарења горива, хидрауличне течности а акумулаторске киселине, те поменута седишта.

Дизајн „лазара-2” омогућава брзу уградњу и замену додатног оклопа, који уграђује или мења посада, при чему уградња не умањује основне функције возила. Уколико би наручилац захтевао уградњу додатне заштите од РПГ и кумулативних пројектила, применом решеткасте металне ограде, тај захват повећао би масу „лазара-2” за 2–2,5 тоне. Ако би се надоградио и ЕРО или систем активне заштите, маса би била око 2,5 t, а „лазар-2” још не би прешао 23 тоне. И

ПОКРЕТЉИВОСТ И ПРОХОДНОСТ

Карактеристике погонског система и ходног дела возила резултирају високим перформансама покретљивости и проходности возила изван путева, у различитим климатским и географским условима: максимална брзина на путевима је до 100 km/h, аутономија кретања 800 km, савлађује успон до 60%, бочни нагиб 40%, ров ширине два метра, вертикалну препреку 0,65 m, газ воде дубине 1,5 метра, зид 0,55 метра.

Покреће га снажни дизел мотор типа Cummins ISM 500, снага 500/373 (KS/kW). Мотор остварује велику специфичну снагу од 30 до 17,85 KC/t, зависно од распона масе возила (16,5–28 t). Трансмисија је аутоматска – Allison 4500. Број степена преноса је 5+1, формула погона 8×8, а димензије гума точкова 14.00 R20.

Испитивање вожњом

уз толику масу возило би задржало оптималну покретљивост. Истина, ходни уређај био би више оптерећен, али без бојазни за деградацију функција уређаја.

Погонски систем и покретљивост

Други основни квалитет возила јесте његова висока покретљивост и проходност по испресецаном земљишту, неравним теренима, бројним природним и вештачким препрекама. Тај квалитет обезбеђен је применом снажног, савременог погонског агрегата, четворотактног, шестоцилиндарског, редног профила, једанаестлитарског, дизел мотора са директним убризгавањем горива и турбопрехрањивањем усисног ваздуха, типа Cummins ISM 500, снаге 500KC/373 kW (при 2.100 об./мин.), са воденим хлађењем. Систем за подмазивање је са принудном циркулацијом, хладњаком и зупчастом пумпом. Систем за довод горива је са електричном пумпом, филтером, сепаратором воде и грејачем.

Мотор остварује велику специфичну снагу од 30 – 17,85 КС/т, зависно од распона масе возила (16,5–28 т). Такав распон специфичне снаге задовољава потребе резерве снаге за високом покретљивости и у случају највеће предвиђене масе возила – до 28 тона.

У компактном погонском блоку интегрисан је систем трансмисије са аутоматским мењачем степена преноса, Allison 4500 SP, са пнеуматским мењањем брзина – пет степени предњег и једним степеном задњег хода. Редуктор повећава вучну снагу, пошто се стандардни преносни однос редукују на 0,88 или 1,52, тако да мотор са мање напрезања испоручује потребну снагу за савлађивање изразитих нагиба и препрека. Значајан квалитет преносног механизма јесте и пнеуматски уређај за блокирање диференцијала, тако да за време окретања точкова по различитим подлогама не долази до проклизавања. Такође, уграђен је и пнеуматски уређај за блокирање међуосовинског диференцијала (за кретање напред на другој осовини, а у задњем ходу на трећој).

Битна квалитативна разлика ходног дела „лазара 2” и „лазара 1” јесте уградња независног вешања осовина точкова, помоћу опруга са намотајем, прогресивног типа, у комбинацији са хидрауличним амортизерима на свакој полуосовини (типа Mac Pherson – двокраки троугласти ослонци осовина). Огибљење обезбеђује максимално осовинско оптерећење од 7.000 kg, што подразумева да возило са таквим ходним делом може да буде тешко до 56 т, за чим објективно нема потребе.

Точкови су алуминијумски, дводелни (10×20), са гумама Michelin 14.00 R20 tubeless, широког профила (RUN FLAT: ATR Tyron International). Управљањем преко прве две осовине точкова остварује се заокрет возила

јој вози. Притисак се једноставно и брзо подешава. На точковима постоје и стандардни вентили за упумпавање ваздух споља. Са пнеуматским системом је у спреси и уређај за контролу пнеуматске блокаде диференцијала.

У склопу точкова су пнеуматске диск-кочнице. Помоћна ручна кочница са опругама делује на задња два пара точкова. Уграђен је и анти-блок систем кочења точкова – ABS, који преко шест сензора контролише функцију система. Возач управља возилом преко подесивог волана, уз помоћ хидрауличног серво-уређаја.

Возило може да се превози транспортним авионима и хеликоптерима, без ограничења. Транспортовање железницом могуће је вагонима типа 9 и

Возачев њоклојац и кућола

радијуса 10 метара. Точкови, у случају да буду погођени из стрељачког наоружања, могу да наставе вожњу још неколико десетина километара.

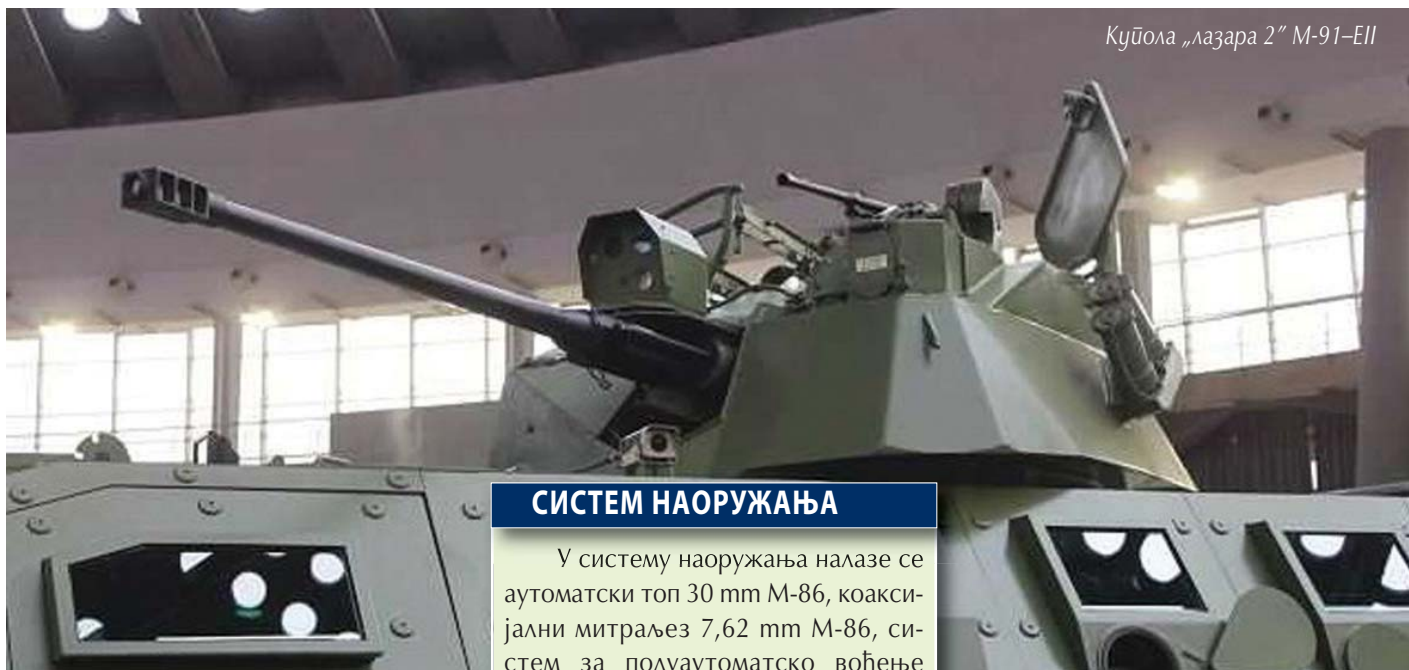
Значајан сегмент ходног уређаја јесте централни систем за регулацију притиска ваздуха у пнеуматцима – CTIS (Central Tyre Inflation System), од 0,19 до 4,8 бара, којим рукује возач са свога места, подешавањем притиска одговарајућој подлози терена по којем се возило креће. Електронским уређајем возач контролише и подешава притисак у четири различита режима рада или у аутоматском режиму подешавања у односу на површину по ко-

10, према стандардима STANAG 2832, III издање, о ограничењима габарита и масе возила која се транспортују железницом. Возило има куке за вучу, подизање и оправке према одговарајућим стандардима STANAG.

Наоружање

У систему наоружања налазе се аутоматски топ 30 mm M-86, коаксијални митраљез 7,62 mm M-86, систем за полуаутоматско вођење ПОР 9M14M-2Т/2Ф „маљутка“, са два усмерача, и аутоматски бацач граната 82 mm M-79 са четири лансера, што

Куќола „лазара 2“ М-91-ЕИ

СИСТЕМ НАОРУЖАЊА

У систему наоружања налазе се аутоматски топ 30 mm М-86, коаксијални митраљез 7,62 mm М-86, систем за полуаутоматско вођење ПОР 9М14М-2Т/2Ф „маљутка“, са два усмерача, и аутоматски бацач граната 82 mm М-79 са четири лансера, што „лазара 2“ чини вишенаменским оклопним возилом (МРАВ).

„лазара 2“ чини вишенаменским оклопним возилом (МРАВ).

Аутоматски топ 30 mm М-86 намењен је за гађање, са места и у покрету, копнених циљева, а и лаких ОБВ, хеликоптера, авиона и других летелица са мањим брзинама. Развијен је на бази руског АК-230, који користи муницију 30x210 милиметара. Са једноструким је храњењем, а опционо са двоструким. Топ функционише коришћењем барутних гасова, са каденцом гађања јединачном и рафалном паљбом, брзином 550-650 мет./мин, на ефикасној даљини против циљева на земљи до 3.300 m, а у ваздуху до 2.500 метара.

У борбеном комплекту има 200 метака (+50 за систем двоструког храњења, опционо), од чега 150 разорних и 50 панцирних. Окидање топа је електрично, а запињање хидраулично (изузетно мануелно). Топ је масе 198 килограма. Канал цеви је хромиран. Топ има елевацију од -7° до $+65^{\circ}$, а хоризонтално поље дејства 360° . На располагању је неколико врста метака: метак са високоексплозивном запаљивом кошуљицом М-68 (HEI), метак М-87 са панцирним пројектилом и волфрам пенетратором (AP/АРС пробија 40 mm RHA оклопа под $90^{\circ}/1.000$ m), метак М-88 са вежбовном чауром (ТР). У развоју је и муниција са програмабилним

пројектилом и субпројектилама типа АВМ/АНЕАD подесна за дејство по летелицама или вођеним ракетама, са бројним субпројектилама (металним куглицама или иглицама), што регулише близински упаљач пројектила, стварајући при експлозији купу или диск од субпројектила испред циља. Такође, финализују се и поткалибарни пројектил са стреластим језгром типа APFSDS.

Коаксијални митраљез М-86 7,62 mm намењен је примарно за дејство по живој сили и ловцима тенкова са РПГ, послугама тешких митраљеза и другим малоразмерним циљевима у слабијим заклонима, транспортним возилима и незаштићеним објектима. Ефикасан домет је 1.000, а крајњи 3.800 метара. У комплекту се налази 2.000 метака 7,62x51 mm, обичних и панцирно-запаљивих, смештених у четири контејнера од по 500 метака. Контејнери се налазе у сандуку за муницију, како би се омогућило формирање реденика и непрекидна функција гађања митраљеза, док се борбени комплет не испразни. Митраљез је монтиран на крову оружане платформе.

Увођење реденика врши нишанија са десне стране ручно, а затим мануелно запиње затварач за увођење првог метка.

Уређај за избацивање димних кутија 82 mm М-79 (скраћено БДК) има 2x2 лансера. Генерише димну завесу у опсегу до 100 m, ширине 100 m у правцу усмереног топа. Може да избаци две или све четири димне кутије у исто време. У резерви су четири димне кутије.

Систем за лансирање и полуаутоматско вођење ПОР типа 9М14-2М (са додатним претпуњењем и кумулативном бојевом главом, пробојности 600 mm оклопа +ЕРО, а новији модели 720 mm +ЕРО), 9М14-2Т са тандем кумулативном бојевом главом (пробојност 800 mm оклопа +ЕРО), и 9М14-2Ф (са осам килограма ТНТ експлозивног пуњења и термобаричним дејством по тврдим објектима). На усмерачима У-10 су две ракете, а две су у резерви. Могу да се користе и ракете 9М14-П1/П1Б1 раније производње. Опционо се рачуна и на савремене ракете 3. генерације – „корнет“ и „барнер“.

Систем за управљање ватром

Савремени интегрисани систем за управљање ватром (СУВ) има неколико

НЕМА АМФИБИЈСКА СВОЈСТВА

Прототип возила „лазар 2”, као и „лазар 1”, није амфибија, што је недостатак о коме треба да се води рачуна, када је реч о лаким борбеним возилима за потребе Војске Србије, јер територија наше државе представља хидроичвор Европе, са више од 1.680 km пловних река и канала, више од 3.500 km непловних речних водотокова, са бројним језерима и рибањацима. Потреба за савладавање водених препрека, у случају зарушавања мостова, из било којих разлога, сигурно може бити присутна у одређеним ситуацијама. Истина, прекомпоновање „лазара 2” у амфибијско возило вероватно би повећало његову цену за 25 одсто. Додуше, више типова најновијих ОБВ точкаша на Западу немају амфибијска својства, посебно уколико су им масе изнад 25 тона.

значајних подсистема: оптоелектронски систем (ОЕС) за ефикасно осматрање и нишањење дању и ноћу, уређај за управљање наоружањем при гађању са места и у покрету, дигитални балистички рачунар и ласерски даљиномер. Сви балистички параметри пројектују се преко видео-процесора на екрану нишанције и командира.

У основи СУВ има два модула: модул нишанције и модул командира, тј. двоструки режим рада, који омогућује командиру да има приоритет у односу на нишанцију, да аутоматски усмерава ОЕС нишанције и оружје, топ и митраљез, и да гађа са свога места. У том случају команде нишанције се аутоматски искључују.

Електрични уређај за навођење куполе и топа/митраљеза (опционо стабилизатор за обе равни) омогућује навођење куполе по азимуту 360°, а топа по вертикали од -7° до +65°, брзином по азимуту 55° у секунди, по елевацији 30° у секунди, а мануелним путем са једним окретом ручице 12° куполе и 5° топа. Гађање је блокирано ако је купола укочена или су отворени поклопци на крову посадног одељења.

Оптоелектронски систем нишанције намењен је за откривање циљева, мерење даљине до циља и нишањење. За дневни канал има телескопску справу (увећање 12 пута и 4 пута, видно поље 80°×60°) са камером CCD TV високе резолуције (широко видно поље 46°, уско 5°). За ноћне услове користи термалну камеру (видно поље 4,60×3,70, таласни опсег 7,5–13,5 μm). Ласерски даљиномер, безбедан за очи, мери даљине до 4.000 метара. Уграђен је и помоћни оптички дневни

канал за нишањење при гађању из топа и митраљеза, у случају отказа електронике. Нишанцијин ОЕС обезбеђује нишанску линију у свим условима и у војњи. Механички повезан је са носачем оруђа, а електронски са сензорима положаја оруђа. Тачност нишањења је испод једног хиљадитог. Тај систем садржи управљачки панел нишанције са мултифункционалним екраном.

Командиран ОЕС омогућава му да може несметано да панорамски осматра околину, у току дана и ноћи, помоћу интегрисаних оптичких и оптоелектронских сензора. Опремљен је дневним каналом са CCD TV камером и оптоелектронским дневно-ноћним термалним каналом са камером. Систем се помера независно од положаја главног оруђа, а опционо може да се стабилизује у обе равни. Има и режим кретања упарен са кретањем оруђа, односно, омогућује поравнавање линије осматрања и линије нишањења, тј. функцију надзора рада нишанције. Када командир преузима функцију нишанције, користи сопствени панел за контролу и командни блок за управљање. Ако је активиран дубл систем, команде нишанције су искључене, а режим рада приказује се на екрану (димензије 10"). У случају отказа електричног навођења, прелази се на мануелни начин.

Централни електронски балистички рачунар интегрисе, контролише и управља целокупним системом наоружања и пратећим уређајима који су од значаја за аутоматско гађање. Централни компјутер је дигитални систем који извршава софтверску примену система за управљање ватром. Има кому-

никацијске интерфејсе преко којих аутоматски преноси податке целокупног система наоружања и пратећих подсистема. Рачунар обезбеђује потребну вероватноћу погађања по задатим захтевима за свако појединачно оруђе. Аутоматски израчунава балистичке алгоритме на основу прикупљених улазних параметара. На основу балистичких прорачуна аутоматски усмерава оруђе. Обезбеђује аутоматску размену података између нишанцијиног и командировог контролног панела и са ОЕС одређивања циља. Истовремено, обезбеђује конекцију са командно-информационим системом КИС преко стандардног система комуникације.

Командно-информациони систем

Уобичајена интернационална ознака С41, односно систем за командовање, контролу, комуницирање, ра-

Уређај за међусобну комуникацију ICD и CCU

чунарску обраду података и обавештавање (извиђање), развијен је за потребе чете оклопних и механизованих састава, а може да се примењује и у здруженим саставима других родова војске до нивоа батаљона. „Југоимпорт – СДПР” ушао је у развој командно-информационог система (КИС) у оквиру модернизације тенка М-84АБ1, а први пут је успешно демонстриран 2005. године.

Командно-информациони систем обезбеђује информатичко-техничку подршку у планирању и извођењу борбених активности. Интегрисан је са уређајима за комуникацију у VHF опсегу, преко којих се обавља не само

пренос података, већ и елементи интероперабилности, који омогућују размену података преко различитих уређаја за комуникације (Jaguar, THALES ili HARRIS).

КИС омогућава аутоматску размену података о положају непријатеља и борбених возила, а и типичне поруке за разне борбене ситуације. Такође, на захтев претпостављеног, саопштава податке о нивоу залиха муниције и горива за свако борбено возило, бројно стање расположивих чланова посаде, техничку исправност возила и његову оперативну спремност...

Апликације КИС-а могу да се користе у два режима рада: режим планирања и борбени режим. Сlike се приказују у два мода: приказ 2D – на равни и 3D – приказ у простору.

КИС садржи уређај за позиционирање и оријентацију возила (УПОВ) на бази GPS система. Уређај омогућава навигацију и позиционирање у свим временским, теренским и борбеним условима. База података у КИС-у има симболе и графички дисплеј, који приказује дигитални облик терена и оперативних ситуација борбених возила чете на електронској мапи.

Возачев систем осматрања и навигације

Возачев оптоелектронски (ОЕ) систем обезбеђује побољшану видљивост и прегледност околине возила,

тако што приказује слику терена испред, иза и са страна возила. За то су му на располагању: три широкоугаона перископа испред, за дневну светлост; панорамска термовизијска камера за осматрање испред возила; панорамска CCD TV камера за дневну светлост, монтирана на предњој страни, а отпорна на вибрације према MIL STD 810G и удар $500G \pm 50$; термовизијска нехлађена камера на предњој страни, са видним пољем $36^\circ \times 27^\circ$, таласног опсега 8–14 μm ; инфрацрвена дневно-ноћна камера (CCD IR), монтирана на задњој страни возила (видно поље 52°); две бочне дневне камере монтиране на крову, десно и лево; видео-контролна јединица и јединица за приказ слике на дисплеју са три канала за видео приказ. На тај начин осигурава се боља видљивост непосредног окружења возила и повећава безбедност дању и ноћу. Возач располаже са два LCD монитора за приказ видеослике и дисплеј LCD, за приказ ауто-теста стања возила.

Возачев подсистем за навигацију састоји се од ојачаног PDA рачунара, опремљеног GPS пријемником и софтвером за навигацију. Систем приказује позицију возила на дигиталној мапи, прорачун удаљености до задатог циља кретања, положај различитих топографских објеката, опције увеличавања или удаљавања слике (zoom-in/out) и положај сопствених и противничких снага.

Специјални уређаји

У „лазару 2” инсталирани су бројни специјални уређаји у склопу основних делова возила. Поред наведених, постоје и: високофреквентни радио-уређај (30-88 MHz) са централном јединицом у возилу за интерну комуникацију и везе са потчињеним и претпостављеним, затим систем вентилације (пројектован у складу са MIL-STD-1472), који обезбеђује вентилацију ваздуха у посадном простору, у висини глава чланова посаде (25 m^3/h по једном члану и брзину струјања мању од 0,15 m/s), па систем НХБ колективне заштите посаде, те систем за климатизацију и грејање посаде (тип Chiler, фреон, вода, ваздух) са електронском контролном јединицом и компресором R 134a (опционо може да се угради и тзв. сплит систем, тј. индивидуална климатизација за сваког члана посаде).

Поред тога, садржи и јединицу за грејање – додатну (капацитет грејања 23 kW) и уређај за аутоматску детекцију и гашење пожара, који аутономно реагује на појаву пожара у моторно-трансмисионом одељењу. Има и чекрк са витлом, сајлом (60 m) и кукама за самоизвлачење или извлачење других возила, те електроуређај напона од 24 V, који садржи више делова којима се обезбеђује функционисање појединачних подсистема и рад посаде у дневним и ноћним условима.

У даљем развоју фамилије возила „лазар 2” предвиђа се неколико наменских верзија, осим основних – ОТ/БВП, са више комбинација наоружања: самоходно артиљеријско оруђе већег калибра, платформа за ракетне системе и логистичка возила.

Како је „лазар 2” навршио своју прву годину, надамо се да ће и његов пласман на иностраном тржишту бити успешан. Било би још боље када би и Војска Србије примила у 2015. години макар једну чету тих возила (уколико буде усвојена нулта серија). То би сигурно окрепило наду наше војске да, коначно, њена оклопна возила буду млађа од већине официра, што, нажалост, данас није случај. ■

Милосав Ц. ЋОРЂЕВИЋ

ским пуњачем за нови топ, високих перформанси, калибра 135 mm, означен као FST-3 (Future Soviet Tank – 3).

Американци су најављивали свеобухватни пројекат, који би резултовао тенком са топом 140 mm и аутоматским пуњачем, те погонским блоком напред, борбено возило

пешадије и читав низ тешких возила заснованих на заједничким компонентама под ознаком Block 3. Немци су своје тенкове Leopard 1 и делимично 2 намеравали да замене новим Leopard 3, такође са топом 140 mm и аутоматским пуњачем, који би требало да постане следећи стандардни НАТО тенковски топ.

Тенкове будућности су развијале и неутралне земље, попут Шведске и Швајцарске, а парадоксално је да су управо њихови оклопњаци били можда и најнапреднији и најближи серијској производњи, а уједно и најскупљи, због ограниченог обима производње. Шведска је развијала тенк Strv-2000, круну серије прототипова, који су годинама привлачили пажњу светске јавности: из серијског бескупног Strv-105 развијени су подједнако екзотични UDES-11, 17, 19 и XX-20. Strv-2000 је имао, такође, погонски блок напред и занимљиво решење са два топа, главним од 140 mm, који је испаливао само поткалибарну муницију и други, спрегнути 40 mm за дејство по циљевима у ваздуху и за подршку при дејству по циљевима на земљи.

Швајцарски NKPz је по мишљењу многих имао идеални распоред унутрашњих компоненти, са мотором напред, куполом у средини и аутомат-

ВИЗИЈА ИЗ ПРЕСТОНИЦЕ ТЕНКОВА

Иако последњих месеци Украјина привлачи пажњу неким другим дешавањима, ово је прилика да се то исправи. Након руског тенка „армата“, који је привукао доста пажње јавности, то свакако заслужује још један тенк, из суседне Украјине. Такође, интересантно је да нови концепт долази из конструкционог бироа КМДБ или украјински – ХКМБ, оног из кога је потекао, по многим, најбољи тенк Другог светског рата, легендарни Т-34.

Позне осамдесете године прошлог века представљале су прави „рај“ за љубитеље тенкова. У то време ницали су на све стране пројекти тенкова будућности са бројним револуционарним решењима у практично свим аспектима. Наравно, предњачиле су

тадашње суперсиле, али ни друге земље нису много заостајале. Тајновити Совјети нису о томе много причали, али су зато у њихово име говорили сви остали, увек у страху, пре свега од бројнијих источних тенкова. Тако је најављиван нови тенк са екстерном уградњом топа опремљен штитом и аутомат-

ским пуњачем у задњем делу трупа и могућношћу попуне топа у свим положајима, при чему је сва муниција била у аутоматском пуњачу, потпуно одвојена од посаде.

Свим тим пројектима дошао је крај након пада тензија и распадом Варшавског уговора, односно СССР-а. Будућност тенкова уместо пута револуције, кренула је еволуцијом. Данас су готово сви хладноратовски модели и даље у употреби, али наравно, са знатно унапређеним подсистемима. Системи за управљање ватром (СУВ) знатно су побољшани применом термалних нишана за нишанцију и командира (најчешће панорамски), оклоп је унапређен применом ефикаснијих материјала и експлозивно-реактивних оклопа (ЕРО), а уведена је нова, знатно ефикаснија муниција и у погледу поткалибарних и мултифункционалних пројектила. Коначно, остварен је значајан напредак на пољу активних система одбране.

Међутим, неке ствари се нису промениле, а то је основна архитектура тенкова, са свим предностима и недостацима појединих модела. Примера ради, највећи број тенкова на западу и даље нема аутоматски пуњач (осим Француза), док на истоку, односно руски тенкови, још немају домаће термалне нишане (купује их од Француза), па чак ни задовољавајуће системе за климатизацију за употребу у врелим климатским условима (Индија). Ипак, упркос слабијим финансијским приликама, Русија и Украјина су прве приказале своје виђење тенка будућности. Русија је показала концепт „армата“, а Украјина FMBT (Futuristic Main Battle Tank – футуристички главни борбени тенк). О концепту „армата“ било је речи у „Арсеналу“, а сада представљамо украјински FMBT.

Серија из Харкова

Тенк FMBT дело је стручњака конструкционог бироа ХКМБ (Харківське Конструкторське Бюро з Машинобу-

дування ім. О.О. Морозова), познатог према конструкцији низа врло важних тенкова током ере СССР-а: Т-34, Т-54 и Т-64, а учествовао је и у развоју варијанте Т-80УД са дизел-мотором. Касније, када је дошло до распада СССР-а и добијања независности, Украјина је сасвим разумљиво тежила да се ослони на сопствене снаге, тако да су светлост дана угледале унапређене варијанте тенка Т-80УД, под новом ознаком Т-84, а касније и читаве серије тенкова Т-84У, Т-84 „оплот“, Т-84-120 „јатаган“ и Т-84 „оплот-М“. При томе, јасно је њихово извозно опредељење, тако да је Т-84-120 добио топ по западном стандарду, а уложен је и велик напор да се избегну проблеми и недостаци источних хладноратовских тенкова. Од Т-84 „оплот“, уграђује се аутоматски пуњач контејнерског типа у нишу куполе, уместо карусел-типа испод куполе, чиме се муниција потпуно одваја од посаде.

Велика пажња посвећује се повећању степена заштите уградњом куполе добијене заваривањем, уместо инфериорне ливене и то такође од тенка „оплот“. Коначно, још једна специфичност јесте уградња најсавременијег и по многима најефикаснијег типа ЕРО на свету – „нож“, односно комплета „дуплет“. Већина подсистема домаће је конструкције и производње, што је реткост у свету.

Основна концепција и погон

Укратко речено, унутрашњи распоред концепта FMBT најприближније

одговара америчком Block 3, а у одређеној мери и шведском Strv-2000, са изузетком примене дубиозног спрегнутог топа 40 mm, који није имао практичан значај. Дакле, погонско одељење је напред, а борбено позади. Купола је постављена више према задњем делу него што је случај код већине данашњих тенкова, код којих је приближно на средини тела тенка. Занимљиво је да су сва три члана посаде (командир, нишанција и возач) унутар трупа тенка, али им је распоред неконвенционалан. Према објављеним подацима, командир је унутар корпе куполе, али испод нивоа крова трупа (испод котрљаче куполе). Нишанција је испред корпе куполе, а иза погонског одељења с десне стране, док је возач лево, поред нишанције. Сваки члан посаде има кровни отвор, али је командиров на крову куполе, док су отвори возача и нишанције на крову трупа.

Погонски блок се налази напред, слично као код израелског тенка Merkava, чиме се у одређеној мери повећава степен заштите посаде са чела. Наиме, након евентуалног пробијања чеоног оклопа, пројектил даље мора да прође кроз мотор и трансмисију. Тешко је проценити колико се заштите додаје на постојећи оклоп, али неке процене говоре да се бројке крећу у границама 100 до 400, евентуално 500 милиметара. При томе се мања бројка односи на заштиту од поткалибарних пројектила (APFSDS), који су и главно противоклопно средство савремених

На крову куполе с леве стране се налази панорамска сиврава командира

тенкова, док се друга односи на кумулативну муницију (HEAT).

Поред самог „материјала“, који се налази на путу пројектила (блок мотора, клипови, замајац, кућиште трансмисије, зупчаници, вратила и др.), велик значај има и простор, који има већи утицај на смањење пробојности кумулативног млаза кроз механизам дефокусирања, него на индукцију са војних напона у поткалибарном пројектилу.

С друге стране, уградња погонског блока напред, ставља пред конструкторе и низ проблема. Први су димензије, пре свега мотора, тј. његова висина, која утиче на повећање висине трупа, уколико се уграђују класични турбо-дизел мотори. Ту наступа један од адута украјинске тенковске индустрије – индустрија мотора. Наиме, тенкови Т-64 су у време интензивне оперативне употребе у СССР-у били прилично непопуларни код посада, нарочито возача, због специфичног начина војње и проблема са поузданошћу. То је разумљиво, с обзиром на то да су тенкови имали потпуно нов тип тенковског мотора са супротстављеним клиповима и заједничким простором за сагоревање (у почетку пет, а по-

СПЕЦИЈАЛИТЕТ

Украјински „специјалитет“ јесте уградња врло ефикасних типова ЕРО „нож“. Он је толико ефикасан да су се за њега заинтересовали и Американци, који су откупили неколико комплета за потребе тестирања. „Дуплет“ или „нож-2“ нова је варијанта ЕРО „нож“, при чему се три модула „нож“ постављају један на други са међусобним размацима у јединствен блок ЕРО, који се поставља на чело куполе. За Те ЕРО се тврди да су 1,5–2,5 пута ефикаснији од најбољих конкурената, при чему се вероватно мисли на руске ЕРО, као што је „контакт 5“.

сле шест цилиндара и двоструко више клипова), који је захтевао да возач све време одржава релативно велик број обртаја, за разлику од претходних тенковских четворотактних дизел-мотора класичне конфигурације, веће радне запремине (39 наспрам 13 и 16 л).

Нови мотори донели су изванредну компактност, која је обезбеђена због хоризонталног распореда цилиндара, пре свега у погледу висине. Примера ради, вишегориви мотор ознаке 5ТДФ, снаге 700 КС имао је висину од свега 581 mm (дужина 1.413 и ширина 955 mm). Данашњи актуелни мотори 6ТД-2 и 6ТД-3, снаге 1.200 и 1.400 КС, имају димензије: 1.602×955×581 mm, а најснажнији мотор, ознаке 6ТД-5, снаге 1.800 КС, има димензије: 2.100×1.105×606 mm, што га чини једним од најкомпактнијих тенковских мотора на свету. Без сумње, висина му је најмања на свету и идеалан је за уградњу напред.

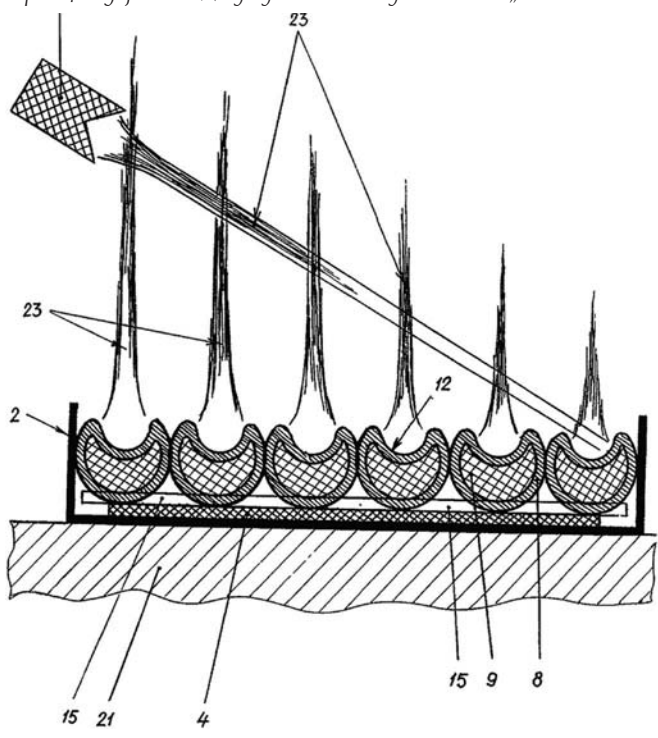
Током експлоатације тенкова Т-64, забележени су бројни проблеми с прегревањем, који су решавани дуго времена. Није познато да ли су до краја решени, али без икакве сумње, данашње варијанте су неупоредиво поузданије него оне прве. Коначно, ти тенковски мотори (6ТД-2) употребљавају се на пакистанским тенковима Al Khalid, а, бар до сада, о проблему с прегревањем није било речи.

Треба напоменути да су горе наведене димензије без хладњака, што нас доводи до другог проблема с предњом уградњом. Наиме, познато је да сваки отвор представља балистички прозор, односно ослабљено место, што је нарочито критично напред. Због тога, конструктори прибегавају различитим решењима. Израелци на тенковима Merkava постављају хладњак, односно отвор за усисавање ваздуха бочно, иза масивних решетки и највероватније, иза вишеструких оклопних плоча. Пољаци на свом демонстратору PL-01, такође с мотором постављеним напред, одводе црева за хлађење позади, поред задњег улаза/излаза за посаду, где се налази хладњак. Које је решење примењено на украјинском концепту није јасно, али, бар према објављеним подацима и шематским приказима, тренутно је „пољска“ варијанта најизвеснија.

Још један проблем јесте одржавање, односно замена мотора. Код предње уградње, потребно је решити проблем масивног чеоног оклопа. Израелци су на тенку Merkava применили решење с мањим отвором у предњој косој чеоној плочи, који се користи за редовно одржавање, док се замена погонског блока одвија уклањањем комплетне чеоне секције трупа тенка. Биће интересантно видети које су решење Украјинци применили, али је јасно да на крову, иза чеоног оклопа постоји релативно велик отвор. Да ли ће у пракси бити реално да се целокупни погонски блог замени кроз овај отвор, остаје да се види.

Када је реч о трансмисији, упркос савременим трендовима у употреби

Принцип дејства 2Д кумулативних пуњења ЕРО „нож“

Пресек ЕРО „дүйлеш” са четири модула „нож” на куполи тенка „ојлош-М”

хидродинамичких трансмисија, Украјинци по свему судећи остају верни планетарним мењачима, али аутоматског типа, са седам брзина напред и пет у назад, сличних карактеристика као и код тенкова серије Т-84. Такве трансмисије одликују се, пре свега, компактношћу, што је при уградњи погонског блока напред од великог значаја. Релативно велика снага мотора обезбеђиваће, према проценама, брзину на добром путу до 100 km/h, а у теренској возњи до 65 km/h, вероватно уз могућност гађања у покрету.

Тенк FMBT имаће и помоћни мотор типа EA-10У, снаге 14 КС, који обезбеђује неометано снабдевање електричном енергијом тенка у одбрамбеном положају, у месту, без паљења главног мотора, утрошка веће количине горива и са задржавањем акустичног и инфрацрвеног одраза на релативно ниском нивоу.

Око возила се налазе четири термалне камере, које обезбеђују потпуно покривање простора око тенка: једна је оријентисана према напред, друга уназад, а по једна је окренута према сваком боку.

Заштита

Пасивна заштита FMBT биће највероватније у складу са расположивим компонентама, тј. материјалима, који

су присутни на претходним украјинским тенковима. Наиме, избор материјала одређено време зависио је од Русије, јер је само мањи број тенкова Т-84 са ливеном куполом имао уобичајене заштитне керамичке модуле – инсерте на челу куполе. Украјинци су ту зависност успешно решили ослонцем на властите снаге. Прво, заменили су сада релативно скупу увозну керамику јефтиним комбинацијом више узастопних слојева челик-гума-челик са међупросторима (неексплозивни реактивни оклоп – НЕРО). Иако, према неким индикацијама, керамика, а нарочито последња генерација нано-керамике, има предности у балистичкој отпорности у

односу на НЕРО оклоп, њена цена је знатно виша. То добро знају и сами Руси, тако да су и они прешли на НЕРО оклоп на последњим серијама својих тенкова Т-90А/АМ са завареном куполом, мада према неким подацима, ови оклопи егзистирају још од варијанте тенка Т-72Б из осамдесетих година прошлог века.

То нас води до следеће карактеристике која ће готово сигурно бити примењена на FMBT – заварене куполе. Наиме, заварена конструкција куполе има одређене предности над ливеном: могућност примене балистички супер-иорних плоча ваљаног панцирног челика, а равна конфигурација поједностављује уградњу и замену оштећеног међуслоја.

Украјински „специјалитет” јесте уградња врло ефикасних типова ЕРО, чиме се знатно смањује пробојност поткалибарних и кумулативних пројектила. Украјинци су пре неколико година запањили свет приказивањем ЕРО „нож”, који се ослањао на потпуно нови принцип дејства. Док се класични ЕРО, у основи, састоји од две челичне плоче између којих је експлозив, „нож” користи димензионална кумулативна пуњења, која својом детонацијом стварају пљоснати кумулативни млаз, који пресеца надлазећи пројектил: исеца се пенетратор поткалибарног пројектила или кумулативни млаз, односно, постоји могућност да се потпуно разори тело кумулативног про-

Касете ЕРО „нож” и индивидуални 2Д кумулативни елементи

јектила и тиме драстично смањи или потпуно елиминира ефекат дејства.

„Нож” је уграђен на модернизовани тенк Т-64БМ „булат” (76 примерака у украјинској армији), док је „дуплет” уграђен на тенк „оплот-М” (10 у Украјини, 49 су поручили Тајланђани).

Други украјински „специјалитет” јесте активни систем заштите „заслон”. Он је ефикасан и против кумулативних и поткалибарних пројектила, што је упркос релативно великом броју и оперативних, прототипских и концептуалних решења система активне заштите у свету, релативно ретко.

Систем „заслон”, пре свега, одликује изванредна компактност, што није случај са руским системима „дрозд” и „арена”. При употреби тих руских система, на заштићеном возилу нема простора за ЕРО, док је то са „заслоном” могуће. Како „дрозд” и „арена” не пружају заштиту од поткалибарних пројектила (код „арене” је ограничење брзине пројектила до 700 m/s), а ЕРО није присутан, тенк нема додатну заштиту од такве муниције, која је основни тип муниције на противничким тенковима за уништавање других тенкова. Истина, „заслон” у актуелној варијанти има могућност пресретања поткалибарних пројектила брзине само до 1.200 m/s, па је реално очекивати да би будући тенк FMBT могао да добије унапређену варијанту, која би имала повећану минималну брзину пр-

ојектила против којих може да дејствује. За ефикасну заштиту од новијих пројектила, вредност са 1.200 m/s треба ло би повећати бар на 1.500 m/s.

За разлику од руских система, који користе пројектиле који се лансирају према претњи, украјински имају цилиндричне муницијске контејнере, који се извлаче из стандардних модула и својим латералним парчадним дејством разарају, оштећују или ремете путању надлазећих пројектила. Распоредом модула може да се постигне потпуна заштита око возила: за сада је приказана варијанта се шест стандардних модула, сваки са по две цилиндричне муницијске касете, распоређених на следећи начин: по једна на предњем и задњем делу, а по две са сваке стране тела тенка. Унутар једног стандардног модула налазе се два цилиндрична контејнера, између којих је радар, који открива надлазеће пројектиле. Контролни модул је унутар возила и користи га један члан посаде, који укључује, искључује и надгледа тај аутономни активни систем заштите.

ЕРО „нож”, „дуплет” и „заслон” производ су фирме „Микротек” из Кијева. Коначно, присутан је и систем активне заштите (типа „soft kill”, дакле, за ометање, а не разарање надлазећег пројектила) „варта”. Реч је о систему који користи четири сензора за упозоравање посаде од ласерског озрачивања и не само то, већ и за одређивање приближног положаја извора ласерског зрачења. Има и могућност да се у правцу активаног сензора за ласерско озрачење испале димне кутије, чиме се блокира ласерски зрак и доведе у питање навођење пројектила. Постоје и два инфрацрвена и електрооптичка рефлектора/ометача, који емитују кодирани импулсе за збуњивање и ремећење навођења противоклопних вођених ракета. Све у свему, систем „варта” је, према намени и карактеристикама, врло сличан руској „штори”, присутној на већини њихових савремених тенкова.

На FMBT биће уграђен и систем за превремену активацију минско-експлозивних средстава, укључујући и им-

провизоване експлозивне направе типа „гарант”. Систем се заснива на снажним емитерима радио-фреквенција у опсегу 20–20.000 MHz, који покривају, како произвођач тврди (Микротек), све фреквенције за активирање мина, које могу оштетити или уништити тенк. Систем је релативно једноставан и компактан (358×358×117 mm без антене), има снагу 220 W, а тврди се да емисије немају штетан утицај на здравље посаде и околних војника и цивила. Сваки FMBT требало би да има три антене (БПРА-1, БПРА-2 и БПРА-3), постављене изнад нише куполе. Радио-уређаји су у опсезима VHF и UHF, типа P-030Y и P-1150.

На тенку ће бити и систем за климатизацију СК-4.5, односно нуклеарно-хемијско-биолошку заштиту. Коначно, још једна карактеристика јесте нов примопредајни систем за детекцију и класификацију евентуалне претње „свој – туђ” (IFF) типа „парол-М”.

Ватрена моћ

Тенк FMBT има глаткоцевни топ класичне концепције, калибра 125 mm, под називом „витјаз”. Балистички, тај топ једнак је руским топовима серије 2А46, познатим с низа тенкова из совјетске ере и неколико иностраних, укључујући и домаћи М84. Разликују се према муницији.

Према неким подацима, тај топ има поткалибарни пројектил пробојности 380 mm стандардног панцирног челика под углом 60° у односу на хоризонталу на даљини од два километра (приближно 760 mm на два километра), што га доводи на ниво западних топова 120 mm са поткалибарним пројектилима М829А3. С обзиром на пробојност, није нереално очекивати да је реч о муницији с толиком дужином пенетратора (већом од 700 mm), да ју је немогуће поставити у аутоматски пуњач постојећих руских тенкова Т-72/80/90. Наиме, Украјинци већ неколико година имају развијен аутоматски пуњач постављен у ниши, сличан пуњачима француских тенкова Leclerc, јапанских Туре-90 и јужнокорејских К2.

Компоненте система активне заштите „заслон”

Пројекти су у хоризонталном положају, у ланчастом транспортеру и посредством серво-мотора се доводе иза затварача топа, након чега се убацују у лежиште метка у цеви. На FMBT је уграђен такав тип аутоматског пуњача са 16 метака. Иако није познат укупни борбени комплет, реално је очекивати да се остатак до око 40 метака, уобичајени за данашње тенкове, налази у задњем делу трупа, потпуно одвојени од посаде.

Поред те нове муниције, FMBT ће, као и остали украјински тенкови, имати могућност испаливања старије муниције, које вероватно још има у релативно великом броју у складиштима. Друга опција јесте топ потпуно новог калибра, 140 mm под називом „багира“, чије су перформансе још импресивније.

Противоклојна вођена ракета „комбат“, калибра 125 mm (лево), и „конус“ 120 mm за шойове по НАТО стандарду (десно)

Поред поткалибарне муниције, у употреби је и разорна, кумулативна и ракетна (противоклопна вођена ракета – ПОВР). Систем ПОВР је ТАКО-621, са ракетом „комбат“, која се наводи по ласерском снопу, домета у распону од 100 до 5.000 метара. Тај систем већ је оперативан на украјинским тенковима и према тврдњама произвођача, пробојност је до 750 mm челика иза ЕРО. Поред дејства по противничким оклопним возилима, систем је употребљив и против споролетећих или лебдећих хеликоптера. У случају употребе топа 140 mm „багира“, вероватно ће бити развијена увећана варијанта ракете. Пробојност нове ракете могла би да достигне више од 850 mm панцирног челика иза ЕРО. Тај ракетни систем производи се у компанији „Артем“ из Кијева.

Систем за управљање ватром омогућиће гађање циљева до даљина од око 5.000 m, с вероватноћом погађања од 100 одсто, што је без сумње претерано, јер је вероватноћа погађања ракетом „комба“ око 80 одсто на највећем домету.

Кључни сензори, командирова панорамска справа (ПНК-6) и нишанцијин нишан („буран“ са француском камером Katrin) су термалног типа. Стабилизатор је 2E42M, а балистички компјутер ТИУС-ВМ. Референтни систем за цев топа је СУИТ-1.

На крову концепта тенка FMBT налази се тешки митраљез, НСВ, калибра 12,7 mm, који је у даљински управљаној борбеној станици, са десне стране куполе, супротно у односу на отвор командира. Данас тај кровни митраљез има нешто другачију улогу у односу на традиционалну. Наиме, он дејствује по неоклопљеним, споролетећим хеликоптерима (уз ракете „комбат“), а не треба заборавити ни могућност дејства по неоклопљеним циљевима на које није рентабилно потрошити тенковски пројектил, укључујући и пешадију на великим дometима, изван опсега митраљеза калибра 7,62 милиметара.

Без сумње, тенк ће имати и спрегнути митраљез, као стандардно средство борбе. Стандардни спрегнути ми-

ТОП БАГИРА

Топ потпуно новог калибра, 140 mm, чији је назив „багира“, има импресивније перформансе: пробојност износи око 450 mm стандардног панцирног челика под углом од 60° у односу на хоризонталу на удаљености два километра (око 900 mm на два километра)! Такве одлике су веће од било ког познатог руског или серијски произвођеног система топ-муниција на западу. Интересантно је да је „багира“, према до сада приказаном, једноставно увећана варијанта топа „витјаз“.

траљез варијанта је пешадијског ПКМ под ознаком ПКТ калибра 7,62 mm, али са деблоом цеви, способном за испаливање дужих рафала без прегревања.

Реалност, пре свега

Упркос зрелим технолошким решењима, од којих је добар део већ оперативан на различитим тенковима, односно њиховим прототиповима, треба рећи да је FMBT, ипак, иза концепта „армата“ према евентуалном тренутку увођења у оперативну употребу. За то нису криви конструктори, већ као и обично политичари, који би требало да обезбеде стабилност и климу за успешан развој и пословање привреде једне земље. Криза у Украјини, бар како тренутно стоје ствари, још није решена, а када ће и какав бити исход, тешко је предвидети.

Уколико FMBT и нарочито „армата“ буду уведени у употребу, било у садашњем, било у неком другом облику, то ће представљати вероватно сигнал и западним земљама да покрену своју наменску индустрију ка новим пројектима тенкова будућности. На срећу, ипак, највероватније не због трке у наоружању, већ за светско тржиште. Тако ће еволуција у развоју можда прећи у револуцију. Додуше, са око четврт века закашњења. ■

Др Себастиан БАЛОШ

ВИРТУЕЛНО БОЈИШТЕ

Измењена реалност, као технички дигитални систем, знатно мења начин на који се информације представљају војнику на бојишту. Висока резолуција графичких приказа обезбеђује релевантне, критичне информације за актуелни контекст збивања у окружењу корисника, чиме он има одличан преглед ситуације. То му омогућује да се брзо и квалитетно информише, како би донео најбољу одлуку о свом деловању.

Много времена употребљено је за испитивање функционисања система, коришћење реалних информација и „дух-података“, како би систем испуњавао оба споменута услова – да приказује податке о променама у реалном времену и да омогу-

ћи коришћење информација о протеклим променама помоћу тзв. дух-обавештења (темпорари фајлова). Проблем закаснелих информација (дух-података) из других мрежа и система за даљинско управљање успешно је решен, односно, поједностављени су тип и врста информација које ће се ди-

стрибуирати кроз мрежу. Систем није конципиран само тако да преноси информације у слојевима, већ да се сви подаци могу преносити кроз све слојеве података. Чак и када систем није у могућности да ажурира промене из периферних система мреже, односно да их дистрибуира у реалном времену свим корисницима мрежа, подаци о протеклим временским појавама остају у периферним системима.

Менаџер података

Важну особину овог система чини способност да он одлучује који објекти ће бити дистрибуирани, на који начин и у ком облику. Наравно, за то су се побринули врсни програмери, који су у ту сврху пројектовали одговарајући „менаџер података“ (управљачки програм) назван KopMap (Connection Manager). KopMap је, у ствари, серијска конзола за управљање програмом, која подржава већи број уређаја и корисника. У мрежи је омогућено да, приликом конектовања рачунара, корисник види који су му објекти (и подаци о њима) на располагању. То се постиже везом између менаџера и базе података. KopMap зна на ком рачунару се налази сваки мастер података и његови дух-подаци, односно како је конципирана мрежа за препознавање окружења. Тако KopMap зна како да усмерава облачиће са подацима према о сваком објекту, у односу на сваки ентитет у окружењу.

Програм за управљање је интерактиван и преко конзоле KopMap могу се додати произвољна правила по којима се усмеравају информације (барови) ка покретним објектима. То значи да корисник може уоченим покретним објектима придружити нове информације, које се могу пренети кроз целу мрежу. На пример, осматрач може за одређени покретни циљ унети податке, које могу користити остали делови борбеног распореда – од артиљерије за подршку до авијације. На сличан начин војници у Авганистану и Ираку снимају објекте и положаје талибана мобилним телефонима, шаљу податке у осматрачку мрежу и омогу-

Систем BARS (2)

ћавају брз преглед тактичке ситуације на месту сукоба.

Показало се да је конзола KopMap прави погодак, јер омогућује комуникацију између појединачних корисника, размену и допуну података о тактичким циљевима, при чему се елиминише сувишан и непотребан мрежни саобраћај.

За слање података у мрежу постоји програм који се зове „механизам дистрибуције“ састављен од три ентитета објекта. Сваки објекат је у фокусу, који је у облику круга, док око њега постоји „аура“ (ореол) у облику испрекиданог круга. Везу међу ентитетима одржава KopMap, што је приказано стрелицама. Фокуси објекта могу да се преклапају, а сваки ентитет садржи копију дух-података другог ентитета. Стрелице показују везе које се користе за ажурирање података, односно положаја, времена и садржаја, уколико је реч о покретним ентитетима. Постоје и стелт-ентитети, односно приказ положаја корисника, који прима копије посматраних објекта (уобичајено је да су по два објекта увек у фокусу, плус трећи објекат приказује положај корисника, ради лакше оријентације у односу на окружење и приказане податке).

С обзиром на то да је реч о симулатору за увежбавање, положај и промене на ентитетима могу да се симулирају и све информације постоје у базама података, које су повезане преко KopMap конзоле. Кад је реч о људима, уграђен је и софтвер за препознавање лица, тако да се може утврдити које особе комуницирају међу собом. Наравно, дигитални снимци лица морају се налазити у бази података. KopMap може да утврди чак и ко је власник ког мобилног уређаја и њему доставља податке о најближем окружењу (зградама, улицама и метро-станицама на пример), док се подаци о даљем окружењу могу добити на захтев.

Ако се корисник креће кроз насељено место подаци о објектима се мењају у складу са брзином кретања док

колективни описи остају у фокусу. Све промене о покретима корисника остају уписане у базу података.

Информациони филтер

Програмски је разрешен и проблем гужве на улицама, како дисплеј корисника не би био претрпан подацима и облачићима и како се они не би приказивали један преко другог. То је решено преко „информационог филтера“. Тај филтер одлучује које информације ће се приказати, а које су доступ-

Бојиште измењене стварности

не на захтев. У суштини, систем BARS показује све информације о животној средини, које су записане у бази података, али их интелигентни филтер, на рачунару корисника редуцира на нај-

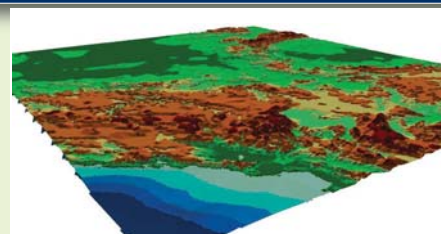
Пријем података на ајфону

битније. Филтер је програмиран тако да изабере информације које имају највиши приоритет, а у аури ентитета могу се добити и остале информације које затражи сам корисник (тако што корисник постави иконицу миша на ауру објекта означену исцртаним кругом).

Коришћење миша и адекватних помоћних додатака омогућено је на више начина. Један је помоћу виртуелних рукавица, други померањем прста по интерактивном екрану, помоћу трејкбола (куглице на лаптопу) или покретима руке у виртуелном простору, према иконицама или облачићима, на сличан начин као код конзоле за играње Икс-бокс (X-Box). Могуће је да корисник позове виртуелну тастатуру да се појави у видном пољу и њоме куца текст, покреће курсор и

РАДНА КАРТА

Многи официри су на вежбама, а и у стварним борбеним ситуацијама, које су се, нажалост од 1991. године, одвијале на нашим просторима водили радну карту. На њој су, на папирићима били налепљени обавештајни подаци о противнику и друге бројне информације од значаја за реализацију борбеног задатка. Крајем деведесетих година прошлог века покушано је да се у неким јединицама тадашње ЈНА уведе коришћење дигиталне војне карте, коју је израдио Војногеографски институт. Конципиран је пројекат МАИСКО (Мобилни аутоматски информациони систем за командовање и управљање борбеним дејствима), који је омогућавао цртање по графичкој карти на екрану преносног рачунара. У одговарајућим управама уједно је начињен компјутерски програм који је омогућавао цртање по дигиталној карти. Сви подаци, нацртани на таквој карти, преношени су електронски кроз мрежу командовања и управљања, и приказивани у оперативном центру ГШ ЈНА.

Дигитални модел висина Војногеографског института

Холограмски приказ војника

управља опцијама за повећавање или смањивање прегледа (зумирање). Све зависи од навика корисника и развијености помоћних алата.

Систем омогућује да корисник може сам да изабере режим филтрирања који му је потребан, што зависи од његовог задатка и циља који треба да постигне. Постоје режими филтрирања као што су: невидљиво кретање (stealth), извиђање (reconnaissance), путања (route) и напад (attack). Тако, на пример, режим за путању показује кориснику положаје непријатељских и властитих снага, његово одредиште, опасне деонице на путу, зона за потенцијални напад или заседу. Корисник је у стању да одлучи да повећа или смањи значај појединих објеката.

Када се филтрирају подаци према изабраном режиму процес се обавља у фазама. У првој фази, сви објекти који су од критичног значаја за корисника приказани су у сваком тренутку. Објекти у овој категорији су рељеф, стране света, непријатељске снаге и опасне зоне као што су минска поља. Све објекте, изабране од овог филтера, програм ће послати директно у графички систем и приказати кориснику.

У другој фази приказују се објекти који су важни за задатак корисника. На пример, путања кроз саобраћајнице према именима значајних улица и зграда. Међутим, приказују се и из-

виђачки летови хеликоптера и беспилотних летелица. Значај сваког објекта описан је, такође, у бази података.

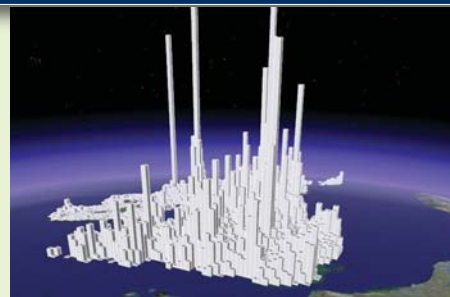
Хеуристички систем заснован је на америчком „Војном упутства за рад у градском окружењу“, чиме су одређене и стандардизоване информације за сваки објекат. Услед сложености борбених активности, да би се избегла комплексност система, користе се вишедимензионални вектори. При томе, једна компонента података за објекат има тактички значај, други део има значај цивилног циља, и тако даље. Иако ово филтрирање смањује број објеката који су од потенцијалног интереса кориснику, многи су и даље приказани на екрану. Зато је било неопходно израдити трећу фазу филтрирања.

У трећој фази објекти по избору из друге фазе се поново филтрирају, према критеријуму названим „регион утицаја“ (RI – region of influence). Критеријум RI одређује обим простора (окружења) у ком је објекат од значаја за задатак јединице или војника или регионе у којима објекат има било какав утицај на даљи развој борбеног задатка. Утицај тих региона израчунава се формулом у хеуристичкој решетки

ката који су од потенцијалног интереса кориснику, многи су и даље приказани на екрану. Зато је било неопходно израдити трећу фазу филтрирања.

GOOGLE EARTH

Приликом представљања војног система који користи технологију приказивања података у облачићима (баровне) на објектима из непосредног окружења, неминовно се намеће паралела са системом Гугл Земља (Google Earth). Наиме, Гугл је развио апликацију за тродимензионално представљање човековог окружења – од космичког погледа на Земљу, преко могућности виртуелног путовања сваким познатим делом земаљске кугле, до најновијих апликација које омогућују преглед морске површине и географских објеката на њој. Реч је о програму који омогућује виртуални тродимензионални (3Д) приказ површине, те свемира и од 5.0 верзије и мора. Приказ је створен од много различитих слика које нису из стварног времена, већ су накнадно спојене. Одабрани део Земљине површине могуће је увећавати и откривати и најмање детаље, односно ротирати хоризонтално или по вертикалној оси.

филтера. Подаци су подешени за динамичан ентитет, чија вредност зависи од тактичког задатка, значаја објекта и других фактора. Ако је објекат изабран да буде приказан у фази 2

процеса филтрирања, он се приказује ако је од интереса за кориснике. У супротном, приказ у облачићима на екрану одржава се све док корисник не изађе изван зоне утицаја објекта (на

пример, домета пешадијског оружја, зоне заштите од дејства сопствене ватре и сл.).

Објекти који су изабрани на крају процеса њиховог генерисања, приказани су у графичком систему управљања, тако да служе за информисање корисника. Графички систем за управљање дизајниран је да самостално одредити у ком делу видног поља корисника ће информације бити приказане. На овај начин, информација неће бити груписане у центру пажње корисника и мање ће га ометати, односно неће му нарушавати концентрацију сувишним подацима, који тренутно немају значај. Међутим, корисник у сваком моменту може затражити приказ мање важних информација уколико сматра да му могу помоћи у процени ситуације и доношењу одлуке.

ВИРТУАЛНА СФЕРА

Један од успешних индивидуалних тренажера, заснован на технологији виртуелне стварности, јесте „Виртуална сфера“ (VirtuSphera), која је монтажни балон од специјалног материјала запремине 10 кубних метара. Сфера се налази на посебној платформи са лежајевима, који омогућавају да ротира у кругу од 360 степени, да се окреће у свим правцима према кораци-

ма корисника. Хардвер се састоји од рачунара (лаптопа), система за бежичну мрежну комуникацију, сфере и платформе на којој стоји, и помоћних делова, међу којима су виртуелни шлем, камере, сензори и други додаци. Укључује се у бежичну интернет мрежу преко које се успоставља виртуелно окружење. Софтвер је пројектован тако да прати покрете корисника.

Намена није ограничена само на индивидуално увежбавање или тренирање одређених поступака већ може да се употребљава у бројним областима. У основи, намењена је за обуку војних лица и полицајаца у руковању оружјем, овладавањем корисном практичним вештинама и за сналажење у опасном окружењу.

За корисника је то јединствена платформа која ствара симулацију окружења које захтевају реалистичне покрете у сајбер простору. Корисник има шест степени слободе – може да се креће у било ком правцу, пуним кораком или трком, наравно унутар сфере кроз компјутерски генерисан виртуелни простор, чије дизајнирање зависи само од маште програмера.

За увежбавање у гађању из пиштоља или пушке, у виртуелном простору програмирају се мете, а погоци се региструју помоћу ласерских маркера. Конструктори су отишли и корак даље, па су вешто начинили програм у коме су повезали две сфере. Тако се могу истовремено увежбавати два корисника, у виртуелном двобоју један против другог.

Калибрација система

Највећи проблем целокупног BARS система јесте вертикално и хоризонтално повезивање тродимензионалног скупа објеката (који се налазе у окружењу и које корисник види кроз визир или на екрану) са информацијама у бази података. Подаци (барови) у облачићима морају бити правилно поравнати са објектима у реалном свету у непосредном окружењу) да би се могли користити. Они морају пратити правац гледања корисника, што омогућују сензори дефинисани у виртуелном свету, који прате сваки фрејм слике реалног окружења, односно утврђују положај и оријентацију, мере даљину, одговарајућу позицију и оријентацију корисника и објеката, те перспективу дуж линије погледа.

Због карактеристика екрана (прилагођен видном пољу корисника), својства тракера (показивача), а и зато што сваки корисник носи дисплеј мало другачије, калибрациони систем мора бити веома прецизан. Тај калибрациони систем се активира када је корисник у пољу виртуелне мреже. Пошто традиционални приступи дефинисању реалног окружења у виртуелном пољу нису били довољно употребљиви, специјално су изабрани системи за затворено окружење. Развијен је нови оквир виртуелне оријентације и детекције који решава калибрацију два па-

раметара истовремено. Први параметар је трансформација употребљивих података из светске референтне базе (на пример ГПС података) у референтна базу која се добија еквивалентним израчунавањем и мапирањем података на основу очитавања уређаја (сензора), који утврђују прави положај објеката и оријентацију. Ови параметри имали су тенденцију да буду константа за уређај и обично су могли да се екстраполирају помоћу тракера. На пример, инерцијални сензор који мери оријентацију у односу на референтне објекте, има осу поравнату са земаљским магнетним пољем.

Други сензори имају осе поравнате са вертикалним или хоризонталним положајем објеката. У овом случају референтна тачка за оријентацију у виртуелном простору, који генерише систем проширене стварности, зависи од положаја корисника на тлу, утврђеног не само по ГПС координатама, већ и по координатама које одређују његов положај у тродимензионалном простору у односу на референтне тачке.

Друга трансформација приказа мора бити прилагођена могућности очитавања корисника и зависи од уређаја (дисплеја) испред ока корисника. При томе су такође потребне референтне тачке које одређују оријентацију погледа онако како то корисник

види. То зависи од начина на који је HMD јединица (виртуелни шлем) повезана са оком, односно од начина на који се HMD носи, како би очитавање било тачно и реално.

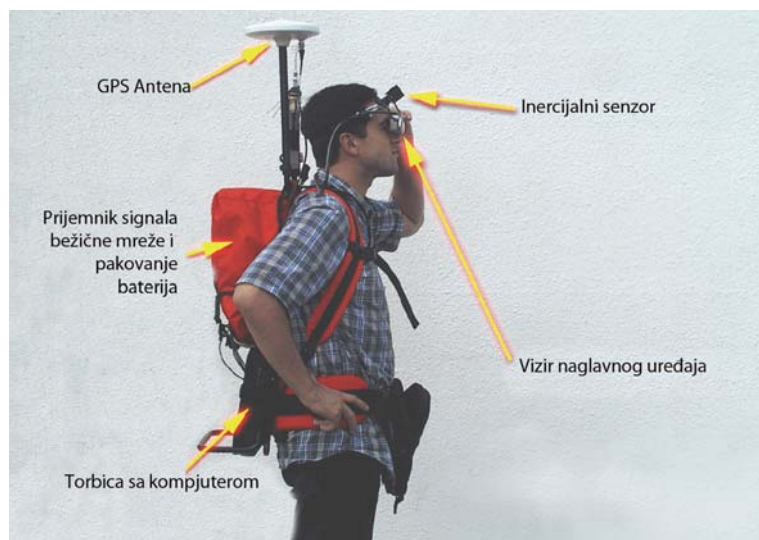
Да би решили проблеме који би могли настати због промена параметара оријентације у видном пољу, корисник мора калибрисати систем пре употребе. Ова калибрација постиже се ка-

да је виртуелна кацига на глави корисника. Тада се успоставља веза са положајем уређаја у виртуелној кациги и положајем објеката у реалном окружењу. Корисник окреће главу док виртуелне информације у облачићима не поравна са објектима у реалном свету. У овом тренутку стање се потврђује кликом миша или курсора на одређену иконицу у менију, што значи да је регистрација објеката изведена и да је постигнута спрега између података и објеката.

Експериментални систем

Прототип система BARS имплементиран је почетком 2011. године и потпуно функционалан. Хардвер система је преносив и може да функционише у затвореном и на отвореном простору. Софтверски систем омогућава да корисник види информације о животној средини (на пример имена објеката и локација) суперпониране према стварном свету.

Хардвер прототипа система BARS састоји се од неколико међусобно повезаних компоненте које су приказане на слици. Најпре, ту је Dell Inspiron 7000 лаптоп. За сада се користи лаптоп рачунар Пентиум II 366MHz за дистрибуцијом података, филтрирање, приказивање сцене (окружење), који имају одговарајућу наменску графичку картицу. Његов део је и Ashtech GG24. То је геометарски ГПС пријемник, двоструки

Хардверски делови протоипа BARS

пријемник ГПС података, који користи податке са америчког сателитског ГПС система NAVSTAR и руског ГЛОНАСС и има кинематички диференцијални ГПС пријемник. Уз базној станици, може да обезбеди податке о положају са центиметарском тачношћу.

Уређај InterSense IS300Pro, инерцијални тракер, користи жirosкоп и бусолу да прецизно одреди оријентацију тела корисника у односу на референтни систем. Он обезбеђује референтну оријентацију дуж Земљиног магнетног поља. Компас се користи за исправно постављање жirosкопа за време коришћења.

Виртуелне наочари (наглавни дисплеј) SONY Glasstron омогућавају приказ графике у високој резолуцији у којој су суперпонирани барови (подаци у облачићима) на објектима у стварном свету. Уређај се напаја сопственом батеријом и ради са приказом графике у SVGA стандардном моду (Super video graphics array), са резолуцијом од 800×600 пиксела. Екран је повезан са рачунаром преко SVGA порта. И остале компоненте система за виртуелни приказ података напајају се батеријама. Цео систем ради на бежичној вези, којом се дистрибуирају подаци – до и од појединца.

Јединица за обраду података (рачунар) комуницира са ГПС пријемником, радио-јединицом и инерцијалним тракером, користећи серијски везу. Решет-

Лаптоп Dell Inspiron 7000, једна је од компоненти хардвера протоипа система BARS

ка се састоји од стационарне јединице – базне станице и јединице за даљинско емитовање у географској области – до мобилних корисника (војника).

Компонента овог система је и FreeVave радио-модем. То је уређај који може да преноси 115 kbit података у секунди, а покрива површину већу од 36 километара. Утврђено је да у урбаној средини може да пренесе споменути количину података из унутрашњости једне зграде, преко две друге, на удаљеној локацији више од 50 метара, без слабења сигнала. За коришћење података у јединицама намењен је серијски прикључак са одговарајућим брзинама.

Везе TCP/IP су отворене између сваког пара радио-уређаја и обезбеђују више канала података преко истог линка, користећи више интерфејса за везе. Стална информација на линку је фиксни положај ГПС пријемника. Базна станица ће, по потреби, преносити локалну верзију базе података до мобилне јединице (коју носи војник). Мобилне јединице ће емитовати информације о локацији и, истовремено, примаће део базе података који је потребан корисницима. Поред тога, промене у глобалној бази података омогућују ажурирање података са удаљене станице који се преносе у базну станицу.

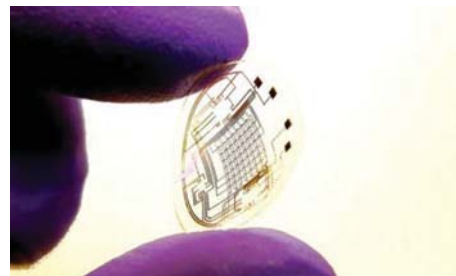
Наглавни дисплеј са монокуларом

Доктрина прецизног дејства

Савремена борбена дејства војника САД и савезника у Ираку и Авганистану прилично су везана за збивања у одређеним већим градовима, као и интервенцијама у периферним насељеним местима. Војници су опремљени савременом информатичком опремом, наоружањем које је усавршено додацима који обезбеђују већу прецизност дејства, те новим средствима везе. Веза се одвија у дигиталној мрежи командовања и управљања, а остварује се преко војничког компјутера.

Шира анализа система, као што је BARS, указује на то да се за борбена дејства са савременом опремом и наоружањем, као и системима за управљање и командовање, могу употребити само војници и старешине који, поред поседовања стандардних војничких вештина и способности, морају да владају савременом информатичком технологијом, разумеју њено функционисање и у стању су да се њоме служе тако да она унапређује њихове маневарске, тактичке и остале способности, повећава убојитост и општу ефикасност. Уз то, ова анализа указује и на то да су велике силе превазишле некадашњу доктрину „уништи и разори“, која се примењивала столећима уназад. Уместо тога уведена је нова, названа доктрина прецизног дејства, примењена први пута у Заливском рату 1991. године.

Примена тог система превазилази многе симулаторе, макете, тренажере, који су почетком последње деценије 20. века увелико кориштени за обуку у гађању, тактичким дејствима и полигонским активностима. Тиме се смањује потреба за полигонском обуком, дужим логоровањима, трошкови и ангажовање додатног људства за обезбеђивање увежбавања, умањује потрошња муниције и остварују значајне уштеде у обуци. То указује да је савремена обука и тренаж у системима са проширеном и виртуелном реалношћу много реалнија него полигонска, да је динамична и, колико год да је сложена, поједностављује овлада-

Очно сочиво у себи садржи све потребне компоненте да би фокусирао слику на зеницу

вање вештинама потребним како би се успешно изводила борбена дејства у урбаној средини.

Технологија виртуелне и проширене стварности се непрекидно унапређује. Поред „Гугл“ наочара, које омогућавају истовремено сагледавање у реалној, проширеној и виртуелној стварности, и компанија NVIDIA представила је 2013. године на изложби SIGGRAPH развојне технологије (Emerging technologies) њихов прототип екрана који се монтира на главу. Својства тог наглавног монитора су изузетно прецизно подржавање положаја објеката и људи у простору, конвергенција и бинокуларни диспаратитет – дубина сигнала. Прототип користи непосредан приступ дисплеја близу ока.

Овај наглавни уређај може се посматрати као следећа генерација технологије за ношење дисплеја за виртуелну и проширену реалност, посебно у околностима када постојећи хардвер не може да пружи тачне податке о положају објеката и људи у односу на раван збивања догађаја у П симулацији. Ту ваља имати у виду и напредак у развоју очног сочива, које у себи садржи све компоненте да фокусира слику на зеницу, без обзира на то да ли је реч о упареној реалности и проширеној стварности или о комплетно дизајнираној виртуелној сфери у којој се вежбавна ситуација одвија.

При томе, све је то део визије унапређења и развоја опреме војника на бојишту, наоружања, средства за комуникације и управљање, односно командовање борбеним дејствима, по пројектима који су планирани до 2025. године. ■

(Крај)

Никола ОСТОЈИЋ

НОВО БЕЛОРУСКО ОКЛОПНО ВОЗИЛО

После детаљне анализе најпознатијих оклопних возила точкаша у свету, белорусска фабрика трактора из Минска почела је да ради на развоју пројекта изградње новог оклопног возила у конфигурацији 8x8 МЗКТ-590100 „умка“ (ширина 3.000 mm, дужина 2.000–2.300 mm, висина 1.800 mm, маса празног 14.000 kg, носивост 6.000 kg, максимална брзина 130 km/h, теренска брзина 56 km/h, брзина на води 12 km/h, аутономија 1.000 km, дизел мотор снаге 360–490 kW).

Возило ће бити направљено од најсавременијих материјала, укључујући и композит, а имаће иновативни електрични погонски склоп са одвојеним моторима за сваки точак. Посада ће располагати најсавременијим опто-

Макета возила МЗКТ-590100 „умка“

електронским сензорима за контролу, осматрање, откривање циљева и нишањење. Исто важи и за средства комуникације и противпожарну заштиту. У почетној фази биће опремљено оружним станицама иностраног порекла. ■

РОБОТСКО ВОЗИЛО ПОЛАРИС MDARS

У армијском центру за заштитне системе у Fort Belvoir, држава Вирџинија, развијено је ново даљински управљано извиђачко роботско возило поларис MDARS (Mobile Detective Assisment Response System) без људске посаде. Намењено је за патролирање дуж важних објеката и откривање могућих противника на удаљености до једне миље. Возило је опремљено низом осматрачких и контролних

Роботско возило поларис MDARS

сензора – ласером за навигацију, дневном и ноћном ИЦ камером, радаром домета до једне миље, снажним рефлектором за осматрање, звучним осматрачким уређајем, неубојном муницијом или са седам врста лаког наоружања. Робот поларис MDARS испробан је први пут 30. јануара ове године у борбеном центру корпуса морнаричке пешадије. ■

НОВА ГЕНЕРАЦИЈА СТРАТЕШКИХ БОМБАРДЕРА

Конвенционални стратешки бомбардери – руски Tu-95 Bear и Tu-160 Black Jack, кинески XIAN H-6 и амерички Northrop Grumman B-2 Spirit, ускоро ће отићи у историју. Наиме, све три земље приступиле су развоју нове, пете генерације невидљивих стратешких бомбардера дугог долета, који би требало да у наредној деценији замене постојеће летелице.

Концепт новог руског невидљивог стратешког бомбардера пете генерације, ознаке ПАК-ДА (перспективниј авиациониј комплекс далнеј авиаци), разрађује конструкцијски биро „Тупољев“, узимајући за основу подзвучну брзину летелице и архитектуру летећег крила, која обезбеђује слаб радарски одраз.

Бомбардери ПАК-ДА биће опремљени напредним системима за електронско ратовање, а од наоружања имаће маневришуће ракете дугог домета, са могућношћу уградње нуклеарне бојеве главе. Широки арсенал конвенционалног наоружања подразумева велику прецизност погађања циља. Нове бомбардере производиће фабри-

ка у Казану (КУПО), која је израђивала и бомбардере Ту-95 и Ту-160.

У жељи да замени постојећу, али већ застарелу, флоту стратегијских бомбардера дугог долета XIAN H-6 (варијанта руског бомбардера Ту-16), Кина је приступила развоју првог домаћег стратешког бомбардера дугог долета пете генерације. Помно пратећи шта се дешава у војној авиоиндустрији, донели су одлуку о развоју и производњи тог стратешког невидљивог бомбардера дугог долета. Према кинеским изворима, нова летелица имаће две предности. Прва се огледа у могућности испаливања више балистичких ракета, а да авион не буде открит, док друга омогућава повратак летелице у базу са свим балистичким ракетама у случају прекида акције.

Иако не дају прецизније податке о развоју свог новог, невидљивог стратешког бомбардера пете генерације, САД су обелоданиле да ће у његов развој инвестирати 1,2 милијарде долара. Нова летелица замениће постојеће стратешке бомбардере дугог долета B-2 Spirit. ■

ИНДИЈА КУПУЈЕ НОВУ ЈУРИШНУ ПУШКУ

Индија је расписала конкурс, вредан 300 милиона долара, за набав-

Colt Combat rifle

Beretta ARX-160

ку 60.000 јуришних пушака за потребе своје армије. У најужој конкуренцији су четири произвођача – чешка „Збројовка“ са пушком CZ807A Bren,

IWI ACE 1

CZ807A Bren

италијанска „Beretta“ са ARX-160, Израел са пушком IWI ACE 1 и САД са пушком Colt Combat rifle, односно Advanced Colt. Којом ће од наведених пушака бити опремљена индијска армија, биће одлучено после ригорозних испитивања у различитим климатским условима (пустиња, тропски и високопланински предели). ■

ФИНЦИ КУПУЈУ ТАКТИЧКЕ РАКЕТЕ

Финска ће после 2015. године заменити руски противавионски систем „бук“ са четири батерије противавионског система NASAMS II. Реч је о норвешкој верзији (произвођач Конгсберг) америчких ракета AMRAAM у

ПОЉАЦИ И ЧЕСИ ОБНАВЉАЈУ ВАЗДУШНУ ФЛОТУ

Пољска намерава да у периоду од 2022. до 2030. године набави 64 борбена авиона пете генерације као замену за дотрајале Су-22. Главни кандидат јесте амерички борбени авион F-35 Lightning II, чија је цена 100 милиона долара. Такође, намерава да од Италије купи 12 школских авиона двоседа Alenia Aermachi M-346 (вредност 383 милиона долара), који би требало да замене застареле летелице PZL TS-11 „Iskra“.

Чеси су одлучили да купе 16 до 20 лаких вишенаменских хеликоптера како би заменили већ застареле борбене хеликоптере Mil Mi-24/35 Hind и PZL N-3 Sokol. Главни кандидат за нови чешки хеликоптер јесте амерички UH-60 Black Hawk. ■

варијанти земља–ваздух. Батерија NASAMS II састоји се од 12 лансера, а сваки лансер опремљен је са шест ракета AMRAAM средњег домета, с осам радара AN/MPQ 64 Sentinel, контролним центром (СТОС), електроптичком јединицом MSP500 и са тактичким контролним возилом (ТСС). ■

УСПЕШНА ПРОДАЈА НЕМАЧКИХ ВОЈНИХ ТЕРЕТЊАКА

Немачки конзорцијум RMMV у оквиру компаније „Rheinmetall AG“ уговорио је продају војних теренских возила (теретњака), вредну 100 милиона евра, за потребе норвешке армије. Испорука прве серије тих возила обавиће се у периоду од 2015. до 2017. године. Нова возила ће знатно повећати транспортне и оперативне могућности норвешке армије и ојачати њену логистичку основу. Реч је о технолошки најсавременијим теретним

„Раинметалов“ војни теретњак

војним возилима, од којих ће део бити опремљен са оклопним кабинама за заштиту посаде од пројектила малих калибара и парчади граната. Возила ће бити опремљена најсавременијим средствима комуникације и оружним станицама RCWS.

Аустралијска испостава немачке компаније (RMMVA) уговорила је испоруку 200 возила за потребе новозеландске армије у вредности од 74 милиона евра. Возила ће бити испоручена у три основне варијанте: шестотонска 4x4, деветотонска 6x6 и петностотонска 8x8. По жељи купца, возила ће бити имати оклопну заштиту и наоружана борбеном станицом. ■

Припремио
Станислав АРСИЋ

Противавионски систем NASAMS II

ВИЛИН КОЊИЦ

МЦ „Одбрана“, Иво Еггеровић

Десет хеликоптера „драгонфлаја“, израђени у британском „Вестленду“, примљени су марта и априла 1954. године. Они су били основа за формирање прве хеликоптерске ескадриле ЈРВ, а за командира те нове јединице одређен је капетан прве класе Никола Јовић, који је био први југословенски војни пилот хеликоптера. У евиденцију ЈРВ те летелице уведени су под бројевима од 11501 до 11510. Током 13 година службе под југословенским ознакама, С-51 су остварили више од 10.000 часова налета.

Руски емигранти, који су отишли из отаџбине после пораза белих у грађанском рату, имали су изузетно снажан утицај на развој авијације у САД. Једно од најважнијих имена из „славенске“ школе био је конструктор Игор Сикорски, који је у време Првог светског рата пројектовао највећи савремени авион „иља муромец“. Између два светска рата водио је фирму која је на почетку наслова носила англиканизовано презиме руског конструктора „Sikorsky“.

Словенска школа

Сикорски се посебно занимао за летелице са ротором. Међутим, његов први покушај у тој области из 1908. није полетео. Током своје каријере Сикорски, ипак, није заборавио своју прву љубав и када јој се тридесет година касније вратио, занемарио је авионе. Под његовим вођством 1939. године полетео је први амерички хеликоптер. Уследило је усавршавање пројекта, који је јануара 1942. године довело до прототипа модела ВР-316. У серијску производњу ушао је 1944. године под војном ознаком R-4, као први хеликоптер у свету уведен у наоружање. У завршници Другог светског рата двоседи R-4 послужио је у првим акцијама извлачења оборених пилота. Од 1945. године у војној служби био је побољшани R-6A.

Истовремено, Сикорски је радио на пројектовању веће летелице VS-372 са звездастим мотором R-985AN-5 од 450 КС, наслеђеним од R-4. Два члана посаде седела су у „застакљеној“ кабини са рамовима. Први прототип XR-5 полетео је 18. августа 1943. године. У наоружање је уведен фебруара 1945. године у предсеријској подваријанти YR-5A, а затим као YR-5E за обуку, па као R-5A и R-5D и морнарички HO2C-1 за службу трагања и спасавања (СТС).

Сикорски је искористио развојни потенцијал VS-372 као основу за четвороседу модификацију са већим пречником ротора, названу S-51. По-

сле првог лета, 16. фебруара 1946, уследиле су наруџбине војних и цивилних корисника. Примарна намена S-51 била је одржавање везе и превоз рањеника. Путничка кабина имала је четири седишта – за једног пилота и три путника. Унутар тог простора могао се сместити један рањеник на носилима. Два рањеника на носилима превожена су у гондолама које су се качиле на бочним странама кабине. Мали простор за пртљаг или пошту смештен је иза мотора.

Конструкција S-51 подељена је у три дела, која су засебно израђивана. Кабина (дужина 254 mm, ширина 1.420 mm и висина 1.350 mm) и репни конус били су монокок конструкције, а централни део чиниле су заварене челичне цеви које су носиле мотор, редуктор и два резервоара за гориво. Кракови носећег ротора били су мешовите конструкције – од метала, ламинираног дрвета са пресвлаком. Накнадно је освојена производња потпуно металних кракова.

У наоружање америчке војске S-51 уведен је под ознаком R-5F. Дубока реорганизација америчких оружаних снага 1948. године довела је до стварања РВ као самосталног вида оружаних снага. Промену је пратило увођење новог система означавања технике и од тада је префикс за хели-

Пилоти S-51 створили су хеликоптерске јединице ЈРВ (МЦ „Одбрана“)

коптере „Н“ и у складу са тим R-5F преименован је у H-5F. У то време уследиле су набавке H-5G с дизалицом на левом боку за службу СТС и H-5H са пловцима. За потребе америчке ратне морнарице наручени су S-51 за одржавање везе, превоз људи и материјала и СТС под ознакама вида HO3S-1/S-2. Укрцавани су на носаче авиона, бојне бродове, разараче и ледоломце. Морнарички пилоти имали су част да децембра 1946. године буду први који су летели изнад Антарктика. Маринци су 1948. године са HO3S-1 попунили свој први хеликоптерски сквадрон.

БРИТАНСКА МОДИФИКАЦИЈА

Осим у матичном погону „Сикорског“, S-51 је израђиван, по лиценци, и у британском „Вестланд еркрафту“ (Westland Aircraft). У освајању производње Британци су модификовали пројекат и применили су нека домаћа решења и јачи мотор Alvis Leonides од 500 и 550 КС КС. Први „Вестланд-Сикорски“ WS-51 полетео је 5. октобра 1948. године. Обичај британских оружаних снага је да летелице носе имена, па је WS-51 постао „драгонфлај“ (Dragonfly – вилин коњиц).

За извоз су у „Вестленду“ производили две подваријанте WS-51 Mk1A са британским мотором и Mk1B са америчким мотором R985-AN4 од 450 КС. У тој фирми произведено је 159 примерака WS-51, укључујући десет комада за Југословенско ратно ваздухопловство (ЈРВ).

Осим у војној служби, S-51 није се пробио на цивилном тржишту, због превисоке цене у односу на конкуренте. Његова продајна цена од 48.500 долара била је двоструко већа од „беловог“ модела 47 и „хилера“ 360, који су постали знатно популарнији и, за разлику од S-51, лете и даље у стотинама примерака.

Хеликоптери С-51 били су захтевни за одржавање јер се радило о једној од пионирских лешелица са рошором која је „ишла“ од краћких ресурса вишалних агрегата и релативно честих ошказа („Крила армије“)

На левој бочној страни С-51 је имао дизалицу која је коришћена у шрагању и сасавању („Крила армије“)

Прву проверу стварних вредности С-51 прошао је у Корејском рату. Хеликоптер се показао као изузетно средство у првом реду за евакуацију рањеника и извлачење оборених пилота. Само за шест месеци – од лета до зиме 1950. године – превезено је 1.360 рањеника са осам НОЗС-1 из ескадриле морнаричке пешадије УМО-6. Почетна искуства утрла су пут све широј примени хеликоптера у рату и у тој мисији С-51 имао је важну историјску улогу. Већ у Кореји појавио се већи С-55 за превоз до 10 људи.

Превазиђени С-51 задржао се у производњи до 1951. године, када је завршена монтажа последњег 220. примерка. Педесетих година С-51 коришћен је у америчким оружаним снагама за обуку пилота и СТС. Из наоружања је повучен 1957. године.

Набавка

Почетна искуства са применом хеликоптера у Корејском рату привукла су велику пажњу у Команди ЈРВ у Земуну. Процењено је да би требало што пре набавити нову технику за формирање хеликоптерских јединица у ЈРВ. Зато је већ 1951. године затражена понуда „Вестленда“ за набавку 10 или 20 ко-

мада. У том тренутку планирана је набавка комерцијалним каналима, али је већ пред крај 1951. године отворена могућност да се попуна новим средствима ратне технике обезбеди преко МДАР – програма војне помоћи финансираног из америчког буџета. На предлог југословенске стране на листу средстава предвиђених за пријем преко МДАР стављени су хеликоптери, па се одустало од комерцијалне набавке.

Осим технике било је потребно да се обезбеди и кадар за попуну прве хеликоптерске јединице. За курс обуке у САД изабрани су пилоти из 119. пука. Он је у то време користио тромоторне „јункерсе“ Ју-52, двомоторне „лисунове“ Ли-2 и „авро ансоне“ и авионе за везу „поликарпов“ По-2. Јединица за превоз људи и материјала и одржавање везе била је природан избор за пријем хеликоптера, који у то време још нису имали јасно дефинисано место у ЈРВ.

Пилоти Никола Јовић и Никола Ђорић прошли су од јануара до априла 1953. године у САД курс обуке за пилоте хеликоптера у бази Сан Маркос у Тексасу, у 3585. вингу за обуку пилота авиона за везу и хеликоптера (3585th Pilot Training Wing (Liaison-Helicopter)). На обуци су летели на хеликоптерима

Видно одушевљени војници ЈНА по први пут осетили су моћ рошора у

Хеликоптери С-51 после пријема 1954. године на аеродрому Земун (МЦ „Одбрана“)

Н-13 (војна ознака за Bel 47 (види „Арсенал“ 80) и Н-19 (Sikorsky 55, види „Арсенал“ 16).

Из мисије ЈНА у Вашингтону је фебруара 1953. године послат теле-

Плећању хеликоптера (МЦ „Одбрана“, Павичевић)

грам у Београд са потписом генерал-мајора Данила Лекића у којем се препоручује набавка Н-13, као летелице за обуку и Н-19 за превоз до 10 људи. Отворено је препоручено да се не набавља Н-5, односно „сикорски 51“, јер се више не производи. Касније је било још порука о проблемима који би могли настати у снабдевању резервним деловима ако се узме Н-5 и о недостацима те летелице који су се показали у пракси.

Став о томе да је Н-5 превазиђен није утицао на коначну одлуку о избору технике јер је она утврђивана у процедурама на које су утицали разни разлози укључујући и економске интересе америчких савезника. Британци су желели да обезбеде додатни посао за „Вестленд“, финансиран из америчког буџета, па је на листу MDAP ушло десет примерака „драгонфлаја“ у подваријанту S-51 Mk1B, са мотором R985-AN4.

Оснивање прве хеликоптерске ескадриле

Командна ЈРВ добила је обавештење да се припреми за долазак 10 летелица. У саставу 119. ваздухопловног

транспортног пука, који је у то време кроз MDAP примио 20 авиона С-47 Dakota, формирана је хеликоптерска ескадрила. У складу са тадашњом праксом да ескадриле носе редни број унутар пука, требало је да се формира 5. ваздухопловна ескадрила (хеликоптерска). Према документима Команде ЈРВ из тог доба, види се да је од почетка коришћен назив 27. ваздухопловна ескадрила (хеликоптерска).

Јединице пука биле су на аеродрому у Земуну, али је због растерећења аеродрома у главном граду, одлучено да се хеликоптери сместе у Панчеву. За командира нове јединице одређен је први југословенски војни пилот хеликоптера капетан прве класе Никола Јовић, који је добио и стручну квалификацију наставника летења на новој техници. Наредбом из августа 1953. године, Јовић и још два пилота постали су језгро за нову ескадрилу. До децембра је у ескадрили прикупљено седам пилота из разних јединица ЈРВ, који су у прелазном периоду пре пријема наменске технике одржавали тренажу у

У ПОТРАЗИ ЗА УРАНОМ

Савезни геолошки завод, прецизније његов сектор Б, задужен за геолошко-рударска и нуклеарна истраживања, прва искуства са аерорадиометријом и аеромагнетометријом у потрази за ураном стекао је на С-51. Првим летовима претходила је 1957. обука стручњака у СССР-у за аерорадиометрију, нарочито о начинима рада на планинским теренима. Осим сазнања о аерорадиометријској проспекцији, из СССР-а набављен је први детектор АЦГМ-25 са 72 гајгер-милерова бројача. Врло тежак задатак била је уградња гломазног уређаја у С-51, мале носивости. Такође, било је сложено планирање летова и координација рада пилота и техничара Завода јер је летелица морала да са малом резервом снаге лети прецизно дефинисаним маршрутама изнад планина, на врло малим висинама. Радна висина лета била је око 50 m, а најповољнији резултати остваривани су са 20 m лета.

У радној сезони 1958. године проведена је проспекција неких терена у Србији и Македонији, за које су већ постојала сазнања да су ураноносни. За пробне летове одабрана су подручја Старе планине, где се знало да ће се пронаћи радиоактивност и промене интензитета земљиног магнетског поља.

Уследили су летови изнад терена, који су са геолошког становишта процењени као потенцијални носиоци урана. То су били планина Селешка у Македонији и простори централне Србије. У летовима са С-51 откривено је неколико аномалија радиоактивности, на пример у граниту Букуље на локацији Паун стена и седиментима белановачког базена на локацијама Каменац и Шљивица.

Због дугог сезонског ангажовања за задацима у саставу 27. ескадриле, формирано је наменско одељење за проспекцију из ваздуха са три С-51 и три пилота и 12 припадника техничке службе. На основу повољних резултата постигнутих са С-51 у Заводу су се одлучили за набавку нових летелица АБ 47].

летењу на школским двоседима „аеро-2“. Авиони за тренажу позајмљивани су из 57. тренажне ескадриле, која се као и 27. ескадрила налазила на аеродрому Панчево. Авиони су враћени марта 1954. године и тежиште рада ескадриле било је на припреми за коначан прелазак на С-51.

У међувремену, С-51 су већ летели са ознакама ЈРВ. На аеродрому у Земуну од марта до 28. априла 1954. године примљени су хеликоптери са фабричким ознакама у секвенци од WA(H)95 до WA(H)104. У евиденцију ЈРВ уведени су под бројевима од 11501 до 11510. Привремено, техника је вођена у 170. заводу за оправку авиона (касније завод „Јастреб“) на земунском аеродрому.

Никола Јовић добио је задатак да прикаже С-51 пред маршалом Титом и високим руководиоцима, који су 31. марта 1954. дошли на аеродром у Батајници како би видели летелице примљене преко МДАР-а. Пилоти млазних ловаца-бомбардера F-84C „тандерџет“ били су „звезде“ програма. После прелета 12 млазних авиона полетео је Јовић са С-51 и залебдио у висини терасе зграде контролног торња са које је Маршал Тито посматрао летачки програм.

После „промоције“ пред главокомандујућим, Јовић се вратио послу преобуке и формирања ескадриле. Из Земунa је 18. маја 1954. пребачено у Панчево свих десет С-51. Десет пилота оспособљено је за С-51 за извршавање задатака дању под повољним метеоролошким условима. Следећи корак у складу са наменом хеликоптера била је обука у слетању и полетању са терена ограничених размера. Број пилота 1955. године порастао је на 15, чиме је достигнут повољан однос 1,5 пилота на једну летелицу.

Из састава 27. ескадриле фебруара 1955. године изузета су четири пилота и два С-51, број 11501 и

Један од посебних задатака за пилоте С-51: превоз Титове шифарше 1956. године (МЦ „Одбрана“)

11508 и предата 122. хидроавијацијској ескадрили, задуженој за одржавање везе за потребе Ратне морнарице. У мешовитом саставу ескадриле, која је размештена у Дивуљама и аеродрому Сињ, осим С-51 били су хидроавиони „бивер“ (Beaver), „силанд“ (Sealand) и „аеро-2“ и авиони за везу „рода“.

Осам С-51, који су остали у Панчеву, врло динамично су коришћени за разне задатке везе и осматрања. Током 1955. године просечан налет изражен по летелици био је 130 часова, а 1956. године чак 139 часова.

Аеродром Земун, новембра 1960. године: С-51 и у позадини Нови Београд у изградњи. (МЦ „Одбрана“, Ковачев)

Ограничене тактичко-техничке карактеристике С-51 нису биле претпрека да постане родоначелник хеликоптерских јединица ЈРВ (МЦ „Одбрана“, Иво Ешеровић)

ТАКТИЧКО-ТЕХНИЧКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

ДИМЕНЗИЈЕ:

- пречник носећег ротора 14,97 m
- дужина 17,56 m
- висина 3,76 m

МАСА:

- празан 1.859 kg
- нормална у полетању 2.559 kg

ПЕРФОРМАНСЕ:

- максимална брзина на нивоу мора 166 km/h
- брзина крстарења на 1.00 фита (305 m) 111 km/h
- максимална брзина пењања коса 0,55 m/s
- практични врхунац лета 3.500 m
- долет 496 km
- врхунац лебдења са утицајем земље 1.675 m
- врхунац летења без утицаја земље 1.066 m

НОСИВОСТ:

- три члана посаде
- максимална носивост до 410 kg (реална 285 kg)

терета или до три путника

ПОГОНСКА ГРУПА:

– Мотор „Прет енд Витни восп џуниор“ (Pratt&Whitney Wasp Junior) R-985-AN4, снаге 331 kW (450 КС)

А коришћени су и у помоћи становништву. Зима 1956. године била је изузетно хладна. Дунав се заледио па је ЈРВ притекло у помоћ. Од 13. до 18. фебруара су пилоти С-51 учествовали у акцији разбијања леда и извлачили су цивиле угрожене зимским невременом.

Реорганизација вида

Дубока реорганизација ЈНА по плану „Дрвар“, проведена 1959. године, одразила се на 27. ескадрилу. Према но-

вом размештају јединица је премештена из Панчева на аеродром у Земуну.

У следећој фази реорганизације вида 1961. године ескадрила поново се „преселила“, овога пута на Батајницу. Исте године пренумерисане су све ескадриле по новом моделу са трознаменкастим ознакама. Почетни број седам додељен је хеликоптерским јединицама и бивша 27. ескадрила постала је 783. ескадрила.

Почетком шездесетих година хеликоптери С-51 били су превазиђени. У наоружање су уве-

дени С-55, британске производње, и набављена је лиценца. Из СССР-а увезени су Ми-4. Ипак, одлучено је да се С-51 користе до истека ресурса, иако је владала несташица резервних делова. Прегледи за продужетак ресурса, тзв. IRAN (inspection and repair as necessary), поверени су заводу „Јастреб“ на аеродрому у Земуну. За радове на моторима био је задужен завод „Орао“, а од 1961. године „Мома Станојловић“.

У то време тешкоће су изазивали чести откази на моторима. Само 1961. године шест пута је дошло до отказа због продора уља у цилиндре мотора преко осовине компресора. У команди вида процењено је да је реч о пропустима у заводу. Због недостатка мотора је у подваријанту Р-985АН-5 направљено пет мотора Р-985-АН1/6 са хидроавиона „бивер“.

Удеси

Почетком шездесетих догодила су се два удеса у којима су изгубљене две летелице С-51. У првом случају 7. јуна 1961. са Земуна је полетео С-51 број 11504, са поручником Миодрагом Раничићем за командама и два официра путника. Када је код Жагубице пилот наишао на ниске облаци, није одустао од лета. Морао је да снизи висину па је закачио телеграфске жице. Један официр је умро на путу до болнице, а пилот и други путник преживели су са тежим повредама.

Због лоше видљивости у удесу 9. јуна 1962. уништен је С-51 број 11502. Пилот, капетан прве класе Лука Мирковић полетео је са аеродрома у Батајници са једним официром, путником, у минималним метеоролошким условима (QGO). Одмах после полетања, на висини од 10 до 15 метара, ушао је у маглу, изгубио оријентацију, прешао у понирање и ударио у тло. Путничка кабина се откинула и пилот

Аеродром Батајница 1956. године: у позадини С-51 у слетању: виде се ловачки авиони С-49Ц (МЦ „Одбрана“)

и путник су излетели на тло. Преживели су удес.

С обзиром на то да удеси нису били повезани са техничким отказима и да су превладани проблеми у одржавању, С-51 су наставили да лете. ОDMAH после земљотреса, који је разорио Скопље 1963. године, у помоћ становништву пристигли су хеликоптери. У

тим трагичним данима посаде С-51 имале су 78 часова и 56 минута налета на задацима извиђања, одржавање везе и хитног превоза људи и материјала.

Сачуван је један примерак

Оба „морнаричка“ С-51 изузета су 1964. године из 122. ескадриле и предата 783. ескадрили. Истовремено са

одласком последњег С-51 из Дивуља, децембра 1964. године, у 122. ескадрилу примљена су три нова хидроавиона „утва-60Х“.

Током 1965. године 783. ескадрила имала је осам С-51, али не задуго, јер је децембра те године расходан први примерак 11505. Почетком 1966. године из јединице су отишли у расход 11507, а 11508 постао је учио. Преосталих пет С-51 – број 11501, 11503, 11506, 11509 и 11510 –

прелетели су из Батајнице у Мостар и ушли су у састав 782. ескадриле, која је истовремено преформирана у школску јединицу за обуку пилота.

Питомци Ваздухопловне војне академије (ВВА) летели су у основној обуци на С-51, а затим су прелазили на С-55, који се, такође, користио у 782. ескадрили. Доласком нових С-55, произведених по лиценци у фабрици „Соко“, постепено су повучени из наоружања преживели С-51. Примерак 11509 предат је заводу „Јастреб“ новембра 1966. године. Октобра 1967. године преостала четири С-51 постала су учила – 11501 и 11510 у Рајловцу и 11503 и 11506 у Сомбору. Обука питомаца ВВА настављена је само на С-55, али за кратко јер је 782. ескадрила већ 1969. године пренаоружана на нове летелице са гасном турбином – Ми-2.

Током 13 година службе под југословенским ознакама С-51 остварили су више од 10.000 часова налета. Сачуван је један примерак број 11503 који је изложен у згради Музеја ваздухопловства на аеродрому „Никола Тесла“ Београд. Захваљујући томе посетиоци могу да виде први хеликоптер коришћен у нашем ратном ваздухопловству. ■

Александар РАДИЋ

ПЛОВЦИ ЗА С-51

Изворна југословенска модификација С-51 био је покушај уградње пловака, за које се мислило да би требало да прошире могућности за слетање и полетање на дубоки снег и водене површине. Конструкциони тим Команде ЈРВ пројектовао је гумене пловке и решеткасте носаче, израђене у фабрици „Борово“ и заводу „Јастреб“. Надувани пловци били су дужине 5.800 mm и пружали су се дуж читавог кабинског и централног дела хеликоптера. Пловци су уграђени на С-51 број 11503. У ВОЦ-у је децембра 1958. године проведено 16 летова за потребе испитивања слетања на водену површину. Тек идуће зиме, јануара 1960. године, указала се прилика за испитивање на дубоком снегу, које је проведено на хеликоптеру број 11507.